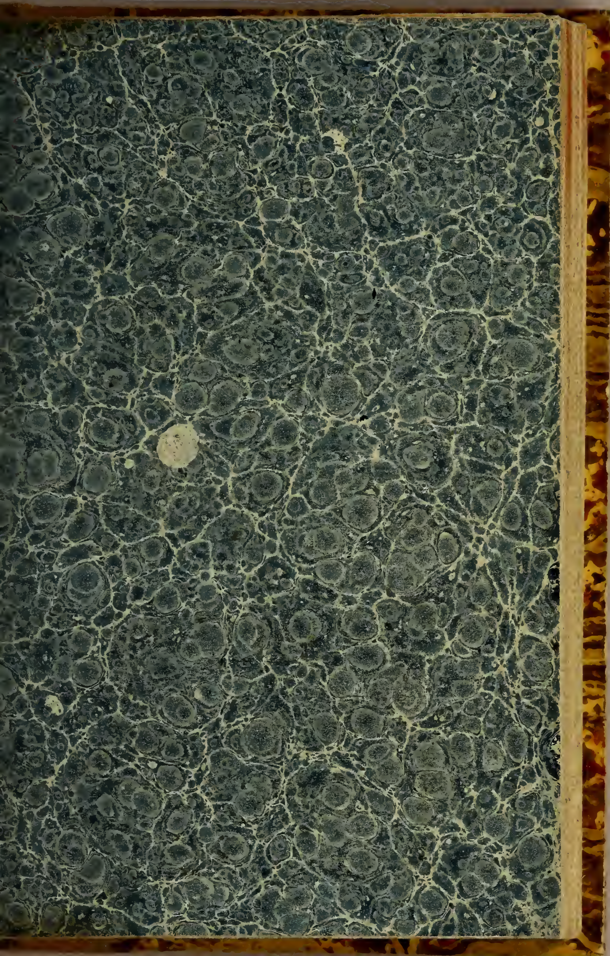
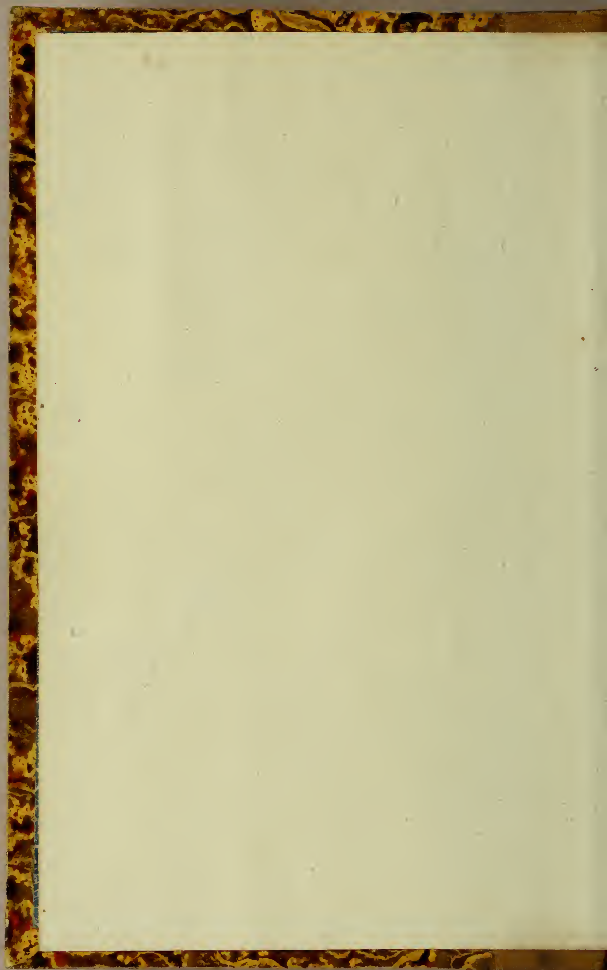

H T

Rodrigues #2304

Sabin #90040

[illegible]

[illegible] of the

[illegible] of [illegible]

129

WARACHTIGE HISTORIE ENDE BESCHRIVINGE EENS LANTS IN America ghelegen, vviens invvoonders vvilt, naeckt, seer godloos, ende vvreede menschen eters sijn.

Beschreuen door Hans Staden van Homborch wt lant van Hessen, diewelcke seluer in persoone het landt America besocht heeft.

Vt den Hoochduysch ouer ghesét.

TANTVVERPEN,
By Christoffel Plantijn, indē gulden eenhooren.
1558.
MET PRIVILEGIE.

Ie Koninclijcke Maieſteyt heeft toeghelaten ende ghepermitteert Chriſtoffelen Plantijn, te moghen drucken oft doen drucken, vercoopen ende diſtri- bueren dit teghenwoordich boeck, gheheeten Beſchrijuinge des lants America. *Verbie- dende allen anderen Druckers ende boeckuercoopers, dit ſelfde in vier iaren tijts na te drucken, oft te doen na drucken, in geender manieren, in Françoys, oft in Duyſch, op de pene eñ confiſcatien vanden ſeluen boecken, ende noch daer en bouen XX. Carolus gulden: ghelijck dat noch breeder int Originael der brieuen ver- claert ſtaet. Ghegheuen te Brueſſel den X. Martij. Anno* 1557.

Onderteeckent

Ph. de Lens.

¶ Die Boeckdrucker totten Leſer

AEngeſien dat veele warachti ge hiſtorien vã diuerſche lan den,eñ het leuen eñ hãdel van den inwoõders niet alleen ſeer cortwij- lich eñ genoechgelijc,maer ooc ſeer pro fijtelijck is(wãt wy daer door vermaẽt worden God te louen eñ te dãcken, dat hy ons ende onſe landen,buytẽ alle Hey denſche ende goddelooſe, door ſijn hey lich woort begaeſt heeft met goede leer eerlijcke policie, eñ duechdelijcke ma- nieren) So heb ick tot uwẽ diẽſte ende profijt goetwillige leſer door dẽ druck int openbaer gebracht een warachtige beſcrijuinge des lãts America genaẽpt, wiens inwoonders wilt,naeckt,ongod- delijck,eñ in alle manieren meer beeſte lijck dan menſchelijck ſijn,wãt ſy niet alleẽ beeſtẽ tot des menſchen behoef ge

ſcapē, en etē, maer ooc mēſchen vleeſch met grooter onhebbelijchz verſlinden, dwelc ons nz alleē vā Hās Stadē deſes boecks beſcrijuer verclaert en is, maer ooc vā eenē anderē genaēt Andreas Te uet veel breder eñ opētlijcker beſcreuē wort, welcke ic onlancx door dē druck ooc ſal in voorſcijn latē comē Aldus dā iſt ſake dat deſe mijnē arbeyt in dācke vā v Leſer genomē wort, ſo ſal ic neer ſtichz doen om meer hiſtorien der lant ſcappē tot gemeynē profijte int opēbaer te brengē, dwelc ghy cortelijc ſult merc kē eñ beuindē aen die wonderlijcke hi-ſtorie vāde Septētrionale lāden, welc-ke ic v onlācx ſal latē genieten, op dat ghy deſe eñ meer andere teſamen bren-gēde moget ſiē wat manieren, wat reli-gie, eñ oefeninge elck lāt byſonder hou-dende is.

Tot Antwerpen, Den 8. May Anno 1 5 5 8.

¶ *DEN DOORLVCHTIghen ende hoechgeboren Vorsten ende Heeren, Heeren Philipsen Lant graef tot Hessen. &c. cæt mijnen genadighen Heere.*

GHenade ende vreede in Christo Iesu onsen verlosser, Ghenadighe vorst ende heere. Die Coninclijcke propheet Dauid spreeckt in den honderſten ende ſeuenſten pſalm: Die met ſcheepen opte zee varen, ende drijuen haren handel in groote wateren, die des heeren werc verſocht hebben, ende ſijne wonder tot inder zee, wanneer hy ſprack eenen ſtorm wint quã op, die de baren op hief, ende inden hemel vuerde, ende wederõ inden gront vuerde, ſoo dat haer ſiele van vreeſen verſaefde, eñ datſe tumelden ghelijck een droncken menſche, ende en wiſten gheenen raet meer, Ende als ſy dan totten Heere ſchreyden in harẽ noot ende hijſe wt haren anxt ende ſorghen vuerde, ende ſtilde dat onweer, dat die baren hen ſeluen neder leyden, ende datſe vrolijck eñ blijde werden, om dat ſtille geworden was, ende datſe ſo ten lande ghebracht waren naer haren

ſchen,die ſouden den Heere dancken, om ſijn goetheyt,ende om ſijn wõderdaet, die hy aen den menſchen kinderẽ doet, ende hem bijder ghemeynten prijſen, ende bijden ouders hem beloeuen.

Alſo bedancke ick my teghen den almachtigen ſchepper des hemels,eerden, eñ der zee, ſijnen ſoon Ieſum Chriſtum, ende den heyligen Geeſt, vande grooté ghenade ende bermhertichz,die my geſciet is onder den wildẽ lieden deslants Breſiliẽ,des welckẽ inwoenders, die my ghevanghen hadden,ghenaempt die Tup pin Imba, menſchen vleeſch eten, diens ghevanghen negen maent ick gheweeſt ben, ende veel andere vervarenthedẽ, die my door die heylighe dryuuldicheyt door een ganſche onverhoepte wonderlijcke maniere ende wijſe geſchiet ende veruaren ſijn,dat ick nae lange ellende,armoede, ende vreeſe van lijf ende leuen te verlieſen,wederom in VV. V. G. vorſtendomme mijn hoechſte ende de liefſte vaders lant wederom nae dat verloop van ſommige iaren gecomen ben,ende heb VV.V. G. ſulcken mijne reyſe, ende ſchip vaert onderdanich lijcken aenteekenen willen, dwelck ick opt corſte begrepen heb, op VV. V. G. tot uwen wel gevalle, ende gelegentheyt, daer inne met ter hulpen Godts,hoe ick door dat lant eñ zee ghetoghen ben, v dat voor leeſen laeten willen

le, om der wonderlijcke gheſchiedeniſſe wil
le, die de almachtighe Godt inden noot by
my ghedaen ende ghetoont heeft, daer met
oock VV. V. G. aen my niet en twijfele, al oft
ick onwarachtige dingen te verſtaen geuende
waer, wilde VV. V. G. ick ſoude een paſport
totter ſeluer ſacken dienende, ſelfs thonen en-
de laeten ſien, twelck ick preſenteer. Godt ſy
alleẽ die eere, ende beueel my hier met VV. V.
G. in alle onderdanicheyt. Gheſchreuen
te VVolffhaghen, den tweentwin-
tichſten dach Iunij, Anno Do
mini vijfthienhonderten
de ſeſſenvijftich. &c.

VV. V. G.

Gheboren onderſaet Hans Staden
van Homborch in Heſſen, borgher
te VVolffhaghen.

DEN VVELGHEBOREN Heeren H. Philipsen, Graef van

Nassau ende Sarbrug, &c. mijnen ghenadigen heeren, wenscht D. Dryander veel weluaerens, met eerbiedinge sijns diensts.

Ans Staden die desen boeck ende historie nv eerst door den druck laet wt gaen, heeft my gebeden, dat ick toch tot vordeel van sijnen arbeyt ende schrift dese historie ouersien, corrigeren, en de waert dat van node waer, verbeteren soude, om hem in sijnder beden te belieuen, heb hem om dryderley orsaecken plaets ghegeuen. Eerstmael, dat ic des authoers vader nv meer dan vijftich iaer gekent heb (want hy ende ick wt eender stadt, met name, te VVetter, geboren, ende op ghetoghen sijn) ende niet anders, den seluen in ons lant, ende te Homborch in Hessen, daer hy nv ter tijt woenachtich is, dan als voor eenē oprechtigen vromen ende treffelijcken man, die oock in die goeden vrijen constē gestudeert heeft, hē bekent heb (ende als voor eē gemeyn spreecwoort is) den appel smaeckt altijt nae den aert des stams oft booms. So ist te verhopen dat Hans Staden desen eerlijcken mans soone sal in duechden ende vromicheyt den vader nae aerden. Ten anderen neme ick den arbeyt van dit boecxken te ouer sien, des te vrijelijcker ende lieuer aen, dat ick geern in den saeken, die tot der Mathematica toebehooren) als dan oock is die Cosmographia dat is die bescrijuinge ende afmetinge der Lantschappen, steden, ende wechreysen, die welcke in desen boeck op veelderley wijse oft maniere, een yeghelijcken voor ghedraghen worden) belustighe, want ick seer geerne met deser sake om gae, als ick verneeme, dat men oprechtich ende warachtichlijck, die voorgaenden dinghen openbaert, ende aenden dach brengt, ghelijck ic dan in gheender manieren en twijfel. Dese Hans Staden schrijft, ende vermelt sijne historie ende wechvaert niet wt anderen lieden aenteekeninghe, maer wt sijnder eygen vervarentheyt, grondelijcken ende sekerlijcken aen, sonder eenighe valsche oorsaeck, dat hy daer in

geenen

geenen roem oft weereltlijcke eergiericheyt, dan alleen Godts eer, lof ende dancbaerheyt voor gethoende weldaet sijnder verlossinghe soect, ende dit is die meeste ende vernaemptste oorsake, om dese historie int licht ende aenden dach te brenghen, daer door een yeghelijck sien conde, hoe ghenaedelijck teghen alle hope Godt die heer desen Hans Staden verlost, ende vanden wilden lieden grimmicheyt (by den welcken hy by die 9. maent lanck, alle dage, ende vre verwachten moste datmen hem onbermhertelijck en doot geslagē ende geetē soude hebbē (in sijns lieue vaders lant in Hessen weder heeftlaten comē) voor dese onspreeckelijcke Godts bermhertichеyt, wilde hy nae sijn leste vermoghen, nv gaerne, Godt dancbaer sijn, ende die weldat die hem gheschiet is, Godt daer mede te louen, allen een yeghelijck openbaren, en indiē hy dit milde werck also drijft, brengt die ordinantie vanden handelinghe met haer, dat hy die gansche wechvaert oft reyse der 9. iaer, so hy wten lande ghevveest is, vvie hem alle dingen verdraghen ende ghegaen hebben, beschrijft. Ende die vvijl hy dese eenvoudige wijse oft maniere niet met ghestoffeerde verbloemde woorden oft argumenten verdrayet ende verciert, geeft my een groot geloue, dat sijn saken goet ende oprecht sijn, ende hy en conde daer gheen nut oft profijt af hebben, dat hy loeghenen inden staet vander waerheyt verdrayde, ende stellen wilde. Daer toe is hy met sijnē ouders, hier in desen lant ghesseten, niet als die lantloopers ende loeghenaers ghewoontheyt is, vanden eenen lant in dat ander, op die Heydensche maniere om te loopen, moet also verwachten, waer ergens eenighe bewandelde lieden, die inden Eylanden oft Insulen sijn geweest, by hem quamen, ende mochten hem loghen straffen. Ende dit is my een vast argument, dat sijn saeck, ende dese historie bescrijvinghe oprecht sijn moet, dat hy aenteekent, den tijt, stadt, ende plaetse, daer des hoochgeleerden ende verberoemden Eobani Hessi soon Heliodorus, die hem langhen tijt vreemde landen te besoecken begeuen heeft, ende hier by ons als voor doot geseyt is geweest, by desen Hans Staden inden lantschappen der wilden lieden gheweest is, ende gesien, hoe ontfermelijcken hy ghevangē ende wech ghevuert is. Deser Heliodorus segge ick, can oft corts of in langhe (alsomen hoept dat ghescieden sal) thuyswaert comen, ende ist dat dese Hans Staden historie valsch ende ghelogen ware, can hy-

se te

se te schanden maken, ende voor niet ende loghen aengeuen. Van desen ende dier ghelijcken crachtigen argumenten, ende vermoe den van Hans Staden oprechticheyt te bescuttẽ ende te bewaren, wil ick dese reyse rusten, ende voort en luttel bescheyts doen wat dat die oorsake sy, dat dese, ende deser ghelijcken historien van een yeghelijck luttel beveels ghegheuen wort. Ten eersten heb bent die lantloopers oft vaerders met haren ongheregelden logenen, ende aenteekeninghe oft beschrijuinghe valsche ende ghedichte dingen daer heenen brocht, datmen oock den rechtscapen, ende warachtighen lieden, die wt vreemde landen comen seer luttel geloofs geeft, ende wort ghemeynlijck geseyt, die lieghẽ wil die lieghe verre van hier, ende ouer t velt, dat niemant dervvaerts en gaet daer vernemen, ende moevtte doet om te versoecken oft mẽt gelouen wil. Nv en ist euen wel daer met niet wt gherecht, dat om der logenen vvil, die waerheyt oock versteken ende verborgen soude vvorden, hier vvt is te mercken, dat so die ghemeyne man eenige bescreuen oft aengeteekende dingen, niet mogelijcken sijn, oft scijnen, ende doch geloofst vvorden, ende toch die selue dingen by verstandighen lieden voorghebrocht ende verhaelt oft ouerleyt ende gewegen worden, ende voor die gewiste ende sekerste dingen geacht vvorden, ende datmense oock so vint, dat merct wt een oft twee exemplen, die vvt die Astronomie genomẽ oft getogen vvorden, vvy lieden so vvy in Duytsch lant oft nae by wonen, weten wt lange veruarentheyt voort gebrocht hoe lange die vvinter, den somer met oock den anderen tvvee iaertijden oft delen, herst, ende lenten dueren sal. Itẽ hoe lanck oft cort den lancxtẽ dach inden somer, ende corsten dach inden winter is, ende so ooc hoet mettẽ nacht te achten sy, als nv geseyt is dat sommighe platsen inden werelt sijn, daer die son, in eenen haluen iaer niet onder en gaet, ende den lancsten dach by denseluen lieden 6. maent, dat is een half iaer lanck sy, ende wederom den lancsten nacht oock 6 maent oft een half iaer lanck sy. Item dat ter plaetsen inder werelt gevonden vvorden, daer in een iaer die Quatuor tempora, dat is vier tijden des iaers, dobbel sijn, also datter twee winters, twee somers in een iaer sekerlijck, daer voor handen sijn. Item dat die Son metten anderen sterren, hoe cleyn sy oock ons hier duncken te sijn, dat nochtãs die cleynste sterra

re grooter is dan die ganſche eerde, ende dier dinghen veel ſonder getal. Als nv die gemeyne man deſe dingen hoort, ſo veracht hijt opt hoochſte, ende geeft hem geen geloue, ende achtet als dinghen die ommogghelijck ſijn, hoe vvel dat nochtans deſe natuerlijcke dingen doer die Aſtronomie in ſulcken maten gedaẽ ende bevve ſen vvorden, dat die verſtandige der conſt hier aen niet en tvvij felen. So en moet daerom niet voegen, die wijl dat den gemeynen hoop deſe dingen onwarachtich hout, dat euen alſo ſijn moet. Ende hoe qualijck ſoude die conſt der Aſtronomien ſtaen, wanneer ſy deſe hemelſche corpora oft lichaemẽ niet en conden demonſtreren oft bewijſen, wt vaſten ende ghewiſſen ſekerẽ gront der Eclip ſes, dat is verdonckeringhe der ſonnen ende manen, op ſekere ende gewiſſen dagen ende vren, wanneer ſy comẽ oft geſchieden ſouden, ia ſommighe hondert iaer voor deſer tijt aengeteekent, ende men beuint in die veruarentheyt alſo waer te ſijn. Ia ſegghen ſy, wie heeſt inden hemel geweeſt, ende deſe dingẽ geſien, ende heuet afgemeten? Antwoort: Ter wijlen die dagelicxe veruarentheyt in deſen dingen metten demonſtrationibus, oft bewijſingen tegader ouer een comen, ſo moetmen dat gelijck alſo ſeker houden alſt ſeker ende gewiſch waer is, als ick 3. oft 2. legghe by een int ghetal worden 5. daer wt gherekent, ende wten vaſten ende ſekeren gront ende demonſtrationibus oft bewijſingen der conſt, draget hem ſoo daer toe, datmen afmeten ende rekenen can, hoe hoech dat tot aen des manen hemel is, ende van daer voort tot allen planeten ende ten eynde tot aenden geſterden hemel toe, ia oock hoe groot ende hoe dick die ſon is, die maen ende andere lichamen oft corpora des hemels ſijn, ende wt die ouerlegginghe des hemels oft Aſtronomia metter Geometria, rekent men ganſch eygenlijck ende ſekerlijck, hoe wijt, ront, breet, ende lanck dat dat aertrijck ſy. So nochtans deſe dingen altemael den ghemeynen man verborghen, ende als ongelouelijck geacht worden, deſe onwetẽtheyt waer dẽ gemeynẽ man wel te vergeuen, als den genen die niet inden Philoſophia ge ſtudeert en heeft, dat euen wel die treffelijcke, hoechgeachte, ende wel gheleerden lieden, aen die dinghen die ſo waer ghevonden worden, twijfelen, is beſchamelijcken ende ſchadelijcken, ſonderlijck ter wylen die ghemeyne man op die ſelue ſiet, ende haren erruer beſteet ende beueſticht, alſo ſeggende, waert dat waer ware

ſo en

so en hadden dese oft die scribēten niet daer teghen gesprokne oft gescreuē. Ergo &c. Dat Augustinus ende Lactantius, Firmianus, die beyde heylige geleerste, neuen die Theologia oft godtheyt, oock in goeden consten wel veruaren mannen, dubiteeren oft twijfelen ende en wildē niet toe laten, dat die Antipodes sijn consten, dat is datmen lieden vonde, die in die plaetse des aertrijcks, ende onder ons met haren voeten tegen ons gaen, ende also dat hooft ende lijf onder ons hangen tegē den hemel, ende toch niet af en vallē &c. Dit luyt selsaem te hooren, ende is nochtans altijts byden geleerden also, dat niet anders gesijn en can, ende waer geuonden wort, hoe hoech dat die heylige ende hoochgeleerdē voor genoemde, ende aengetekende authoers verworpen ende veracht hebben, dan dat tet vastelijcken waer moet sijn, dat die geene die ex diametro per centrum terræ wonen Antipodes sijn moeten, ende het is een vera propositio: Omne versus cœlum vergens vbicunque sursum est, ende en dersmen niet hier onder inde nieuwe werelt reysen, die Antipodes also suecken, want dese Antipodes sijn oock hier inden ouersten half deel des wereltc oft aertrijcks, dan wanneer men te samen rekent, ende teghen malcanderen die vuterste in occident oft onderganck, dat is Spangien, ende auont sterren tegen orient of opganck, daer Indien lant leyt, teghen vuterste lieden ende in vvonders des aertrijcks, by nae een aert vā Antipoden, also oock als sommighe vrome Theologien hier vvt bedieden vvilden dat die moeder filiorum Zebedei bidt, vvaer ghevvorden is daer sy den heer Christum badt, dat haerder soonen een tot sijnder rech ter hant, den anderen tot siinder slincker hant sitten mochten, dat is also gesciet, inder manieren S. Iacob te Compostel in Galißien, niet verre vanden fine terræ, dat gemeynliick die auont sterre, ge naempt vvort, begrauen siin soude, ende eerliicken ghehouden vvorden, ende die ander Apostel in India, dat is inden opganck ru ste, dat also dese Antipodes lange voor handen gevveest sijn, ende aengesien gevveest, ende niet aengesien dat ter tiit Augustini die nieu vverelt America onder dat aertriick noch niet gheuondē en vvaren, so vvaren sy op die selue vviise oft maniere ghevveest. Sommige authoers, ende sonderliicken Nicolaus Lyra (die toch een treffeliick man is) vvillen dat nae dien der eerden cloot oft vverelt ter helft, oft baluē deel int vvater leyt ende svvempt

also,

also dat dese helft daer wy op wonen, ouer dat water wtgaet dat ander deel onder sy metter zee ende water, also ongheheuen dat daer niemant wonen en can, welck altemael tegen die cōst der Cosmographien strijt, ende nv meer door veel schipmeesters van Spangiaerts ende Portugaloesers, ende veel andere geuonden is worden, dat dat aertrijck allomme eñ omme bewoont. wort ia oock sub torrida Zona, welck onse voorvaders eñ oude schriuenten, noyt en hebben willen toe laten, by onsen tijden, worteⁿ len, suycker, peerlen, ende ander dier ghelijcken waer worden wt dien landen hier tot ons gebrocht. Dit paradoxon vandē Antipodibus ende vooraengheteekende des hemels afmetingen, heb ick met vliet voort brenghen willen, om dat voorgaende argument daer mede te bevestigen. Daer conde vast veel van dierge lijcken dinghen meer hier verhaelt worden, waert by also, dat ick met mijnen langhen schrijuen gheerne verdryetelijck vallen wilde, nochtans sullen daer dier gelijcke argumenten veel gelee sen worden inden boeck, vandē weerdighē ende hoechgeleerden magister Casparus goolt worm flietighe Superintendens V. G. te Weilborch ende predicant, welckens boeck in ses deelen onderscheyden, eñ van veelderley miraculen ende wonder wercken ende paradoxen, also by vergaende tijden als nv ghesciet siin ge seyt wort, ende corts in druck ghebrocht sal wordē, tot welcken boeck, ende tot anderen veel die dier gheliicke dinghen beschriiuen, als siin libri Galeotti de rebus vulgo incredibilibus &c. Den goeden leser also verre hy beter verstant daer af hebben wil ick hier mede gewesen wil hebben, ende laet v hier mede ghewaerschout siin, dat niet ghelogen siin moet al dätmen schrijft, al duncket den ghemeynen man vreempt, ende onmanierliick oft onghewoenliick, geliick in dese tegenwoordige ehistorie, daer die lieden alle inden Eylanden oft Insul naeckt gaen, gheenen huysraet vee oft beesten, ende andere ghercetschap totter neeringhe gheenderhande dinghen, so dat by ons is gebruyck, om het lijf te houden, hebben, als cleederen, bedden, peerden, verckenē oft coyen noch wiin ofte bier &c. ende haer op haer wiise onthouden, ende behelpen moeten. Daer mede dat voorreden oft prologhe ten eynde loopt, wil ick oock corteliick bewiisen, wat desen Hans Staden bewecht heeft, beyde siine schipuaerden ende wech

reysen

reysen inden druck te veruorderen, dies mochten hem veel lieden qualick afnemen, ende niet te min vvtleggen oft meer preteeren al oft hy hem hier mede vvilde beroemen, oft houerdigen name maken, het vvelck ick seer wel van hem verneeme, ende geloo ue vastelijck dat siin gemoet veel anders staet, als oock inde histo rie vā achter tot voor vvel anders gemerckt ende verstaē vvort Die wyel hy in so menichvuldige ellēde geweest is, so veel weder weerdicheyt gheleden, daer aen dicwils siin leuen ghestaen heeft, ende gans niet te hopen, dat hy daer af ontlast, ende in siins vaders lant weder comen soude. Godt euen wel, die hy altilt be trout, eñ aengeroepen heeft, heeft hem niet alleē van siinder vian den handen verlost, want siin ghebet met oprechtighen gheloo ue, Godt dickwils beweecht heeft, heeft onder die goddelose lieden Godt te verstaen gegeuen, dat die rechte warachtighe Godt crach tich ende geweldich, ende noch in wesen is. Men weet wel, dat des gheloouigen ghebet, gheen verdrach mael oft tiit, Soo dat nv euen wel Godt also behaecht heeft, door desen Hans Staden, siin wonderliick werck by den goddelosen wilden, te sien laten, daer en wist ick niet wat teghen te segghen. Oock ist een yeghelijck bekent dat droefheyt, commer, ongheluck ende cranckheyt ghemeynlijck die lieden tot Godt beweecht, dat sy inder noot, meer dan te voorē Godt aenroepen. Sommighe tot nv toe aen pleghen door een maniere, haer seluen desen oft anderen eenigen heyligen beuaert op te offeren, verbidden eñ bidden datse hen wt haren noot helpen willen ende dese geloefte wort sterck ghehouden, wtgenomen van dien, die daer dencken die heylighen te bedrieghen met haren ge-loeften, alsoo gheliick een int schip S. Christoffel die te Pariis in den Tēpel staet een beelt ontrent x. ellen hooch, gelijck eenen groo Poliphemus aenriep. Desen heylighen geloeft hebbende, also verre hy hem wter noot hilp, soo woude hy hem offeren een wasschen licht, also groot als die heylige was. Sijn naeste gebuer die by hem sadt, die wiste wat hy vermochte, strafte hem van deser gheloo-ste ende seyde, al waert dat hy alle neeringhe ende goet dat hy op-ter eerden hadde vercocht, en const hy so veel was niet te weghe brenghen dat hy sulcken keerse daer af soude doen maken oft be-talen, Antwoorde hem daer op, eñ seyde hem heymelijck dat die

heyligen

heylighe niet hooren en soude, als hy my wt deser noot ghe-holpen heeft, wil ick hem nauwelijck een cleyn licht oft keerse ghemaeckt eenen penninck wert gheuen. Ende die historie van den Ruyter die in een schipbrekinghe was. Desen Ruyter als hy sach dat het schip woude onder gaen, riep hy Sinte Nicolaes aen, dat hy hem wten noot helpen wilde, hy woude hem sijn peert oft pagie offeren, daer vermaenden hem sijn knecht, dat hy dat niet doen en soude, ende seydē hem waer op dat hy dan rijden woude, doen seyde die Ioncker totten knecht heymelijck, dattet die heylighe niet hooren en soude, swijcht ghy stil, als hy my wter noot helpt wil ick hem niet den steert vanden peerde gheuen. Alsoo dacht een yeghelijck van die twee sijnen heylighen te bedrieghen, ende die ghedaen weluaert seer lichtelijck te vergheeten. Daer met nv dese Hans Staden niet oock also daer voor aengesien worde, nv hem Godt geholpen, ende vanden vianden verlost heeft, dese weldat te vergeten, Soo heeft hy voor hem ghenomen met druck ende beschrijuinghe der historien Godt altijt te louen ende te prijsen, ende wt eenen Christelijcken moet ende voorneemen, die wercken ende ghenade aen hem bewesen, waer hy can oft mach aenden dach te brenghen. Ende waert dat dit niet sijn voorneemen en waer (welck eerlijck ende recht is) soe wilde hy veel lieuer dese moyte ende arbeyt versuymenisse, oock onghewoende costen, die lichtelijck op druck ende formen te snijden te veel verdragende is, een eynde laeten hebben, ende goet laeten sijn. Dese Historie, terwylen datse door den authoer den doorluchtighen hoochghebooren Vorsten ende Heeren, Heer Philipsen, Lantgraue te Hessen, Graef tot Catsenellenboghe, Dietz, &cætera, sijnen lantsheeren ende ghenaedighen vorsten, in eeren dienende ghededicеert ende toegheschreuen is, ende in siinen naeme openbaerliicken in druck laeten wt gaen, ende langhen tiit te vooren vanden voorghemelden vorsten, onsen ghenaedighen Heeren, in miinen ende anderen veel teghenwoordicheyt, desen Hans Staden ghe-examineert, ende van allen stucken siinder scituaert ende geuākenisse grondeliicken onderuraeckt, ende wel ondersocht heeft daer af dit vvils VV. G. met anderen onderdanicklijck gheteken

ende

ende vertelt heb, ende ter vviilen ick VV. E. voor eenen sonderliicken liefhebber, sulcken, ende dier gheliicke Astronomischen, ende Cosmographischen consles te sien, langen tiit ghemerckt, heb ick dese miin prologhe, præfatie, oft voorreden VV. G. onderdanichliick vvillen toeschriiuen, het vvelck VV. G. ghenadichliick also van my vville aennemen, also lange tot dat ick vvat tresseliicker in VV. G. name in druck vervordere, my hier met VV. G. onderdanichliick beuelende. Datum tot Marborch op Sint Thomas dach. Anno 1556.

Inhout des boeckx.

1 *Van tvvee schipvaerden, die Hans Staden in acht iaer ende een half volbracht heeft.*

Die eerste reyse iswt Portugael, die ander wt Spangien in die nieuwe weerelt America gheschiet.

2 *Hoe hy aldaer inden lantschap der wilden lieden Toppinikin ghenaempt (die den Coninck van Portugael toe behoorden) voor eenen buschscutter tegen die vianden derwaerts ghevoert was.*

Ten lesten vanden vianden gheuangen, ende wech ghevoert thiendehalf maent lanck inde vreese ghestaen, dat hy ghedoot vanden vianden, ende gheeten soude worden.

3 *Item hoe Godt ghenadeliicken, ende wonderliicken op een sonderlinghe maniere, desen gheuanghen nae voorghenoemden tiit verlost heeft, ende in siin lieue vaders lant laten comen heeft.*

Alle Godt ter eeren, ende dancksegghinge van siinder milder bermherticheyt, inden druck laten wt gaen.

¶ VVat helpt den wachter inden stadt,
Dē geweldigē schip indē zee sijn vaert,
Alse Godt beyde niet en bewaert.

Hier beghint die Hiſtorie.

Dat I. Capittel.

ICk Hans Stadẽ van Hõborch in Heſſen, nam voor my (alſo verre dat God beliefde) Indien te beſien, bẽ met dier meyninghe van Bremẽ na Hollant ghe uaren. Te Cãpen quam ick by ſchepen die wildẽ in Portugal ſout laden, daer voer ick mede derwaerts, ende wy quamen dẽ 29. dach Aprilis des Iaers 1547. by eender ſtadt ghenaempt S. Tuual, wy waren vier weken opt water derwaerts te varen. Van daer tooch ick na Lisboenẽ, dwelck vijf mijlen van S. Tuual is. Te Lisbona quam ick in een herberghe, daer die weert genaempt wert die Ionghe Luer, ende was een Duytſch: daer lach ick een wijle tijts thuys. Deſen ſeluen weert ſeyde ick hoe dat ick wt mijns vaders lant ghetogen was (waert dat my ghebueren mochte) om in Indien te ſeylen: doen antwoorde hy, Ick was te lange wt ghebleuen, wãt des Conincx ſchepen die in Indien varen, waren langhe wech. Ick badt hem der wijlen dat ick die reyſe verſuympt hadde, dat hy my aen eenen anderen helpen ſoude, midts dat hy die ſprake conde, ick ſoude hem wederom in ſijnen dienſt ſijn.

Hy bracht my in een ſchip voor buſſchieter, die Capitain vanden ſchepe was ghenaempt Pintiado, eñ hy woude in Braſilien varen, om comenſchap: hy hadde oock oorlof die ſchepē te crijghen, die in Barbarien metten witten Mooren comenſchaptē. Oock waer dat hy de Françoyſſche ſchepen in Breſilien metten wil den lieden comenſchappēde vont, die ſouden prijs ſijn. Oock ſoude hy dē Coninck ſommighe gheuangenē daer int lant voeren, die ſelue hadden verdient geſtraft te worden, maer om dat niew lãt daer mede te beſettē, ſo werdē ſy gheſpaert. Ons ſchip was wel gheruſt met alle crijchs ghereeſchap diemē te water ghebruyct. Onſer waren drye Duytſche in dat ſchip, die een was ghenaempt Hans van Bruchhauſen, die ander Heyndrick van Bremen, ende Ick.

¶ *Die eerſte wtvaringhe mijnder eerſter ſchipvaert van Liſſeboenen wt Portugal. Dat II. Capittel.*

VAn Lisboenē ſeyldē wy met noch een cleyn ſchipken dat oock onſen hooftman toebehoorde, ende quamen eerſt maels by een eylant Eilga de Madera ghenaēt, ende hoorde den Coninck van Portugal toe, ende daer woonen Portugaloiſers in, het is vruchtbaer van wijn ende van ſuycker. Ter

ſeluer

ſeluer plaetſen by een ſtadt gheheeten Funtſchal,namen wy meer victalien int ſchip. Daer na voeren wy van daer nae Barbarien, na een ſtadt Cape de Gel ghenaempt, die behoorde eenen witten mooré coninck toe Schiffri ghenaempt. Die ſtadt hadde hier voormaels die Coninck van Portugal in ghehadt, eñ die ſelue Schiffri heeftſe hem wederom ghenomen. By de ſelue ſtadt meynden wy dat voorghenoemde ſchip te crijghen die metten oncriſtenen oft Turcken comenſchap handelden.

VVy quamen daer by, eñ vonden veel Caſtiliaenſche viſſchers daer onder dat lañt, die berechten ons hoe dat daer byder ſtadt ſchepẽ waren, wy voeeren daer by, doen quam daer een ſchip wter hauenen wel gheladé, daer voe

ren wy na,ende creghent, maer dat volck ontuoer ons met den boot,daer ſaghen wy eenen ledighen boot opt lant ſtaen, die welcke ons wel diende tot dat ghenomen ſchip,wy voerē daer by,ende haelden dien.Die witte Mooren quamen ſterck aenghereden, ende wilden dat beletten, maer ſy en coſten om ons gheſchuts wil daer niet toe comen. Vvy namen dē boot ende voeren met onſen buetē(welck was ſuyc ker,amandelen,daeyen,bocxhuyden,eñ gommi Arabicum,daer mede dat ſchip wel gheladen was) wederom nae Eilga de Madera. Vvy ſchictē ons cleyn ſchip na Liſboenen, om dat den Coninck te laten weten hoe wy ons met ſulcken buet ſouden houden, wāt het behoor de Valentiaenſche ende Caſtiliaenſche cooplieden toe.Ons wert vanden Coninck geantwoort,wy ſouden den buet daer in dat eylant laten,ende met onſe reyſe voort varen,in middelē tijde ſoude ſijn Alteſa oft maieſteyt grondelijcken onderſoeckē hoe datter mede ware.

VVy deden alſo,ende voeren weder na Cape de Geel,om te beſiē oft wy meer buets vercrijghen condē, maer ons voornemē was om niet, eñ den wint liep ons teghen by den lande, die ons belette.Den nacht voor alder heylighen voeren wy van Barbarien met eenen grooten ſtorm wint na Braſilien toe. Als wy nv CCCC.mijlen van Barbarien af ghevaren

waren

waren in die zee,quamen veel visschen om dat schip,die wy vinghen met hengelhaken. Vanden seluen waren sommighe die de schippers noemden Albakore,die waren groot,sommighe Bonitte,die warẽ cleynder, sommighe Du cado. Oock waren daer veel visschẽ also groot als heiringhen, die hadden ouer beyde sijden vlimmen ghelijck die vledermuysen, die selue wordẽ seer veruolcht vanden grooten visschẽ, ende wanneer sy die ghewaer worden, so heffen sy haer op wten water met grooten hoopen, vlieghen ontrent twee vademen hooch ouer dat water,die sommige so verre datmẽse nau sien coste, ende dã vielen sy wederomme int water,wy vondense dicwils des morghens int schip ligghen, eñ waren des nachts metter

 vloghe

vloghe daer in gheuallen , ende ſy heeten inde Portugaloiſche ſprake, Piſce Bolador. Daer nae quamen wy inder hoochdẽ der linien æquinoctial, ende daer was groote hitte, want die ſonne ſtont recht bouen ons alſt opten middach was, daer en was met allen geenen wint ſommighe daghen, dan inder nacht quam dicwils grooten donder eñ onweder met reghen ende wint, verhieuen haer lichtelijck ende ver ginghen oock lichtelijck, ende om dat de ſelue ons niet verraſſchen en ſouden als wy te ſeyl waren, ſo moeſten wy neerſtelijck waken.

Maer alſt nv wederom eenen vaerwint begoſt te waeyen, ſo werdet ſtorm weder, eñ dat duerde ſommighe daghen, ende was ons con trarie, eñ ſorchden waert dat lange duerde, dat

wy

wy ghebreck ende hongher ſoudẽ moeten lijden. VVy riepen God aen, eñ baden om goeden wint. Het ghebeurde op eenen nacht dat wy eenen grooten ſtorm hadden, eñ wy warẽ in grooter vreeſen. Daer ſchenẽ ons veel blauwe lichtẽ in dat ſchip, de welcke ick noyt meer gheſien en hadde. Daer die barẽ voor int ſchip ſloeghen, daer ginghen die lichten oock. Die Portugaloiſers ſeyden dat de lichten een teecken des toecomenden goets weders warẽ ſonderlijcken van God gheſonden om indẽ noot te vertrooſten. VVy dančten God daer voor met een ghemeyn ghebet. Daer na verdwijnden ſy weder, ende deſe lichten heeten Santelmo, oft corpus ſančto.

Als nv den dach aen quam werdet goet weder, ende quam een goeder wint, dat wy merckelijck ſaghen dat ſulcke lichter moeſten een wonderlijck werck Gods ſijn. VVy ſeylden door de zee met goedẽ wint. Den xxviij. dach Ianuarij creghen wy eenen hoeck lants int ghe ſicht een haue la Cape de ſanct Auguſtin ghenaempt. Acht mijlen van daer quamen wy in een hauen Brannenbucke ghenaempt, eñ wy warẽ 84. dagen inder zee eer wy dat lant ſagẽ. Op de ſelue plaetſe hadden die Portugaloiſers een vaſticheyt ghemaect, Marin genaempt. De hooftman vander ſeluer ſterc̄tẽ was geheeten Artokodio, eñ diẽ leuerdẽ wy die gheuangenẽ

 ouer,

ouer, ende loeden sommighe goede wt, die sy daer behielden. VVy beschicten onse dingen inde hauen, ende wouden voort seylen, daer wy meynden te laden.

¶ Hoe dat die wilden vander plaetsen Brannenbrucke waren oproerich gheworden, ende den Portugaloiseren een vasticheyt ontweldighen wouden.

Dat III. Capittel.

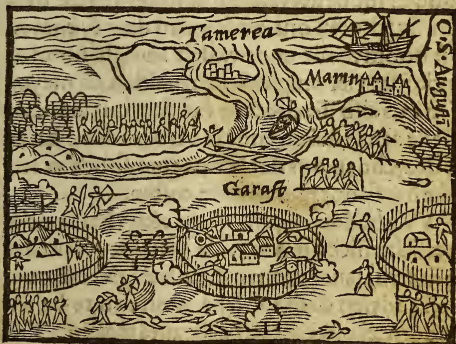
HEt ghebuerde dat die wilde van dien lande waren oproerich geworden teghen die Portugaloisers, het welcke sy voormaels niet en waren, dit was nv door die Portugaloisers begost, so werden wy ghebedē om Gods wil vanden Hooftmā des lants, dat wy ons wouden setten ende varen in een landeken Gerasu ghenaempt, vijf mijlen vander hauen Marin daer wy laghen, dwelck die wilde lieden onderwonden in te nemen, ende de inwoonders vander stadt Marin en costē den anderen niet te hulpe comen, want sy sorchdē dat haer de wilde oock ouervallen souden.

VVy quamen die van Gerasu te hulpe met veertich mannen van onsen schepe, eñ voeren met een cleyn scheepken derwaerts. Dat stedeken lach op eenen stroom der zee, die welcke hem

hem twee mijlẽ weechs in dat lant ſtrecte. On ſer mochten ontrent XC. Chriſten ſijn, weerbaer, daer by dertich Mooren ende Braſiliſche ſlauen, die welcke der inwoonders eyghẽ waren. Maer die wilde lieden die ons beleghert hadden, werden gherekent op acht duyſent. VVy lieden en hadden maer eenen rinck oft thuyn van ſtaken ront om ons.

❡ *Hoe dat haer ſterckte ghemaect was, ende hoe ſy teghen ons ſtreden.*

Dat IIII. Capittel.

OM der ſtadt oft plaetſe rondtom daer wy in beleyt waren ginck een boſch oft wilderniſſe, daer in haddẽ ſy twee vaſticheden oft ſterckten ghemaect van dicken

 boomen,

boomen, daer in hadden ſy des nachts haer toeulucht, eñ oft wy tot haer wt vielen, daer wouden ſy ons verbeyden. Daer neuen hadden ſy gaten inder eerden ghemaect rondt om der ſtadt oft plaetſe, daer laghen ſy des daechs in, ende daer wt quamen ſy des daechs ſcharmutſelen met ons, eñ als wy na haer ſchoten, vielen ſy alle neder, ende meynden ſy ſouden den ſchuet ontbucken. Sy hadden ons ſo vaſt beleghert, dat wy noch af oft aen ghecomen en condẽ. Sy quamen vaſt voor die ſtadt ende ſchoten veel pijlen om hooghe, meynende ſy ſouden int nedervallen ons inder ſterctẽ treffen. Sy ſchoten ons oock pijlen daer ſy cotoen oft boomwolle ende waſch aen ghebonden ende met vier aengheſteken hadden, eñ meynden ons alſo die daecken vanden huyſen daer mede aen te ſteken ende te verbranden. Ende ſy dreychden ons dat ſy ons eten ſoudẽ waert ſake dat ſy ons ghecrijghen coſten.

VVy hadden noch wat te eten, het welcke ſeer lichtelijck op was ende verteyrt, want het is daer int lant een maniere alle daghe oft ouer den anderen dach verſſche wortelen te halen, ende meel om coecken daer af te maken. Tot ſulcken wortelen en coſten wy niet gecomen. Als wy nv ſaghen dat wy victalie ghebreck lijden moeſten, voeren wy met twee barcken na een ſtedeken Tammaraka ghenaempt om victalie

ctalie te halen, so hadden die wilde liedē groo te boomen ouer dat riuierken gheleyt, eñ haerder wasser veel ouer beyden sijden des oeuers vanden water, ende meynden ons die reyse te beletten. VVy braken die wederom met ghewelt, ende het quam in dien middelen tijt dat wy opt drooghe bleuen, ende die wilde en co sten ons inden schepen niet ghedoen, maer sy werpen veel drooch houts wt haer schanssen tusschen den oeuer eñ den schepen, eñ meynden dat aen te stekē, eñ haer peper die daer int lant wast daer in te worpen, ende ons metten domp eñ roock wten schepen te iaghen, maer het en ghelucte haer niet. In middelen tijden quam de vloet weder, eñ wy voeren totten ste deken Tāmaraka. Die inwoonders gauen ons victalie, daer mede voerē wy wederom na dat beleg op de voorghenoemde plaetse. Sy hadden ons de vaert wederom op een niew belet, ende hadden boomen ouer dat waterken ghe leyt ghelijck als te voren. Sy laghen daer by op den oeuer, ende sy hadden twee boomen op een luttel na onder heel af gehouden, ende bo uen aen die boomen hadden sy dinghen ghebonden Sippo ghenaempt, die wassen ghelijc hoppen haghen, maer dese Sippo haghen sijn veel dicker. Dat eynde vanden voorghenoemden hoppen haghen hadden sy in haren schantsen, eñ haer meyninghe was, dat sy, als

wy

wy quamen eñ wilden weder daer door breken, ſo wouden ſy die Sippo trecken dat die boomen dan voort ſouden breken, ende op die ſchepen vallen. VVy voeren daer by, ende braken daer door. Den eerſten boom viel nae haer ſchanſſe, die ander viel cort achter ons ſchipken int water. Ende eer wy begoſten die weyre te breken, riepen wy onſe gheſellen inden ſtedeken datſe ons te hulpe ſouden comẽ, ende als wy begoſten te roepen, ſo riepen die wilde oock, dat ons onſe gheſellen inde belegheringhe niet ghehooren en conden, eñ ſy en coſten ons niet gheſien om een boſch dat tuſſchen haer ende ons lach, anders waren wy ſo na by haer, dat ſy ons wel hadden cõnen hooren waert dat die wilde ſo niet gheroepen en hadden. VVy brochten haer die victalie inder ſtadt. Als die wilde ſagen datſe niet wtgerechten en coſten, begheerden ſy peys te maken, eñ trocken weder af. Die belegheringe duerde by na eeñ maent tijts. Vanden wilden bleuẽ daer ſommighe doot, maer van onſer Chriſtenen gheene. Als wy ſaghen dat haer die wilde tot vrede begeuen hadden, trocken wy wederom na ons ſchip, dwelck voor Marin lach, Daer haelden wy water in, ende Mandioken meel voor victalie. Die ouerſte vander ſtadt Marin dancte ons, ende wy voeren van daer.

¶Hoe

¶ Hoe wy wt Brannẽbucke voeren nae een lantschap Buttegaris ghenaemt, eñ by een Franchoys schip quamen, eñ met haer sloeghen. Dat V. Cap.

VAn daer voerẽ wy veertich mijlen, tot eender hauenen Buttagaris genaempt, daer meynden wy dat schip met bresilien hout te laden, ende den wilden meer victalien af te manghelen. Als wy daer by quamen, vonden wy een schip wt Vrancrijck dat laeyde bresilien hout. Daer seylden wy aen, meynende dat te nemẽ, maer sy bedoruen ons den grooten mastboom met eenen schuete, eñ ontseylden ons, Sommighe van onsen schippers

pers werden ghefchoten, ende fommighe ghe wont. Daer na werden wy vanden fin wederom nae Portugal te varen, maer wy en coften niet wederom te winde waert ghecomen inder hauenen daer wy meynden victalie te crijghen. Die wint was ons teghen, ende wy voeren met fo luttel victalien na Portugal, lijdende grooten hongher. Die fommighe die aten bocken huyden die wy int fchip hadden. Men gaf ons een yeghelijck des daechs een nootfchelpe vol waters, ende een luttel Brafilifche wortelen meel. VVy waren C. ende viij. dagen inder zee. Den xij. dach Augufti quamen wy in eylanden die genaempt fijn Lofa Seres, die behooren den Coninck vā Portugal toe. Daer anckerden wy, ruften ende viften. Op de felue plaetfe faghen wy een fchip inder zee daer wy by voeren om te weten wat voor een fchip was, eñ dat was een zeeroouer. Hy ftelde hem te weyre nochtans creghen wy die ouerhant, ende namen henliedē dat fchip, fy ontuoeren ons met eenen boot na die eylandē. Dat fchip hadde veel wijn eñ broots, daer mede wy ons vermaecten. Daer na quamen wy by vijf fchepen die den Coninck van Portugal toe hoorden, die fouden by de eylanden wachten op die fchepen die wt Indien fouden comen om die in Portugal te gheleyden, daer bleuen wy by, eñ hielpen een Indifch fchip, dwelck daer

aen

aen quā,gheleyden in een eylant Tercera ghenaempt,eñ daer bleuen wy.Daer waren in dat eylant veel schepē vergadert,die welcke alle wt die nieuwen landen gecomen waren, waer af die sommighe wilden na Spaengien varen, ende die sommige wilden na Portugal varen. VVy voeren wt Tercera by na hondert schepen in een ghesellschap, ende wy quamen te Lissebona aen ontrent den achtsten dach van October, inden iare des Heeren alsmen screef M.CCCCC.ende achtenveertich. VVy waren sesthien maenden lanck op die reyse gheweest. Daer na soe ruste ick my een goede wijle tijts lanck te Lissebona, ende daer werde ick vanden sin dat ick metten Spaengiaerden inde nieuwen lande varen soude, die welcke sy inghenomen hebben, eñ voer daerom met een Enghelsch schip in Castilien, by een stadt Porta sancta Maria genaempt,ende daer wouden sy dat schip met wijn laden. Van daer so reysde ick na een stadt Ciuilien ghenaempt, eñ daer vandt ick dry schepen die werden toe ghe rust, ende wouden na een lantschap Rio de Platta ghenaempt varen,het welcke gheleghen is in America. Dat selue lantschap ende dat goutrijcke lant Pirou ghenaempt, het welcke voor sommighe iaren gheuonden is worden, ende Brasilien, is al te samen een seer vet lant. Dat selue lant voort in te nemen, waren voor

som-

ſommige iaren ſchepen derwaerts geſchict, eñ van dien was een weder comen, eñ begheerdē meer hulpen, ſeydē veel hoe goutrijcke dat het lant was. Die hooftman vanden drye ſchepen was ghenaempt Don Diego de Senabrie, die ſoude van weghen des Conincx een ouerſte ſijn in dat lantſchap. Ick begaf my in een vanden ſchepen, ende ſy werden ſeer wel gheruſt. VVy voeren van Ciuilien na ſint Lucas, daer die Ciuiliſche riuiere inde zee gaet. Aldaer laghen wy ende wachten op goeden wint.

¶ VVtuaringe mijnder tweeder ſchipuaert van Ciuilien wt Spaengien in Americam. Cap. VI.

INden Iare ons Heeren 1549. den vierden dach na Paeſſchen ſeylden wy vā ſint Lucas, eñ de wint was ons teghen, wy namen te Lisbona hauene. Als die wint goet wert, voeren wy na dat eylant van Cannarien, ende anckerden by een eylant Pallania ghenaempt. Daer namen wy wat wijns int ſchip voor die reyſe. Oock ſo werden die ſtuerlieden vanden ſchepen daer eens, als ſy inder zee vanden anderen ſcheyden, waer ſy int lant wederom by malcanderen comen ſouden, namelijck in 28. graden opter Suydt-ſijden, der linien æquinoctiael.

Van

Van Palma voeren wy nae Cape virde, dat is dat groen hoot,het welck leyt indē ſwerten mooren lant,ende op die ſelue plaetſe hadden wy bycans eenē ſchipbrueck geleden. Vā daer voeren wy met onſer Coſſz, eñ den wint was ons teghen, ende ſloech ons ſomtijts op dat lant Gene, int welcke oock ſwerte mooren wooonen. Daer na quamen wy in een eylant gheheeten ſanct Thome, ende dat hoort den Coninc van Portugal toe,ende is een ſuyckerrijck lant,maer ſeer ongheſont, Daer woonen Portugaloiſers in, ende die hebbē veel ſwerte mooren dat haer eyghen lieden ſijn. VVy namen verſch water in dat eylant, ende ſeylden voort aen. VVy hadden onſe twee mede gheſellen ſchepen in eenen ſtormwint des nachts wt den gheſichte verloren, alſo dat wy alleen ſeylden, want de winden waren ons ſeer tegē, ende ſy hebben die natuer inder zee, dat als de ſonne op gaet op die noordtſijde der linien æquinoctiael,ſo waeyen die winden van ſuyden herwaert. Dieſghelijcken als die ſonne op der ſuydtſijden gaet, comen ſy vander noordt ſijden. Sy hebben oock die natuere datſe vijf maeñt hardt wt eenderley geweſt waeyen, eñ hinderden ons alſo vier maent dat wy onſen rechten Coſſz niet ſeylen en mochten. Als die maent Septēber aen quam, begoſten die winden noordelijck te waeyen. VVy ſetten onſen

D Coſſz

Coſſz oft ſtreeck Zuydt zuydt weſt na America toe.

¶ Hoe wy inder hoochden van 28. gradus by dẽ lande America quamẽ, eñ die hauen niet bekennen en condẽ daer wy in beſcheyden waren, eñ hoe eenen grooten ſtorm hem by den lande verhief.

Dat VII. Capittel.

DAer nae op eenen dach welck was den xviij. van Nouember, nam de ſtierman die hoochde der ſonnen, ende beuãtſe op de 28. gradus. Daer ſochten wy dat lant ten

weſten

weſten aen af. Daer na op den xxiiij.dach der voorſeyder maent ſaghẽ wy lant. VVy waren ſes maenden inder zee gheweeſt, ende ſtondẽ dicwils in grooter vreeſen. Als wy nv hardt by den lande quamen, en kenden wy die hauene ende merckinghe niet diewelcke ons die opperſte ſtierman ghegheuen hadde, eñ en dorſtent oock niet wel wagẽ om ons in onbekẽde hauene te geuẽ, laueerden aldus lancx den lande henen, ende het begoſt ſeer te waeyen, alſo dat wy anders niet en meyndẽ wy en ſouden op die clippen verdroncken hebben, ende het ſchip verloren hebben. VVy bonden ledighe vaten te ſamen, ende dedẽ buſcruyt daer in, eñ ſtopten die bommen toe, eñ bonden ons ghe weyr daer op, op auõtuere oft wy ſchipbrekinge leden, eñ ſommighe daer af quamẽ, die ſouden haer gheweyr dan aent lant vinden, want die baren ſouden die vaten aen dat lant worpen. Aldus laueerden wy, meynende wy ſouden vanden lande wederom af varẽ, maer ten halp niet, want dẽ wint dreef ons op die clippen die daer int water verborghen laghen ontrent vier vademen waters diep, eñ aldus moeſten wy door die groote baren opt lant varen, meynende niet anders dan dat wy alle gader daer blijuen moeſten ende verdrinckẽ, nochtans ſchictet God als wy hardt by den clippen quamen dat een van onſen gheſellen een ha-

uene ghewaer wert, ende daer voerẽ wy inne. Op die selue plaetse sagẽ wy een cleyn scheepken, dat vluchte van ons, ende voer achter een eylant, also dat wy dat niet en saghen, ende en costen niet wetẽ wat dat voor een schip was, want wy en volchdens niet voorder nae, maer lieten onsen ancker te gronde, dankende ende louende God dat hy ons wt die ellende gheholpen hadde. VVy rusten eñ droochden onse gereetschap, ende het was wel twee vren na noen als wy den ancker te gronde lieten. Teghen den auont quam eenen grooten naecker vol wilder lieden by dat schip, ende wouden met ons spreken, maer niemant vã ons en cost die sprake wel verstaen. VVy gauen haer sommighe messen ende anghelhaecken, ende doen voerẽ sy weder wech. Dien seluẽ nacht quam noch een naecker vol, eñ daer waren twee Portugaloisers onder, die vraechden ons vã waer wy waren. Doen seyden wy, wy waren wt spaengien. Doen meynden sy, wy moesten eenen bekenden stierman hebben, dat wy so inder hauenen ghecomen waren, want sy waren inder hauenẽ bekent, maer met sulcken stormweder also wy daer in gecomen waren en wisten sy daer niet in te comen. Doen seyden wy haer alle gheleghentheyt, eñ hoe dat ons den wint ende die baren tot eenẽ schipbrueck hadde willen brenghẽ, also dat wy niet anders en meyn-

meyndén dan dat wy daer ghebleuen souden hebben, ende dat wy die hauene onuersienlijc ghewaer geworden waren, ende dat ons God alſo daer in gheholpen hadde ſonder hope, eñ van ſchipbrekinghe verloſt, ende dat wy oock niet en wiſten waer dat wy warẽ. Als ſy ſulcx hoorden verwonderdẽ ſy haer, ende danĉten God, ende ſeyden, die hauene daer wy in waren hiet Supraway, eñ wy waren ontrẽt xxiij. mijlen weechs van een eylant dat heet Sanĉte Vincente, ende hoort den Coninck van Portugal toe, ende daer woonden ſy, ende die ſy metten cleynen ſchipken gheſien hadden waren daerom gheuloden om datſe ghemeynt hadden wy waren Françoyſen geweeſt. Oock vraechden wy hoe verre dat eylant Sanĉte Catharine van daer was, want wy wouden derwaerts, ſo ſeyden ſy, het mochtẽ ontrent xxx. mijlen ſijn na den Suyden, ende daer was een natie van wilden die heeten Carios, eñ dat wy wel voor ons ſien ſouden. Ende ſy ſeyden: die wilde des teghenwoordighen hauens heeten die Tuppin Ikins, ende dat waren haer vrienden, daer voor en dorften wy niet ſorghen.

VVy vraechden haer in wat hoochden der ſonnen dat het ſelue lant lach, ſy ſeyden in 28. gradus, alſo dat oock waer is. Oock gauen ſy ons ghelijckeniſſe waer by wy dat lant bekennen ſouden, &c.

 ¶Hoe

¶ *Hoe wy wederom wt die hauene voeren om dat lant te soecken daer wy henen wouden.*

Dat VIII Capittel.

ALs hem nv die wint wten oost oft suyd oosten gheftilt hadde, werdet goet weder, ende die wint waeyde wten noord oosten, ende doen gingen wy te zeyle, eñ voeren weder achterwaerts na dat voorgenoemde deel lants. VVy seylden twee daghen lanck soeckende die hauene, eñ wy en costense niet ghekennen, maer wy mercte nochtans wel by dat lant dat wy by der hauenen ouer ghezeylt hadden, want die sonne was so verdōckert dat wyse niet crijghen en costen, eñ wy en costen niet wederō achterwaerts om des wints wille, want die wint verstack ons. Maer God is een noot helper. Als wy des auonts ons gebet hielden, baden wy God om genade, ende het gheschiede eer die nacht quam, dat haer droeue wolcken op hieuen na den Zuyden, derwaerts dat ons die wint verstack. Eer wy ons ghebet voleyndt hadden, wert den noordoosten wint stille, ende en waeyde niet datment mercken coste. Daer nae hief hem den Suyden wint op (die doch in dien tijt des iaers niet veel en plach te regneren) eñ waeyde met eenē

sulcken

ſulcken dõder ende blixem, datmen hem verſcrickẽ mochte, ende die zee was heel ontſtelt, want den Suyden wint teghen des Noorden wints baren waeyde. Het was oock ſo doncker datmen niet ſien en coſte, ende dẽ grooten blixem ende donder maecte dat volck alſo verſaecht, dat niemant en wiſte waer hy beghinnen ſoude het ſeyl te keeren: oock en meyndẽ wy niet anders dan wy en moeſtẽ dien nacht alle ghelijck verdrinckẽ. Ten leſten ſo gaf God nochtans dat hem dat weder veranderde ende beterde, ende aldus ſeyldẽ wy derwaerts daer wy des daechs af comen waren, ende ſochten die hauene wederom op een niew, maer wy en coſtenſe noch niet ghekennen, midts dat daer veel eylannden by den vaſten lande waren. Als wy nv weder in xxviij. gradus quamen, ſeyde die hooftmã totten Piloot, dat wy achter een vãden eylanden varen ſouden, ende eenen ancker te gronde ſouden laten, om te beſien ende te weten wat het doch voor een lãnt ware. Daer voeren wy doen henen, ende voeren tuſſchen twee landen inne, ende in die ſelue plaetſe was een ſchoon hauene. Daer lieten wy doen den ancker te gronde gaen, ende alſo werden wy vãden ſinne dat wy metten boot wt varen ſouden om na die hauene te vraghẽ, ende te weten wat dat voor een lant was daer wy doen in waren.

¶ Hoe dat onſer ſommighe mettē boot voeren om die hauene te beſien, eñ von den een Crucifix op eender clippen ſtaē.

Dat IX. Capittel.

ENde het was op ſinte Catharijnen dach inden iare M.CCCCC.eñ xlix. als wy den ancker te grōde lieten. Ende op den ſeluen dach voeren onſer ſommighe wel gheruſt om de hauene voorder te beſoecken metten boot, ende lieten ons duncken het moeſte een riuiere ſijn diemen heet Rio de ſanto Franciſco, want die leyt oock inder ſeluer Prouincien: maer hoe wy voorder daer in voeren, hoe die riuiere langher was. Eñ wy ſaghen rondtom

om, herwaerts ende derwaerts, oft wy oock eenighen roock ſien coſten, maer wy en ſagen gheenen. Doen docht ons wy ſaghen hutten voor een wilderniſſe in een valleye, eñ voeren daer by, doen warent oude hutten, eñ en vernamen gheen lieden daer in, ende voerē voort aen, ſo dat auont wert: Eñ daer lach een cleyn eylant voor ons inde riuiere, daer voeren wy aen om dien nacht daer te blijuen, ende hoepten het beſte te verwachten. Als wy by dat eylant quamen doen waſt nacht, ende en dorſtens niet wel auentueren dat wy hadden aen dat lant ghegaen om dien nacht daer te ruſten, niet te min ginghen onſer ſommige rondtom dat eylant, om te beſien oft oock yemant daer in gheweeſt hade, maer wy en vernamen daer niemant. VVy maecten vier, ende hiewen eenē palmboom af, eñ aten die keernen daer af, daer mede onderhielden wy ons dien nacht. Des morghens voerē wy voorder ten lande waert in, want onſe meyninghe was heel dat wy weten wouden oft daer oock lieden waren, wāt om dat wy die oude hutten gheſien hadden, lieten wy ons duncken datter voortijts lieden int lant moeſten gheweeſt ſijn. Als wy nv alſo voort voeren, ſaghen wy van verre een hout op eender clippen ſtaen, dat ſcheen ghelijc als een cruys, alſo dat ſommighe dachten wie dat daer ghebracht mocht hebben. VVy voeren

daer by, eñ doen waſt een groot houtẽ cruys, met ſteenen vaſticheyt opter clippen vaſt ghemaeċt, ende een ſtuck bodems van eenen vate was daer aen ghebonden, ende inden bodem waren letteren gheſteken oft gheſneden, maer wy en coſtens niet wel gheleſen, ende wy verwonderden ons wat dat voor ſchepen mochten gheweeſt ſijn die ſulcx daer op ghe-recht hadden, want wy en wiſten niet dat dit die hauene was daer wy ons verſamẽ ſouden. Daer na voerẽ wy weder voortaen innewaert vã het cruys om noch voorder lant te ſoeckẽ. Den boden namen wy met ons, ende als wy nv voort voeren, ſo ſat daer een neder, ende las die letteren op den vat bodem, eñ begoſtſe te verſtaen. Daer was op geſneden in Spaenſche ſprake aldus, SI REHV POR VENTVRA ECKY LA ARMADA DE SV MAIESTET. TIREN VN TIRE AI AVERAN RECADO. Dat is in Duytſche aldus gheſeyt: Oft hier by auontueren ſijnder majeſteyt ſchepen quamen, die ſchieten een ſtuck gheſchuts af, ſo ſullen ſy breeder beſcheet crijghen. Ende aldus voeren wy ſnellijcken wederom by dat cruys, ende ſchoten een cleyn valckenet af, eñ begoſtẽ doen wederom voort te lande waert in te varen. Als wy alſo voeren, ſaghen wy vijf naeckers vol wilder lieden, die ſtracx na ons quamen gheroeyet, ende daerom hadden wy

ons

ons gheſchut al bereyt ghemaeᶜt. Als ſy nv na by ons quamen, ſagen wy eenen menſche die cleederen aen hadde, ende eenen baert hadde, deſe ſtont voor in den naecker, ende wy kenden daer aen dat hy een kerſten was. Doen riepen wy dat hy ſtil houden ſoude, ende met eenen naecker by ons comen ſoude om ſprake te houden. Als hy nv aldus nae by ons quam, ſo vraechden wy hem in wat lantſcap dat wy waren. Doen ſeyde hy: Ghy ſijt inder hauenẽ Schirmerein ghenaemt, ende heet alſo op der wilden luyden ſprake, ende ſeyde, op dat ghijt beter verſtaen moecht, ſo heetet ſinte Katherijnen hauene, welcken naem hem ghegheuen is vanden ghenen dieſe eerſt gheuonden hebben. Doen verblijdden wy ons, want dat was die hauene die wy ſochten, wy waren daer in ende wy eñ wiſtens niet, ende wy quamen op ſinte Catharijnen dach in der ſeluer hauenen. Hier hoort ghy hoe God den genen helpt die in nooden ſijn, eñ hem neerſtelijc aenroepen. Daer na vraechde hy ons van waer dat wy waren. Doen ſeyden wy hem, dat wy van des Conincx ſchepen waren vã Spaengien, ende ſouden na Rio di Platta varen. Oock waren daer noch meer ſchepen op te reyſe, ende wy hopen (iſt dat God belieft,) ſy ſullen ooc haeſt comẽ, ende op die ſelue plaetſe ſouden wy ons verſaemlen. Doẽ ſeyde hy dattet hem ſeer wel be-

 haech-

haechde ende dancte God, maer hy was voor drye iaer(wt die Prouincie Rio di Platta vāder ſtadt diemen heet la Soncion, die welcke die Spaengiaerden in hebben) afgeſondē aen der zee,dwelck is CCC.mijlē weechs dat hy ſoude die natie diemen heet Carios die de Spaengiaerden te vriende hebbē daer in houden dat ſy wortelen planten die Mandioka heeten, op dat die ſchepen daer wederomme mochten by den wilden lieden victalie crijghen, waert dat ſy ghebreck hadden, dwelck die hooftmā alſo beſtelde,eñ de nieuwe tijdinghe in Spaengien ghebracht hadde, met name geheeten Capiteyn Salaſer, die oock metten anderen ſchepen weder quam. VVy voeren met henlieden binnen inder hutten daer hy onder die wilde woonde,ende deden ons redelijck na haer maniere ende wijſe.

¶Hoe ick gheſonden wert met eenen naecker vol wilder lieden tot ons groot ſchip. Dat X. Capittel.

DAer na badt onſe Capitain dē man die wy onder den wilden vonden dat hy eenen naecker met volck beſtelde, die ſouden een van ons by dat groot ſchip voerē, op dat het oock daer by henlieden ſoude comen.Daer ſchicte my die Capiteyn mettē wilden

den lieden na den ſchepe, ende wy waren dry nachten wt gheweeſt, dat die vanden ſchepe niet en wiſten hoe dat met ons was oft ſtont. Als ick nv metten naecker op eenē bogeſchuet weechs na by den ſchepe quam, maectē ſy een groot gheſchrey, ende ſtelden haer ter weyre, ende en wouden niet dat ick metten naecker naerder quam, maer ſy riepen my toe, hoe dat toe ginck, ende waer dat dat ander volck bleef, eñ hoe ick alſo metten naecker vol wilder lieden quam, maer ick ſweech ſtille eñ en gaf hen lieden gheen antwoorde: want die Capiteyn hadde my beuolen dat ick my truerich ghelatē ſoude, om te merckē wat die ſo noch int ſchip waren doen wouden. Als ick haer nv niet en antwoorde, riepen ſy onder malcanderen, het en is niet recht metter ſaken, die ander moeten doot ſijn, ende ſy comē met deſen eenen, hebbende mogelijck noch meer volcx achter om ons ſchip in te nemen, ende wouden ſchieten, maer doch riepen ſy my noch eens aen, ende doen begoſt ick te lachen, ſeggende ſijt te vreden, goede nieuwe tijdinghe, laet my naerder comen, ſo ſal ick v alle dinghē berechten. Daer na ſeyde ick haer hoe dat metter ſaken ſtōt, des verblijdden ſy haer ſeer, ende de wilde voeren met harē naecker wederom na huys, ende wy quamen metten grootē ſchepen heel na by der wilden wooninghe, ende daer lietē wy eenen

anc-

ancker te grõde: laghen daer ende wachten op die ander schepẽ die haer door dẽ stormwint van ons verloren hadden die noch comen souden, ende dat dorp daer die wilde waren heet Acuttia, ende die man die wy daer võden heet Iohan Ferdinando, ende was een Bosschaeyer vander stadt Bilbau, ende die wilden die daer waren heeten Carios, dese brachten ons veel wilts vleesch ende visch, daer voor gauen wy haer henghelhaken.

¶ *Hoe dat ander schip van onsen ghe-selschap aen quam dat hem inder zee van ons verloren hadde daer den ouer-sten stierman in was.*

Dat XI. Capittel.

ALs wy ontrent drye weken op de selue plaetse geweest waren quam dat schip daer de opperste stierman in was, maer dat derde schip was verdroncken, wãt wy en vernamen niet meer daer af. VVy rusten ons toe om voort te varen, ende wy hadden victalie vergadert voor ses maenden, want wy hadden noch CCC. mijlen te water te varen. Als wy alle dinghen ghereet hadden ghemaect, so verloren wy op eenen dach dat groote schip inder hauenen, so dat de reyse also belet wert.

VVy

VVy lagen daer inder wildernissen in grooter vreesen ende leden grooten hongher,ende moesten haechdissen ende veltratten eten, ende andere wonderlijcke ghedierten meer die wy crijghen conden : oock aten wy water flecken die aen den steenen hanghen , eñ dierghelijcke meer seltsame ende wonderlijcke spijse. Die wilde die ons eerstmael victalien genoech toe brochten,als sy waeren ghenoech van ons hadden,so ontooch ons den meestẽ hoop op ander plaetsen, ende wy en dorften haer doen oock niet wel betrouwen,alsó dattet ons verdroot daer langher te blijuen ligghen ende te vergaen. Aldus werden wy daerom met malcanderen eens dat den meesten hoop ouer lãt soude treckẽ na die Prouincie de Soncion ghenaempt wort, het welck noch CCC. mijlen van daer was. Die ander souden metten ouergheblеuenen schepe derwaerts comen. Aldus behielt die Capiteyn onser sommige by hem, die met hem souden ouer dwater varen. Die ghene die ouer lant toghen, namẽ victalie met haer,om daer mede door de wildernisse te trecken, leydende sommighe wilden met haer, eñ toghen henen, maer haer der vele storuen van hongher. Die ouergheblеuene quamen totter stadt,alsó wy namaels beuonden. Ons anderẽ was dat schip oock noch veel te cleyne om ouer die zee te varen.

¶Hoe

¶ Hoe wy van rade werden eñ voeren na sinte Vincent daer die Portugaloisers dat lant in hebben, ende meynden noch een schip te beurachten van henlieden, ende daer mede onse reyse te eynden, leden door grooten storm vander zee, schipbrekinghe, ende en wistẽ niet hoe verre dat wy vã sint Vincẽt warẽ.

Dat XII Capittel.

NV hebben die Portugaloisers een eylant hardt by den vasten lande inghenomen dat heet sancte Vincẽte, inder wilden sprake Vrbioneme. De selue Prouincie leyt ontrent LXX. mijlen vãder plaetsen daer wy waren. Onse meyninghe was derwaerts te varen, ende te besien oft wy costen vã den Portugaloisers een schip te beurachten crijghẽ om in Rio de Platta te varen, want dat schip dat wy noch hadden was ons allen om daer in te varen veel te cleyn. Om dat te vorderen voerẽ onser sommighe metten capiteyn Salaser ghenaempt na dat eylant sancte Vincente, eñ onser gheen en hadde daer meer geweest dan een die Roman hiet, ende die liet hem duncken dat hy dat lant wel weder om vinden soude.

VVy

VVy seylden wter hauenen Inbiassape ghenaempt, de welcke leyt xxxiij. gradus ende een half Suydtwaert æquinoctiael, ende quamen ontrent twee daghen na onser wtuaert by eẽn eylant ghenaempt Insula de Alkatrases, ontrẽt xl. mijlen van daer wy wt gheuaren waren, eñ daer wert ons den wint alsoe teghen, dat wy daer by moesten anckeren. In dat selue eylant waren seer veel voghelen diemen Alkatrases heet, ende die sijn lichtelljck te vangen, so wast nv oock den tijt dat sy broeyden ende ionghe opbrochten. Daer ginghen wy aent lant, ende sochten soet water in dat eylant, ende vonden daer oude hutten, ende der wilden lieden pot scheruen, die in voorgaende tijden in dat eylãt ghewoont hadden, eñ vonden oock een cleyn waterken op een clippe. Daer sloeghen wy vã den voghelen veel doot, ende namen oock vã haer eyeren met ons int schip, ende koecten de voghelen ende eyeren om te eten. Als wy nv gheten hadden, verhief hem eenen grooten stormwint vãden Suyden, dat wy nauwelijck den ancker behouden en costen, also dat wy forchden dat ons de wint op een clippe doen slaen soude. Dit selue was teghen auont, ende wy meyndẽ noch in een hauene te comen die Caninee gheheeten was, maer eer wy daer by quamẽ wast nacht, ende en costen niet daer in comen, maer wy voeren af vanden lande met

grooter vreesen, ende meynden oock niet an-
ders, die baren souden dat schip ontstucken
slaen, wāt het was aen eenen hoeck lants, daer
altoos die baren grooter sijn dan midden int
diepte vander zee, ende verre vanden lande.
Ende wy waren dien nacht so verre vanden
lande comen, dat wy des morghens dat niet
sien en costen, niet te min nae lange varen cre-
ghen wy dat lant weder int ghesicht, maer den
storm was so groot dat wy ons nauwelijc lan
gher onthouden en costen. Die selue die meer
in dat lant gheweest hadde, liet hem duncken
doen hy dat lant sach, dat het sancte Vincente
was, ende voeren daer recht toe. Daer wert dat
lant also met neuel ende wolcken bedect, dat-
ment niet wel kennen en cost. VVy moesten
doen al wat swaer was inde zee worpen ende
dat schip lichter maken, om de groote baren
wil. Also waren wy in grooter sorghen, ende
voeren voort, meynende die hauene te treffen
daer die Portugaloisers woonē, maer wy fael-
geerden. Als nv die wolcken een weynich op
braken datmen dat lant sien coste, so seyde die
Roman, hy liet hem duncken die hauene was
voor ons, dat wy recht na een clippe varē sou-
den, wāt die hauene lach daer achter, aldus voe
ren wy daer by: maer doen wy vast daer by
quamen, en saghē wy niet dan den doot voor
ooghen, want het en was die hauene niet, eñ
moesten

moeſten recht opt lant varen ende ſchipbrekinghe lijden om des wints wille: die baren ſloeghen teghen dat lant datmen hem grouwelen mocht. Doen baden wy God om ghenade, ende hulpe voor onſe ſielen, ende deden als ſchipuarende lieden toebehoort, die ſchipbrekinge lijden moeten. Als wy nv ſo na quamen daer die baren aent lant ſloeghen, voeren wy ſo hooghe op die baren henẽ, dat wy ſteyl nederwaerts af ſaghen, als oft wy van eenen muer gheſien hadden. Met den eerſten ſtoot die dat ſchip aent lant dede ginghet van malcanderen. Doen ſpronghẽ ſommighe daer wt, eñ ſwommen aent lant, onſer ſommighe quamen op de ſtuckẽ te lande, ende alſo halp ons God alle leuendich aen lant, ende het regende eñ waeyde ſo ſeer, dat wy heel vercout waren.

¶ *Hoe wy ghewaer werden in wat lantſchap der wilden lieden wy warẽ, daer wy den ſchipbrueck gheleden hadden.* *Dat XIII Capittel.*

ALs wy nv aen lant comen waren, dancten wy God dat hy ons leuendich hadde te lande laten comen, warẽ oock niet te min bedroeft, om dat wy niet en wiſtẽ waer wy ſijn mochtẽ, ter wijlen die Roman dat lant niet recht en kẽde, oft wy verre oft by dat eylãt

ſanƈte Vincente waren,eñ oft daer oock wilde lieden woōden daer wy ſchade af lijdē mochten,ſo liep een van onſen mede gheſellen (met name Claudio, ende was een Françoys) lancx den oeuer henen, op dat hy hem verwermen mohte,ende ſach een dorp achter den boſſche ligghen, daerin die huyſen gemaeƈt waren op der Chriſten maniere, eñ hy ginck daer henen: doen ſach hy dat een dorp was,eñ datter Portugaloiſers in woonen, ende heet met name Itenghe Ehm, ende is twee mijlen van ſanƈte Vincente.Doen ſeyde hy henliedē dat wy had den eenen ſchipbrueck gheleden, ende dat het volck ſeer veruroeſen was,ende en wiſten ooc niet waer wy henen ſouden. Als ſy dat hoorden quamen ſy wt gheloopen, eñ namen ons

met

met haer in haer huysen, ende cleedden ons. Aldus bleuen wy daer sommighe daghen tot dat wy weder tot ons seluen quamen. Vā daer reysden wy ouer lant na sancte Vincente, daer deden ons die Portugaloisers alle eere aen, eñ gauen ons een tijt lanck den cost. Daer na begost een yeghelijck wat te doen daer hy hem op onthielt. Als wy daer doen saghen dat wy alle onse schepen verlorē hadden, so schicte die hooftman een Portugaloisers schip na ons ander volck, dwelck noch achter bleuen was in Byasape, om die seluē oock derwaert te brenghen, dwelck oock alsō ghesehiede.

¶ *Hoe Sancte Vincent gheleghen is.* *Dat XIIII. Capittel.*

SAncte Vincente is een eylant, ende leet vast byden vasten lande, daer in sijn twee stedekens, een inder Portugaloisers sprake ghenaempt Sancte Vincēte, maer inder wilden sprake heetet Orbioneme, dat ander is ontrent anderhalf mijle vā daer, eñ heet Ywawasupe, nv ligghen daer noch sommighe huysen inden eylanden die heeten Ingenio, inde selue maectmen suycker. Ende de Portugaloisers die daer woonen hebben een natie van Brasilianē te vriende, die de Tuppin Ikin heeten, eñ dier natien lant strect hem lxxx. mijlen weechs lancx dat lant inne, ende lancx der zee ontrent

xl. mijlen. Ende dese Natie hebben op beyde sijden vyanden, na der Suydtsijden ende oock na der Noordtsijden, hare vyāden opte Suydt sijde heeten Carios, ende die vyanden op der Noordtsijden heeten die Tuppin Imba: oock wordē sy van haer vyāden Tawaijar gheheetē, dat is vyandē te segghen. Die selue hebben den Portugaloisers veel schaden ghedaen, eñ moeten haer noch op deser tijt voor haer wachtē.

¶ *Hoe die plaetse heet vā daer haer die meeste veruolghinghe vanden vyandē ghesсhiet, ende hoe datse gheleghen is.*

Dat XV. Capittel.

DAer leyt eenen hoeck lants, vijf mijlen vā sinte Vincente dat heet Brikioka: op dese plaetse comen haer vyanden die wilde lieden neerstelijck aen, eñ varen tusschē een eylant dat S. Maro heet eñ den vastē lande door. Om dese vaert te benemen, stelden haer sommige Māmeloecken dat gebroeders warē, eñ haer vader was een Portugaloiser, ende haer moeder was eē Brasilische vrouwe: dese warē Christenen, ghesсhict eñ veruaren beyde inder Christen ende inder wilden aenslaghen ende spraken. Die oudtste hiet Iohan de Praga, die ander Diego de Praga, de derde Domingus de Praga, die vierde Francisco de Praga, die vijfde An-

Andreas de Praga, ende haer vader hiet Diago de Praga. Dese vijf ghebroeders hadden voor haer ghenomen ontrent voor twee iaer eer ick daer quam, met noch ander wilde lieden dat haer vrienden warẽ, dat sy daer een vasticheyt maken souden teghen die vyãden, op der wilder lieden maniere, dwelc sy oock gedaen hadden. Daerom waren oock sommighe Portugaloisers tot haer ghetoghẽ om daer te woonen, aenghesien dat het een fijn lant was, ende dat selue hadden hare vyãden bespiet die Tuppin Inba, ende hadden haer in haren lande daer op toe gherust, dwelck ontrent xxv. mijlen van daer beghint, ende waren op eenen nacht daer aen comen met lxx. naeckers oft schuyten, eñ haddense ghelijck haer maniere is, in eender vren voor den daghe aengheuallen, ende die Mammeloecken tsamẽ metten Portugaloisers waren in een huys gheloopen, dwelck sy van eerden gemaeckt haddẽ, eñ haer daer geweyrt. Die ander wilde liedẽ hebben haer in haer hutten by een gehoudẽ, eñ haer also lãge geweyrt als si costen, so datter veel vã haer vyãden doot bleuen, maer ten lesten cregen die vyanden die ouerhant, eñ hebbẽ die stadt Brikioka aengesteken, eñ alle die wilde geuãgen, maer den Christenen welcke ontrent acht mochten geweest sijn, eñ den Mãmeloecken en haddẽ si niet doẽ connẽ inden huyse, wãt God wildese bewarẽ.

Maer de ander wilde die ſy gheuangẽ hadden, hebben ſy terſtont van malcanderen gheſneden ende ghedeylt, ende ſijn daer na wederom in haer lantſchap ghetrocken.

❡ *Hoe die Portugaloiſers Brikioka wederom opgerecht hebben, ende daer nae een bolwerck in dat eylant ſanct Maro maecten.* Dat XVI. Capittel.

DAer na dochtet den ouerſten ende der ghemeynten goet ſijn datmen den ſeluen hoeck niet en verliete, maer datmẽ daer in bouwẽ ſoude op het ſtercſte, wãt men van daer dat gantſche lant beſchermen conde, alſulcx hebben ſy oock begoſt eñ volbrocht. Als die vianden ſulcx merckten oft gewaer werden, dat die ſtercte Brikioka haer te ſterck was, voeren ſy des nachts euen wel voor die ſtercte ouer, ende namen voor haren buet alle die ſy crijghen coſten rontom ſancte Vincente, ende want die ſo binnen int lant woonden meynden dat ſy gheen nooten hadden, midts dat die ſtercte daer teghen opgherecht was eñ vaſt ghemaect: ſo leden ſy daer ouer ſchade. Daer nae dachten die inwoonders dat ſy noch een huys oft ſtercte maken ſoudẽ, vaſt op het water, int eylant ſanct Maro, dwelck recht teghen Brikioka ouer lach, ende dat ſy daer in geſchut

ende

ende volck legghen ſouden, om alſulcke vaert den wilden te beletten. Aldus hadden ſy nv een bolwerck in dat eylant begoſt, maer niet voleynt, ende dat om alſulcker oorſaken wille ghelijck ſy my berechten, dat haer op dat pas gheen Portugaloiſe buſſchieters daer in auontueren en wouden. Ick was daer om dat ick dē hoeck des lants beſien ſoude. Als die inwoonders hoorden dat ick een Duytſch was, eñ dat ick my wat op gheſchut verſtont, begheerden ſy vā my oft ick woude in dat huys in dat eylant ſijn, ende daer die vyanden helpen wachten, ſy ſouden my gheſellen beſchicken, eñ een goede beſoldinghe gheuē. Oock ſeyden ſy my waert dat icƭ dede, ick ſoudet vanden Coninck ghenieten: want de Coninck plach ſonderlijcken dien, die in ſulcke nieuwe landē raet ende hulpe gauen, haer een genadich heer te weſen. Ick werdes met haerlieden eens, dat ick vier maenden lanck in dat huys dienen ſoude, eñ daer nae ſoude een ouerſte van des Conincx weghen daer comen met ſchepen, eñ daer een ſteenen blochuys in maken, dwelck dan ſtercker ſijn ſoude, alſo dat oock gheſchiede. Den meeſten tijt was ick int blockhuys met mijn derde, eñ hadde een luttel gheſchuts by my. Ick was in grooter vreeſen om der wilden wille, want dat huys en was niet ſterck, eñ wy moeſten daerom oock vlijtelijc wacht houden, op

dat die wilde niet heymelijc inder nacht, voor
by varē en soudē, wāt sy dat somtijts versoch-
ten, niet te min God halp ons dat wy haerder
ghewaer werden inder wacht. Nae sommighe
maenden quam die ouerste van des Conincx
weghen, want die ghemeynte hadde den Co-
ninck gescreuen wat grootē hoochmoet haer
die vyanden aen dien hoeck des lants deden,
ende hoe schoonē lant dat was, ende daerom
oock niet profijtelijcken ware datmen dat sou
de verlaten. Om dan dat te verbeteteren quam
die ouerste Thomas Sussa ghenaempt, eñ be-
sach den hoeck lants ende die stede die de ghe
meynte geerne vast ghemaect hadde. Daer sey-
de hem die ghemeynte vanden dienste die ick
haer ghedaen hadde, ende hoe ick my daer in
dat huys begheuen hadde, daer doch anders
gheen Portugaloiser in en woude sijn, ouer-
midts dat het qualijck vast ghemaect was. Dat
selue behaechde hem seer wel, ende seyde, hy
soude mijn sake den Coninck vertrellen, als
hem God weder in Portugal hielpe, ende ick
soude des ghenieten. Mijnē tijt die ick der ghe
meynten hadde toe ghesey t te dienen was wt,
namelijck vier maent, ende ick begheerde oor-
lof. Maer die ouerste tsamen metter ghemeyn-
ten begheerden dat ick noch eenen tijt lanck
in dien dienst blijuen soude. Daer op ick met
henlieden eens wert noch twee iaer te dienen,
ende

ende als dien tijt om waer, ſoudemen my ſonder eenich hinderen metten eerſten ſchepen daer ick in comē coſt, latē na Portugal zeylen, ende daer ſoude my mijnen dienſt vergouden worden. Daer op gaf my die ouerſte van des Conincx weghen mijn Priuilegien, ſo dat die maniere is te gheuen des Conincx buſſchieters die dat begheren. Sy maecten dat ſteenen bolwerck, ende leyden daer ſommige ſtucken gheſchuts in. My wert beuolen goede wacht ende toeſien daer in te hebben.

¶ Hoe eñ wt wat oorſaken wy die vyanden op den eenen tijt vanden iare meer dan opten anderen verwachten moeſtē. Dat XVII. Capittel.

MAer wy moeſten ons op twee tijden inden iare meer wachten, dan anders, namelijcken als ſy hare vyanden met ghewelt dachten te nemen: Ende deſe twee tijden ſijn deſe. Deen is inde maent Nouēber, want dā worden ſommighe vruchten rijp die heetē op haer ſprake Abbati: daer af maken ſy drāc dien heetē ſy Kaa wy. Daer by hebben ſy hare wortel Mādioka, eñ daer af mengē ſy wat daer onder. Eñ om deſen dranck wille, als die Abbati rijp is, ende ſy wederom vanden crijch comen, dat ſy dan de vruchten Abbati mogen hebben

hebben om haren dräck daer wt te maken, om haren vyant daer toe te eten als sy eenen gheuanghen hebben, ende verblijdẽ haer een heel iaer lanck daer op, teghen dat den Abbati tijt coempt. Oock moesten wy oock op haer vermoeden inde oogstmaent, want dan varen sy een soerte van visschen na, die dan wter zee in soete wateren loopen, die indé zee comen, om daer in te legghẽ: die selue heeten op haer sprake Bratti, die Spaengiaerts heetense Lysses. Inden seluen tijt pleghen sy oock ghemeynlijck wt te varen ende te strijden, daer mede sy etens haluen inden seluen tijt te beter door comen moghen: ende dier visschen vãghen sy veel met cleynen garen eñ henghelen, sy schietense oock met pijlen, ende sy voerender oock veel ghebraden met haer thuys, eñ makender ooc meel wt, het welck sy heeten Pira Kui.

¶ *Hoe ick vanden wilden gheuanghen wert, ende hoe dat het selue toe ginck.*

Dat XVIII. Capittel.

ICk hadde eenen wilden man, vanden gheslachte diemen Carios heet, ende die was mijn eyghen, die selue vinck my wilt, ende ick ginck oock somtijts met hẽ int wout. Also ghebeurdet op een tijt, dat een Spaengiaert wt den eylande van sint Vincent tot my quam, in

dat

dat eylant ſanct Maro (het welck vijf mijlen vã dẽ bolwercke is daer ick in woõde) met noch een Duytſche, die welcke hiet met name Heliodorus Heſſus, Eobani Heſſi ſaligher ghedachten ſone, ende die ſelue was in dat eylãt ſancte Vincente, in een Ingenio daer men ſuycker maket, ende inden Ingenio was een Geneuoiſer die Ioſephe Ornio hiet, ende deſe Heliodorus was der coopliedẽ ſcrijuer ende beſchicker die totten Ingenio behoorẽ (Ingenio dat ſijn huyſen daer men het ſuycker in maect) metten ſeluen Heliodoro hadde ick te voren meer kenniſſe ghehadt, want doen ick metten Spaengiaerden den ſchipbrueck daer onder dat lant leet, ſo vant ick hem daer in dat eylant van ſinte Vincent, eñ hy bewees my ooc vrientſchap.

Aldus

Aldus quam dese oock tot my, eñ woude besien hoe dat my ginck, want hy hadde moghelijck ghehoort dat ick cranck was. Ick hadde mijn slaue dien dach te voren int wout ghesonden om wiltbraet te vanghen. Ick woude dat des anderen daechs comen halen, op dat wy wat mochten te eten hebben, want men daer in dat lãt niet veel meer en heeft dan wat wter wildernisse en coempt. Als ick nv door dat wout ginck, verhief hem op beyden sijden des weechs een groot ghescrey, op der wilden lieden maniere, ende quamen tot my in gheloopen, daer kende ickse doen, ende sy hadden my rondtom omrinct, ende haer boghen op my met pijlen ghehouden, ende schoten tot my in. Doen riep ick, nv help God mijnder sielẽ. Ick en hadde dat woort naw so rasch wt ghesevt, sy sloeghen my ter eerden, schoten eñ staken op my, nochtans en wonden sy my niet meer (God lof) dan in een been, ende schoorden my mijn cleederen van den lijue, die eene die halskappe, die ander dẽ hoet, die derde dat hembde, ende so voort aen, eñ begosten doen te kijuen om my: die eene seyde, hy was eerste by my geweest, die ander seyde, hy hadde my gheuangen, ende te wijle sloeghen my die andere met haer hantboghen. Noch ten lesten so hieuen my twee van haerlieden vã der aerden daer ick so naect was, die eene nã by den eenen

arm,

arm, die ander by den anderen arm, en de som-
mighe gingen voor my, ende sommige achter
my, ende liepen alſo met my haeſtelijck door
dat wout na de zee toe, daer ſy hare naeckers
hadden. Als ſy my nv by de zee brochten, daer
ſach ick doen ontrent eenen ſteenworp verre
haer naeckers ſtaen, die ſy wt der zee opt lant
ghetoghen hadden onder een hage, en de noch
eenen anderē grootē hoop wilde daer by. Als
my die ſelue ſaghen daer henen leyden, liepen
ſy my alle tegen, ende waren verciert met pluy
men, op haer maniere, eñ beten in haer armen,
en de dreychden my alſo, dat ſy my eten wou-
den, ende daer ginck een coninck voor my he-
nen metten houte daer ſy de gheuangen mede
doot ſlaen. Deſe predicte en de ſeyde hoe ſy my
haren ſlaue den Perot (want alſo heeten ſy die
Portugaloiſers als ſijſe gheuangen hadden.)
eten wouden, ende haerder vriendē doot aen
my wreken. Eñ als ſy my by den naecker had-
den ghebrocht, ſo ſtieten my haerder ſommi-
ghe met voeten. Doen haeſten ſy haer, helpen-
de malcanderen dat ſy die naeckers wederom
int water ſchouen: want ſy hadden ſorghe dat
in Brikioka eenen allarm worden ſoude; alſo
dat oock gheſchiede. Maer eer ſy die naeckers
weder van dat lant in den watere ſchouen, ſo
bonden ſy my eerſt de handen tſamen, ende ſy
en waren niet al tſamē wt een der wooninge.

Een

Een yeghelijck Aldea vanden anderē verdroot dat hy ſoude ledich thuyſwaert varen, ende keuen metten tween die my behielden. Sommighe ſeyden, ſy waren effen alſo na by my gheweeſt als ſy, ende wouden oock haer deel van my hebben, ende wouden my daer ghelijc op der ſteden doot ſlaen. Daer ſtōt ick ende badt, ende ſach om na den ſlach, maer ten leſten hief die coninck aen die my behouden woude, eñ ſeyde, ſy wouden my leuendich thuys voerē, op dat my haer wijfs oock leuendich ſien ſouden, eñ harē feeſtdach met my houden mochten, want dan wouden ſy my Kawewi pepicke dooden, dat is, ſy wouden dráck maken, eñ haer vergaderen om eenen feeſtdach te maken, ende ſouden my dan met malcanderen eten. By dien woorden lieten ſijt blijuen, ende bonden my vier ſtricken oft coorden om den hals, ende doen moeſte ick in eenen naecker climmen, ter wijlen ſy noch opten lande ſtonden, ende bonden die eynden vanden coorden aen den naeckers, ende ſcouenſe wederom na die zee, om daer mede weder thuyſwaert te varen.

¶ Hoe ſy met my wederō achterwaerts wouden varen, eñ de onſe aen quamen, meynende my haer weder te ontnemen, ende

ende sy haer weder tot haer keerden, ende scharmutselden met henlieden.

Dat XIX. Capittel.

DAer leyt een cleyn eylandeken daer by daer ick gheuangen was, daer water vo ghelen in nesten die Vwara heeten, eñ hebben roode pluymen: daerom vraechden sy my oft haer vyandẽ die Tuppin Ikins dat iaer oock daer gheweest hadden, ende die vogelen by haren ionghen gheuanghen hadden: doen seyde ick Ia. Maer sy woudent euẽ wel besien, want sy die pluymen van grooter weerden achten die van dien voghelen comen. VVant alle haer cieraet is ghemeynlijck van den pluymen ghemaect: eñ der voorgenoemden voghe len, Vwara natuere is, dat haer eerste vederẽ oft pluymen die haer wassen wit graw sijn. Maer die ander vederen die haer daer na wassen, sijn swart graw, eñ daer mede vlieghen sy ontrent een iaer lanck, eñ daer na worden sy root ghelijck als roode verwe. Aldus voeren sy na dat eylant toe, meynende dese voghelen te vangẽ. Maer als sy nv ontrent twee bussenschueten wijt vãder plaetsen comen waren daer sy hare naeckers staen haddẽ, so sagẽ sy achter waerts, daer wast doen vol vanden wilden Tuppin Ikins, eñ oock sommige Portugaloisers onder

haer, want my volchde een ſlaue doen ick ghe uangen wert, maer die ſelue ontquam haer eñ hadde eenen allarm ghemaeċt, alſo dat ſy my meynden te verloſſen, roepende totten ghenen die my gheuanghen hadden, waert dat ſy cloeck waren dat ſy weder keeren ende teghen haer ſchermutſelen ſoudẽ. Eñ ſy keerden metten naecker wederom tot henlieden aent lant, ende die opten lande waren ſchoten met roeren oft buſſen ende met pijlen na ons, ende die inde naeckers wederom tot haer, eñ ontbonden my doen mijn handen, maer die coorden die ick om den hals hadde die warẽ noch vaſt gebõden. So hadde nv die Coninck des naeckers daer ick in was een roer, eñ een weynich puluers, het welck hẽ een Françoys voor bra-

ſilie

ſliehout ghegheuen hadde, dat moeſt ick op die aent lant waren af ſchieten. Als ſy nv een wijle gheſchermutſelt hadden, ſorchden ſy dat haer die andere oock met naeckers verſtercken ende haer na iagen ſouden, eñ voeren daerom van daer, ende daer waren dry van haerlieden gheſchoten, eñ ſy voeren ontrent eenen ſchuet van eenen valckenet verre vanden bolwerck te Brikioka henẽ daer ick in plach te ſijn, eñ doen wy daer voorby voeren, moeſt ick in den naecker ouereynde ſtaen, dat my mijn geſellen ſien coſten. Doen ſchoten ſi wten bolwercke twee groote ſtuckẽ op ons, maer ſy ſchoten te cort. In middelen tijt quamen ſommighe naeckers ons na geuaren vā Brikioka, meynẽde ſy wouden ons achterhalen, maer ſy roeyden te raſch wech. Als de vrienden ſagen dat ſy niet gedoẽ en coſten, keerden ſy wederom na Brikioka.

¶ *VVatter gheſchiede int wederkeeren na haren lande. Dat XX. Capittel.*

ALs ſy nv ontrent vij. mijlen weechs van Brikioka gheuaren waren na haer lantſchap, ſo waſt na der ſonnen te rekenen teghen auont ontrent iiij. vren, eñ was opten ſeluen dach als ſy my gheuanghen hadden. Eñ ſy voeren by een eylant, ende toghen die naeckers opt lant, meynende dien nacht daer te blijuen, ende trocken my wten naecker aent lant.

Als ick opt lant quam, en conde ick niet sien, want ick onder dat aensicht gheslaghen was, noch ick en cost oock niet wel gaen, ende moeste aldus int sant liggen om der wonden wille die ick int been hadde. Sy stōden ront om my, ende dreychden my datse my eten woudē. Als ick nv in so grooten ancxt ende iammer was, bedacht ick doen dat ick voormaels niet ghedaen en hadde, namelijck dat bedroefde iamer dal daer wy hier in leuen, eñ begost doen met weenenden ooghen te singē wt gronde mijns herten desen Psalm, VVt dieper noot screy ick tot dy, &c. Doen seyden die wilden: Siet, hoe weynt hy, nv is hy bedroeft. Daer nae dochte haer dat sy gheen goede legeringe in dat eylant en hadden om dien nacht daer te blijuē, ende

voeren

voeren wederom na den vasten landē toe, eñ daer waren hutten die sy voormaels ghebout hadden:ende het was inder nacht als wy daer quamen, ende sy trocken die naeckers opt lãt, ende maecten vier, eñ leyden my daer nae daer by. Daer moest ick in een net slapen, dwelck sy in hare sprake Iuni heeten, dat sijn haer beddē, ende bindense aen twee palen, bouen die aerde, oft ist in een wout, so binden sijt aen twee boomen. Die coordē die ick om den hals hadde, bonden sy bouen aen eenen boom, ende laghen dien nacht rondt om my, ende bespotten my, ende hieten my op haer sprake Sichere inbau ende, dat is, ghy sijt mijn gebondē dier. Eer nv den dach doorbrack, voeren sy wederom wt, eñ roeydē den gãtsschen dach lanck, eñ ontrēt der tijt als die sonne op vesper tijt stõt, warē sy noch twee mijlen vàder plaetsen daer sy dien nacht legheren souden, ende doen vernief haer een groote swerte wolcke, ende quã achter ons henen seer scrickelijcken, eñ si roeyden rasschelijck voort, op dat sy mochten aent ant comen om der wolckē ende wints wille. Als sy nv saghen dat sijse niet ontfaren en coten, seyden sy tot my: *Ne mungitta dee. Tuppan do Quabe, amanasu y an dee Imme Rannime sis se.* Dat is te egghen, Spreect met uwen God dat ons den eghen eñ grooten wint gheen schade en doe. ck sweech stille, eñ dede mijn gebet tot God,

ter wijlen sy dat vã my begeerdẽ, eñ seyde met bedroefden sinne wt grõde mijns hertẽ aldus: O ghy almachtighe God, hemelsche eñ eertrijcxsche ghewelt hebber, ghy die van beghin der werelt den genen die uwen naem aenroepen geholpen ende verhoort hebt onder den godloosen, verthoont my nv uwe barmhierticheyt, op dat ick mach bekennẽ dat ghy noch by my sijt, eñ dat die wilde heydenẽ die welcke v niet en kennen sien moghen dat ghy mijn God mijn gebet verhoort hebt. Ick lach inden naecker ghebonden, also dat ick my niet omkeeren oft om ghesien en cost nae dat weder, maer sy sagen diewils om, ende begostẽ te segghen *O qua moa amanasu:* dat is aldus geseyt: Dat groot onweder gaet achterwaerts. Doen rechte ick my een weynich op, ende sach achter my dat die groote wolcke verginck, doen danctẽ ick God. Als wy nv aent lant quamen, deden sy met my als voor, bõden my aen eenen boõ, ende lagen des nachts rondt om my, ende seyden wy waren nv na by haer lãtschap, wy sullen den anderen dach tegen auont daer aen comen, waer af ick my niet seer en verblijdde.

¶ Hoe sy des daechs met my om giengen doen sy my by haer wooninghe brachten.

Dat

DEn ſeluen dach nae der ſonnen te reke-
nen, ſo waſt ontrent veſper tijt als wy
haer wooninge ſaghen, eñ waren alſo
dry daghen op de vaert geweeſt, want het wa
ren dertich mijlen van Brikioka tot dier plaet-
ſen daer ick henen gheuoert werde. Als wy nv
heel by haer wooninghe quamen, ſo waſt een
dorpken dat hadde thien hutten, eñ ſy noem-
den dat Vwattibi. VVy voerẽ op eenen oeuer
lants, dwelck op de zee leyt. Daer heel by wa-
ren hare vrouwen in haer wortel ghewas, die
welcke ſy Mandioka noemen. In deſen wortel
ghewas ginghen veel van hare vrouwen ende
trocken wortelen wt, ende die ſelue vrouwen
die moeſte ick aen roepen, ende aldus tot haer
ſeggen: *A Juneſche been erwi vramme.* dat is in on-
ſe Duytſche ſprake aldus te ſegghen, Ick v lie-
der eten ſpijſe come.

Als wy nv aen het lant quamen, liepen ſy
alle ghelijck tſamen wt haer hutten (die welc-
ke hutten alle ghelijck tſamen by malcanderen
op eenen berch ligghen) ionck ende oudt om
my te beſien, ende die mans gingen met haren
boghen ende pijlen na hare hutten, ende be-
uolen my haren vrouwen datſe my bewaren
ſouden, ende die vrouwen namen my doen
tuſſchen haer, ende daer ginghender ſommige

voor my, ende sommighe achter my henen, sy dansten ende songhen een ghesanck ghelijc sy den eyghenen lieden pleghen te singhen als sy die eten woudē. Als sy my nv voor die hutten Y. wara, dat is voor haer vasticheyt brachtē, die welcke sy rondt om lancx hare hutten maken, dwelck gemaect is vā grooten staken ghelijck als eenen thuyn om eenen hof, ende dat maken sy also om haerder vyāden wil. Als ick nv daer in quam, liep dat vrouwen volck tot my, ende sloeghen my met vuysten, ende trocken my metten baert, ende spraken in hare sprake aldus: *Sche innamme pepike a e.* dat is te segghen, Dien slach gheue ick v van mijns vrients weghen tot sijnder wraken, dien sy lieden ghe doot hebben daer ghy gheweest hebt. Daer na voerden sy my in die hutten, eñ daer moest ick in eenē Iuni ligghen, daer quamen de vrouwē voor ende na, sloeghen ende crabden my, ende dreychden my hoe datse my eten wouden. So was dat mans volck by malcanderen, eñ drōcken den dranck den welcken sy Kawi noemē, ende hadden hare goden Tamerka genaempt by haer, ende songhen henlieden ter eeren dat sy haer gheprophetëert ende voorseyt hadden dat sy my vanghen souden. Alsulck ghesanghē moest ick hooren, ende daer en quam in een half vre gheen mans volck by my, dan vrouwen ende kinderen.

¶Hoe

¶ Hoe beyde mijn Heeren tot my quamen, eñ seyden my hoe datse my aen een van haren vrienden geschoncken hadden, die soude my verwarē eñ doot slaē als men my eten woude.

Dat XXII. Capittel.

ICk en wist hare manieren so wel niet ghelijck ickse daer na versocht eñ leerde, dachte daerom aldus: Nv maken sy ghereetschap om my te dooden. Ouer een cleyn wijle tijts quamen die twee die my gheuanghen haddē, met namen Ieppio VVasu, ende sijn broeder Alkindar Miri, ende seyden dat sy my haren vaders broeder Ipperu VVasu wt vrientschap gheschoncken hadden, die selue soude my verwaren, ende my oock doot slaen als men my eten woude, ende hem also met my eenen name maken, want die selue Ipperu wasu hadde ouer een iaer oock een slaue gheuanghen, ende haddē den Alkindar Miri wt vrientschap gheschoncken, die den seluen dootgheslaghen eñ eenen naem daer af ghewonnen hadde: also dat daerom die Alkindar Miri diē Ipperu wasu beloeft hadde, dat hy den eerstē die hy vanghen soude hem weder schencken soude, die welcke ick was. Voorts seyden die voorghe-

ghenoemde twee ghebroeders die my geuan-
gen hadden, Nv ſullen de vrouwen v wt voe-
ren *a praſſe*, dat woort en verſtõde ick doen niet,
euen wel heetet danſen. Aldus toghen ſy my
wter hutten op die plaetſe: daer quamen alle
die vrouwen die in ſeuen hutten waren, ende
grepen my aen, ende het mans volck ginck van
daer. Doen leyden my die wijfs ſommighe by
den armen, ſommighe metten coorden die ick
om den hals hadde ſo hardt dat ick nauwelijc
mijnen adem cõſt verhalen, alſo togen ſy met
my henen, ende ick en wiſt niet wat ſy inden
ſin hadden met my te doen. Doen werde ick
denckende op dat lijden ons Heeren ende ver
loſſers Ieſu Chriſti, hoe dat hy vanden ſnoodẽ
Ioden ontſchuldichlijc lede: daer door trooſte
ick

ick my ſeluen eñ was des te verduldiger: doen brochten ſy my voor des conincx hutten, die Vratinge waſu hiet, dat is op Duytſch gheſeyt die groote witte voghel. Voor des ſeluen hutten lach een hoopken verſſche eerde, daer voer den ſy my by, ende ſetten my daer op, eñ ſommighe hielden my: daer en meynde ick niet anders ſy en ſouden my daer ter ſtont dootſlaen, ende ſach om na dẽ Iwera Pemme daer mede ſy die lieden doot ſlaen, ende doen vraechde ic oft ſy my ſo corts dooden wouden: doen ſeyden ſy noch niet. Daer quam een vrouwe wt den hoop by my, eñ die hadde een ſchijuẽſtuc van een criſtal tuſſchen een dinck ghelijck een gheboghen rijſken, ende ſcheerde my metten ſeluen criſtal die wijnbrauwen vā mijn oogen af, eñ woude my den baert vanden mont ooc afſnijden, maer ick en woude alſulcx niet lijden, ende ſeyde tot haer lieden dat ſy my metten baert dooden ſoudẽ. Doen antwoorden ſy my ende ſeyden dat ſy my noch niet dooden en wouden, ende aldus lieten ſy my den baert noch een wijl tijts behouden. Maer niet te min na ſommighe dagen ſneden ſy my den baert noch af met eender ſcheeren, die welcke die Françoyſen haer gheuen met meer ander comenſchap, voor die ware ende comenſchap van haren lande.

¶Hoe

¶ Hoe sy met my dansten voor die hutten daer sy die afgoden Tammerka in hadden. Dat XXIII. Capittel.

DAer na voerden ſy my van daer daer ſy my die wijnbrawen afgeſchoren hadde voor de hutten daer die Tammerka haer afgoden in waren, eñ maecten eenen ronden rinck om my henen, daer ſtont ick int midden in, ende twee vrouwen by my, eñ bonden my met een ſnoer ſommige dinghen aen mijn een been die ratelden, ende bonden my oock achter op den hals een ſchijue van voghelſteerten gemaect, ende was viercant, datſe my ouer thooft ginck, ende dat heet op haer ſprake Araſoya. Daer na begoſt dat vrouwen volck al tſamen

men

men te ſinghen, ende alſo haren thoon luyde, ſo moeſt ick metten beene daer ſy my die ratelen aen ghebonden hadden neder treden, op dat het ratelende met haren ſanck accorderen ſoude. Ende dat been daer ick in ghewōt was dede my ſo wee dat ick naw gheſtaen en coſte, want ick en was noch niet verbonden.

¶ *Hoe ſy my nae den danſe den Ipperu VVaſu thuys brochten.*

Dat XXIIII. Capittel.

ALs nv den dans een eynde hadde, wert ick den Ipperuwaſu ouer geleuert. Daer hielen ſy my in vaſte bewaringe. Doen ſeyde hy my, ick hadde noch wat tijts te leuen. Doen brochten ſy alle haer afgoden die inder hutten waren ende ſettenſe ront om my, ende ſeyden, die haddent te voren gheſeyt datmen eenen Portugaloiſer vanghen ſoude. Doen ſeyde ick: Deſe dinghen en hebben gheen macht, ende en connen oock niet ſpreken, eñ lieghen dat ick een Portugaloiſer ben, maer ick ben der Françoyſen vriendē een, ende dat lant daer ick thuys ben heet Alemanien. Daer op ſeyden ſy dat ick moeſte lieghen, want waert dat ick der Françoyſen vrient een ware, wat ick dā onder den Portugaloiſers dede: ſy wiſten oock wel dat de Françoyſen alſo wel der Portugaloiſers

vyan-

vyanden waren,als ſy,wāt die Françoyſen co-
men alle iaer metten ſchepen,eñ brachten haer
meſſen,bijlen,ſpiegelen, cammen ende ſcherē,
eñ ſy gauen haer daer voor ander ware, als bra
ſilie hout,catoen,vederen ende peper, daerom
waren ſy haer goede vriendē,dwelck die Por-
tugaloiſers alſo niet ghedaen en hadden, maer
ſy waren in voorleden iaren daer int lant ghe-
comen,ende hadden daer aldaer ſy noch woo
nen,onder hare vyanden vrientſchap gemaect,
ende daer na waren ſy oock tot haer gecomen,
ende begheerden met haer te handelen,eñ alſo
waren ſy wt goeder meyninge aen haer ſchepē
ghecomen eñ daer in gheclommen ghelijck als
ſy noch daghelicx inden Françoyſen ſchepen
deden,eñ ſeydē: als die Portugaloiſers haerder
genoech int ſchip haddē hebbē ſijſe gegrepen,
eñ gebōden tot haren vyanden geuoert, eñ die
hebbenſe gedoot eñ geten,eñ haerder ſommi-
ge hebbenſe met harē geſchut doot geſchoten,
eñ veel ſpijts meer dat haer die Portugaloiſers
gedaen haddē. Ooc warenſe dicwils met harē
vyāden ten crijch gecomen om haer te vāgen.

*¶ Hoe ſy die my geuangē haddē claech-
den dat de Portugaloiſers haren vader
doorſcotē haddē,eñ dat ſijt aen my wre-
ken wouden. Dat XXV. Cap.*

Ende

ENde voort seyden sy dat die Portugalo sers den vader vanden twee gebroeders die my geuangen hadden eenen arm af gheschoten hadden, so dat hy gestoruen was, welcken doot haers vaders sy aen my wreken wouden. Daer op seyde ick, wat sy dat aen my wreken wouden, ick en was doch geen Portu galoiser, maer ick was corts mettē Castilianers daer comen eñ hadde schipbrekinge geleden, eñ was daerom by haer ghebleuen. Daer was een ionck ghesellle vā haren geslachte, die welc ke eertijts der Portugaloisers slaue geweest had de: Eñ die wilde die onder den Portugaloisers woonen waren selue inder Tuppin Inba lant ter oorlogen geuaren, eñ haddē een heel dorp ingenomē eñ de outste opgegeten, eñ wat iōc was hadden sy den Portugaloisers voor ware vermāgelt, alsoo dat dese iōge mā den Portuga-loisers ooc verbuet was, eñ was oock indē te-gēspoet vā Brikioka by sijnē heere, die welcke Antonio Agudin hiet, wt Galissien. Die selue slaue hadden sy gheuāgen ontrent drye maent eer sy my vingē, eñ om dat hy vā haren geslach te was, so en hadden sy hem niet ghedoot, die selue slaue kende my wel, eñ dien vraechden sy wat ic voor een mā was: Hy seyde dattet waer was datter een schip aent lant verloren was, eñ die liedē dier af comē warē haddē si Castilianē geheeten, eñ warē der Portugaloisers vriendē,

metten

metten ſeluen was ick gheweeſt, voorder eñ wiſt hy van my niet. Als ick nv hoorde ende oock te voren verſtaen hadde datter Françoyſen onder haer waren, ende oock met ſchepen daer plegen aen te comen, bleef ick vaſt op een propooſt, eñ ſeyde: Ick waer der Françoyſen goede vriẽt, eñ dat ſy my ongedoot latẽ ſoudẽ ſo langhe tot datter Françoyſen quamen om my te kennen. Aldus hieldẽ ſy my in ſeer vaſte bewaringhe. Nv waren daer ſommighe Françoyſen onder haer, die tot den ſchepen ghelaten waren om peper te vergaderen.

Hoe een Françoys die de ſchepẽ onder de wilde gelaten hadde daer quam om my te beſien, ende haer beual datſe my eten ſouden, ick was een Portugaloiſer.

Dat XXVI. Capittel.

DAer was een Françoys vier mijlen van der hutten daer ick in was, ende als hy nv die tijdinge hoorde, quam hy derwaerts, ende ginck in een ander hutte teghen die hutte ouer daer ick in was. Doen quamen die wilde tot my gheloopen ende ſeyden: hier is nv een Françoys comen, nv willen wy ſien oft ghy oock een Françoys ſijt oft niet. Daer af verblijde ick my, ende dacht hy is een Chriſtẽ,

hy

hy ſal wel ten beſten ſpreken. Doen leyden ſy my by hem, ende hy was een ionck gheſelle. Die wilde hieten hem Karwatuware, ende hy ſprack my Françoys toe, maer ick en coſt hem niet wel verſtaen,ende die wilde ſtonden ront om ons ende hoordē toe. Als ick hem nv niet antwoordē en coſt,ſeyde hy totten wilden op hare ſprake,doodt den booſwicht eñ eet hem, het is een rechter Portugaloiſer, v vyant ende mijn vyant,ende dit verſtōt ick wel, badt hem daerom om Gods wille dat hy haer doch ſeghhen woude dat ſy my niet eten en ſouden. Doen ſeyde hy,ſy willlen v eten. Doen dachte ick op dat woort Ieremie dat daer gheſcreuen ſtaet in ſijn xvij.capittel daer hy aldus ſeyt: Ver maledijt is die menſche die op menſchen betrout. Ende metten ſeluen ginck ick weder vā haer met grooten hertſweer, eñ ick hadde op die ſchouderen een ſtuck lijnen doecx ghebonden dwelck ſy my gauen (God geue waer dat ſijt ghecreghen hadden) dat ſchoorde ick af, eñ worp dat den Françoys voor ſijn voeten. Die ſonne hadde my ſeer verbrant, ende ick ſeyde tot my seluen, ſoude ick dā oock ſteruen, waer om ſoude ick langer mijn vlees voor haer bewaren ende hegenen. Doen leyden ſy my wederom inde hutte daer ſy my bewaerdē. Daer ginck ick in mijn net liggen, God weet die ellende die ick hadde, ende begoſt te ſcreyen eñ

te ſinghen, Nv bidden wy den heyligen geeſt, om den rechten ghelooue alder meeſt, dat hy ons behoede in onſen eynde als wy hen varen wt deſer allende, Kyrioeleys. Doen ſeyden ſy: Het is een rechte Portugaloiſer, nv crijt hy, hem grouwelt voor den doot. Die voorghenoemde Françoys bleef daer twee daghen by haer inder hutten, maer des derden daechs reyſde hy voort aen, ende ſy beſloten dat ſy ſoudē ghereetſchap maken, ende des eerſten daechs my dooden, alſo corts als ſy alle dinghen ghereet hadden, ende ſy bewaerden my ſeer neerſtelijck, ende deden my veel ſpots aen ſo wel ionck als oudt.

¶ Hoe ick ſo grooten tantſweer hadde. Dat XXVII. Capittel.

HEt ghebeurde doen ick in deſe groote ellende was, ſo iſt ghelijcmen ſeyt, dat een ongheluck niet alleen en coempt, dat my eenen tant ſeer dede, ſo dat ick heel veruiel door die groote pijne: doen vraechde my mijn heere hoe dat quam dat ick ſo luttel adt, Ick ſeyde my dede eenen tāt wee. Doen quam hy met een dinck van hout ghemaeċt, eñ wouden my daer mede wt trecken. Maer ick weygherde my ſo ſeere, dat hy af liet. Doen meynde hy, waert dat ick niet en ate ende weder toe name, ſy ſouden my doodē eer den rechtē tijt

quame,

quame, God weet hoe menich mael ick so her telijcken begheerde dat ick mocht alst sijnen Godlijcken wille waer sterüen, eer dat de wilde daer acht op hadden, dat sy haren wille aen my niet volbrenghen en mochten.

¶ *Hoe sy my tot haren ouersten coninc Konian Bebe ghenaemt voerden, ende hoe sy daer met my om ginghen.*

Dat XXVIII Capittel.

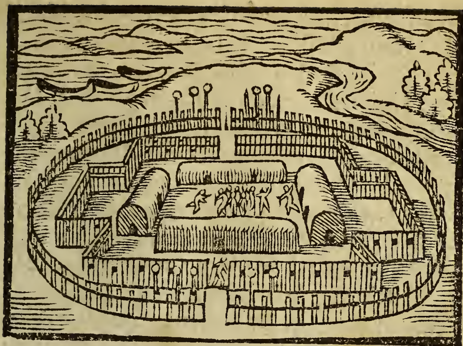
NAe sommighe daghen voerden sy my in een ander dorp, het welck sy Arirap heeten, tot eenen coninc die Konyan Bebe ghenaempt was, ende dat was die vernaemste coninck onder haer allen, by den seluen hadden haer noch sommighe andere by hem vergadert ende versamelt, eñ een groote blijschap ghemaect op haer maniere, ende die wouden my oock sien: want die coninck Konyan Bebe dat also bestelt hadde, datmen my dien dach daer brengen soude. Als ick nv vast by der hutten quam, soe hoorde ick een groot gheroep vã singhen, eñ basuynen blasen. Ende voor de hutte stõt een hooft oft xv. op staken, vanden liedẽ die sy geten haddẽ dat oock hare vyanden sijn, geheeten Markayas. Eñ als sy my daer voorby leyden, seydẽ sy dat dat hoofden waren vã haren vyanden geheeten Markayas.

Doen wert my banghe, Ick dachte ſo ſullen ſy oock met my om gaen. Als wy nv ter huttē in ginghen, ſo ginck een vā dien die my bewaerden voor henen, ende ſprack met harde woorden dat alle die andere hoorden : Hier brenge ick die ſlaue dē Portugaloiſer, eñ meynde het waer een fijn dingē om aen te ſien, als yemant ſijnen vyant in ſijn ghewelt hadde, eñ hy ſprac noch van anderen dinghen meer, alſo haer maniere is, ende leyden my voor den coninc daer hy ſadt en drāck metten anderen, ende hadden malcanderen droncken ghemaeckt inden drāck die ſy maken Kawawy ghenaemt, ende ſagen my ſuerlijck aen ende ſeyden : Sijt ghy comen onſe vyant? Ick ſeyde, Ick ben comen, maer ick en ben v vyāt niet. Doen gauen ſy my oock te drincken. So hadde ick nv veel vanden coninc Konyan Bebe ghenaempt gehoort, dat hy een groot man ſoude ſijn, ende oock een groot tyran om menſchē vleeſch te eten, alſo was daer een onder haer, die welcke my docht dat hijt was, eñ ick ginck by hem ende ſprack met hem gelijck als die woorden op haer ſprake vallen, ende ſeyde: Sijt ghy die Konyā Bebe, leeft ghy noch? Ia ſeyde hy, ick leue noch. VVel aē ſeyde ick, ick heb veel van v gehoort, hoe ghy een ſo weydelijcken man ſijt. Doen ſtont hy op ende ghinck voor my henen ſpacieren van grooter hoochmoet, eñ hy hadde eenen grooten ronden

den gruenen ſteen door die lippen des monts ſteken (alſo haer maniere is) Oock ſoe maecten ſy witte Paternoſters van eenderhande zeekey kens, dwelck haer cieraet is, Vanden ſeluen had de deſe coninck oock wel ſes vademen lanck om den hals hanghen. By deſen cieraet merċte ick oock wel dat hy een van den vernaemſten ſijn moeſt. Daer nae ginck hy wederom ſitten, ende begoſt my te vraghen wat ſijne vyanden die Tuppin Ikins ende die Portugaloiſers aen ſloeghen, eñ ſeyde voort waerom dat ick haer hadde willen ſchieten inder teghenheyt van Brikioka, wãt hy vernomẽ hadde dat ick daer buſſchieter was gheweeſt teghen haer. Doen ſeyde ick, die Portugaloiſers hadden my daer in geſtelt, ende hadde dat moeten doen. Doen ſeyde hy, Ick was doch een Portugaloiſer, ende hiet den Françoys die my geſien hadde ſijnen ſone, die ſeyde doch dat ick met hem niet ſpre ken en coſt, ende dat ick doch een rechte Portugaloiſer was. Doen ſeyde ick, het is wel waer dat ick niet wel ſpreken en can, maer ick ben langhe wten lande gheweeſt, ende hebbe die ſprake vergheten. Doen meynde hy, hy hadde noch vijf Portugaloiſers helpen vangen ende helpen eten, die oock al gheſeyt hadden ſy waren Françoyſen, ende hadden doch ghelogen. So veel ſeyde hy dat ick my des leuens getrooſte, ende my inden wille Gods beual, wãt ick

van haer allen niet anders en vernam dan dat ick ſteruen ſoude. Doen begoſt hy wederom te vraghen wat die Portugaloiſers van hē ſeyden, ſy moeſten haer vrijlijcken ſeer voor hem vreeſen. Doen ſeyde ick: Ia, ſy weten veel van v te ſegghen hoe grooten crijch ghy pleecht te maken, maer nv hebben ſy Brikioka vaſt ghemaect. Ia ſeyde hy, ſo woude hijſe ſo vanghen ghelijck ſy my gheuanghen hadden inder wilderniſſen, herwaerts ende derwaerts. Voorts ſeyde ick tot hem: Ia v rechte vyāden die Tuppin Ikins die ruſten xxv. naeckers toe, ende ſullen ter ſtont comen ende in v lant vallen, alſo dat oock gheſchiede. Ter wijlen hy ſo vraechde, ſtōden die andere ende hoorden toe. Summa, hy vraechde my veel, ende ſeyde my veel, ende beroemde hem mijnder, hoe menighen Portugaloiſer hy alreede doot gheſlaghen had de ende geten, ende meer ander wilde lieden dat ſijne vyanden gheweeſt waren. Als hy alſo met my inder reden was, middeler tijt werde den drāck inder hutten wt ghedrōcken. Doen ginghen ſy weder in een ander hutte om daer in oock te drincken, dat hy alſo vāden ſpraken afliet. Daer na inder ander hutten begoſten ſy haren ſpot met my te houden, ende des ſeluen conincx ſone bandt my die beenen drye mael bouen malcanderen, daer na moeſte ick effens voets door die hutten henen huppelen, daer

mede

mede loeghen ſy,ende ſeydẽ:daer coempt onſen eten coſt aen huppelende. Doen ſeyde ick tot mijnen heere die my daer ghebrocht hadde, oft ſy my daer ghebracht hadden om te dooden: doen ſeyde hy neen, maer het was toch ſo de maniere datmen alſo meten vreemden ſlauen omme ginck, ende ſy bonden my die ſtricken oft coorden van den beenen weder af, daer na quamen ſy rondtom my henen gaen, ende grepen my aen mijn vlees, die een ſeyde die huyt vãden hoofde quame hem toe, die ander ſeyde dat dicke vãden beenen quam hem toe, daer nae moeſte ick haerlieden ſinghen, ende op dat ick haerlieder wille voldoẽ ende volbrenghen ſoude met ſinghen alſoe ſy begeerden, ſo ſange ick gheeſtelijcke liedekens.

Doen ſoude ict haer wt legghen op hare ſprake. Doen ſeyde ick, ick heb van mijnen God ge ſonghen. Sy ſeyden mijn God was een onuer laet, dat is op haer ſprake Teuire gheſeyt. Die woorden deden my wee ende dachte: O ghy goedertieren God wat cōdt ghy al lijden eenē tijt lanck. Als my nv die vanden dorp gheſien hadden, eñ alle hoomoet aengedaen hadden, ſo ſeyde die coninck Konyan Bebe des anderē daechs totten genen die my bewaerdē, dat ſy goede achtinge op my hebben ſoudē. Daer na als ſy my wter hutten leyden, eñ my wouden tot Vwattibi brengē daer ſy my dooden wou den, riepen ſy my ſpottelijcken nae, ſy ſouden terſtont in mijns heeren hutte comen eñ mijn doot bedrincken, eñ my eten, maer mijn heere trooſte my altijt, ende ſeyde ick en ſoude noch ſo corts niet ghedoot worden.

¶ Hoe die xxv. naeckers vanden Tuppen Ikins aen quamen daer ick den coninck af gheſeyt hadde, ende woudē die hutten aen vallen daer ick in was.

Dat XXIX. Capittel.

IN middelen tijde ghebuerdet dat die xxv. naeckers van den wilden die de Portugaloiſers te vriende hebben, aen quamen. Oock ſo

ſo ick te voren gheſeyt hadde, dat eer ick geuan gen wert de ſelue inden wil hadden derwaerts ten crijch te varen, ſo gebuerdet op eenen mor genſtont dat ſy dat dorp aen vielen. Als nv die Tuppin Ikens deſe huttẽ wouden aen vallen, ende begoſten te hoop te ſchieten, ſo was dat deſen die inde hutten waren leet, wãt die vrou wen woudẽ haer ter vlucht geuẽ. Doen ſeyde ick haer: Ghy hout my voor een Portugaloiſer uwen vyant, Gheeft my nv eenen boghe met pijlen, ende laet my los gaen, ſo wil ick v helpẽ die hutten verdeedighen. Sy deden my eenen boghe met pijlen, Ick riepe ende ſchoot, ende maectet op haer wijſe ſo ick beſt coſt, eñ ſprack haer toe dat ſy wel gemoeyt ſoudẽ weſen, ten hadde gheen noot, ende mijn meyninge was

dat ick woude doort ſtaecket comen, dwelck rondtom die hutten ginck, ende totten anderen loopen, want ſy kenden my wel, eñ wiſten oock wel dat ick in dat dorp was, maer ſy bewaerden my al te wel. Als die Tuppin Ikens ſagen dat ſy niet bedrijuen en coſtē, gingen ſy weder in hare naeckers, eñ voerē voorts. Als ſy nv wech waren, bewaerdē ſy my als te voren.

¶ Hoe die hooplieden ende ouerſte des auonts inder maenſchijn vergaderden. Dat XXX. Capittel.

DEs auōts als des daechs die andere wederom wech ghetoghen waren, doen vergaderden ſy inden maneſchijn tuſſchen de hutten op de plaetſe, ende beraeyden haer onder malcanderen, ende beſloten wanneer ſy my dooden wouden, ende leyden my oock tuſſchen haer ende beſpotten my, ende dreychden my. Ick was truerich, ende ſach die mane aen, ende dacht in my ſeluen: O mijn heere ende mijn God, helpt my van deſer ellende tot eenen ſalighen eynde. Doen vraechden ſy my waerom dat ick de mane ſo dicwils aenſach. Doen ſeyde ick haer: Ick ſie haer aen, want ſy is toornich. VVant die figuere die inde mane is, dochte my ſo ſcrickelijck ſijn (God vergheuet my) dat ick ſelue dachte God ende alle

alle creatueren moeften toornich op my fijn. Doen vraechde hy die my woude laten dooden Ieppio VVafu ghenaempt, een vanden coninghen inder hutten, op wien is die mane toornich. Doen feyde ick: Hy fiet na uwe hutte, om des woorts wille begoft hy grammelijcken met my te fpreken, ende om dat woort om te keeren, feyde ick doẽ, ten fal v hutte niet fijn, fy is toornich op den flauen Carios (het welck oock een aert wilden is die alfo heeten) Ia feyde hy, ouer die come alle ongheluck. Het bleef daer by, eñ ick en dachter niet meer om.

¶ *Hoe de Tuppin Ikins een ander dorp Mãbukabe genaempt verbrãt haddẽ.*

Dat XXXI. Capittel.

Des

DEs anderen daechs daer nae quam die tijdinghe vā eenen dorpe Mambukabe genaempt, dat die Tuppin Ikens doen sy van daer gheuaren waren daer ick gheuanghen lach, dat dorp Mambukabe aengeualllen hadden, ende de inwoonders waren alle ontloopen op eenen cleynen ionghen na, eñ dien hadden sy gheuanghen, ende hadden haer die hutten verbrāt. Doen tooch Ippio wasu derwaerts, want sy waren van sijnen vrienden eñ maechschap, ende woude haer die hutten wederom helpen op maken. Aldus nam hy ghemeynlijck alle vrienden vā sijnder hutten met hem. Dese Ieppio VVasu was doen ende laten ouer my, ende dede my veel leytslaen, eñ was vander meyningen om van daer leem oft cley

te

te brenghen,ende oock wortelen meel om de feeste reede te makẽ om my te eten:ende als hy wt tooch beual hy den genen dien hy my ghe schenct hadde Ipperuwasu ghenaempt,dat hy my wel bewaren soude tot dat hy weder qua me. Aldus waren sy langher dan veerthien daghen wt ende maecten daer ghereetschap.

¶ *Hoe een schip van Sancte Vincente quam.ende vraechde na my, ende hoe sy haer een cort berecht gauen.*

Dat XXXII. Capittel.

MIddelen tijt quam een schip met Portugaloisers van Brikioka, eñ anckerdẽ niet verre van daer daer ick geuangen lach,ende schoten een stuck geschuts af,op dat die wilde hooren soudẽ, ende sprake met haer comen houden souden. Als sy nv des gewaer werden, seyden sy tot my daer sijn v vrienden die Portugaloisers eñ willen moghelijck hooren oft ghy oock noch leeft, eñ willen v coopen. Doen seyde ick, Het sal mijn broeder sijn, wãt ick vermoeyde dat de Portugaloisers schepen die dien hoeck lants ouer varen na my vraghen mochten, eñ op dat die wilde niet meynen en souden dat ick een Portugaloiser waer, so seyde ick dat ick noch een broeder hadde, dat welck oock een Françoys was, onder den Portu-

Portugaloiſers. Als nv dat ſchip aen quā, ſeyde ick, het ſal mijn broeder ſijn, ſy en woudē niet anders ghelooven, dan ick was een Portugaloiſer, eñ voeren ſo na by dat ſchip dat ſy ſprake met haer coſten houden. Doen hebben die Portugaloiſers geuraecht hoe dat met my ware, doen hadden ſy gheantwoort dat ſy na my niet meer en vraechden: ende dat ſchip voer wederom henen, meynende moghelijck ick was doot: als ick dat ſchip ſach wech varē, wat ick dachte weet God wel. Sy ſeyden onder malcanderen, wy hebbē den rechten man, Sy ſeynden alreede ſchepen na hem.

¶ Hoe des conincx Ieppio Waſu broeder vā Mambukabe quam, ende my claechde hoe ſijn moeder, ſijn broeder met alle den anderen cranck waren worden, eñ begeerden van my dat ick met mijnen God ſoude maken dat ſy mochten ghesont worden.

Dat XXXIII. Capittel.

ENde ick was alle daghe in ſorgē dat die andere die buyten waren (als voor ghemelt is) ende op my bereydden. Daer na op eenen dach hoorde ick in des conincx hut

ten

ten een gheſcrey dwelck van buyten was. My wert banghe, ick meynde ſy waren weder comen, want dat is der wilden gewoōte, als een niet meer dan vier daghen wt en is, als hy dan weder coempt, ſo beſcreyen hem ſijne vriendē van vruechden. Niet lange na dat ſcreyen quā een tot my, eñ ſeyde: Vwe medeheeren broeder is comen, eñ ſeyt dat die andere ſeer cranck ſijn worden. Doen verblijde ick my, eñ dachte hier ſal God wat wtrechten willen. Daer nae ouer eenen cleynen tijt quam mijns medeheeren broeder inder hutten daer ick in was, ende ſette hem by my, eñ begoſt te ſcreyen oft weenen, ende ſeyde, ſijn broeder, ſijn moeder ende ſijns broeders kinderen warē alle met malcanderen cranck ende ſieck gheworden: ende ſijn broeder hadde hem tot my gheſchickt, eñ dat hy my ſegghen ſoude, Ick ſoude met mijnen God maken dat ſy mochten wederom geſont worden, eñ ſeyde, mijn broeder laet hem duncken dat uwen God moet gram ſijn. Ick ſeyde hem: Ia mijn God is toornich dat ghy my wilt eten, ende te Mambukabe getrocken was om die feeſte toe te ruſten, ende ſeyde hē: Ghy ſegt dat ick een Portugaloiſer ben, ende en bens niet, niet te min: Gaet henen tot uwen broeder ende ſegt hem dat hy wederom come in ſijn hutte, ſo wil ick dan met mijnen God ſpreken, ende hy ſal wederom gheſont worden.

Doen

Doen ſeyde hy my, hy waer te cranck, ende en
coſt niet ghecomen . Hy wiſt wel ende hadde
ghemerct als ick maer en woude, dat hy daer
oock wel gheſont worden ſoude. Eñ ick ſeyde
hem, hy ſoude wel ſo ſterck wordẽ dat hy ſou
de thuys comen in ſijn hutte, eñ dan ſoude hy
recht gheſont werden, ende hy ghinck met die
antwoort wederom henẽ na Manbukabe, het
welck is vier mijlen vã Vwattibi daer ick was.

¶ *Hoe die crancke coninck Ipperuwaſu wederom thuys quam.*

Dat XXXIIII. Capittel.

ENde nae ſommighe daghen quamen ſy alle met malcanderen cranck wederom thuys, ende doen liet hy my in ſijne hut te leyden, ende ſeyde my hoe datſe alle gader ſieck waren worden, ende ick haddet wel ghe-weten, want hy gedacht noch wel dat ick ghe ſeyt hadde dat die mane gram was ouer ſijn hutte. Als ick die reden vã hem hoorde, dacht ick by my ſeluen dat dat wt de voorſienicheyt Gods moeſte gheſchiet ſijn, dat ick des auonts (als voor verhaelt is) vander mane gheſproken hadde. Het was my een groote vruecht, eñ ick dachte, heden is God met my . Doen ſeyde ick hem voort, het was waer, om dat hy my eten woude, ende ick en was ſijn vyãt niet, daerom

quam

doodē, noch raet daer toe en gaue. Doen ſeyde hy neen. Ter wijlen die my gheuangen haddē my niet en dooden, ſo en woude hy my oock niet ſcadelijc ſijn, ende al dooden ſy my, ſo en woude hy van my niet eten. Deſgelijcx die ander coninc Kenrimakui hadde ooc eenē droō van my gedroomt, dat hē oock ſeer verſcricte, die ſelue riep my ooc in ſijn hutte, ende gaf my tetē, daer na claechde hijt my, eñ ſeyde: hy was eens ten crijch geweeſt, eñ hadde eenen Portu galoiſer geuangen, eñ met ſijnen handen doot gheſlagen, eñ daer af ſo veel geten dat hem die borſt daer noch gebreckelijck af was, eñ hy en woude van geenen meer eten: ſo was hem nv eenen ſcrickelijcken droom van my gedroomt da hy oock meynde hy ſoude ſteruē. Ick ſeyde hem oock ten ſoude gheen noot ſijn, maer dat hy geen menſchen vlees meer en ate. Oock die oude wijfs inder hutten herwaerts ende derwaerts die my oock veel leets ghedaen haddē met grijpen eñ ſlaen, eñ dreygē te eten, die hieten my daer na Scheraeire, dat is mijn ſone, en laet my toch niet ſteruen, dat wy ſo met v omginghen, wy meyndē dat ghy een Portugaloiſer waert, eñ dien ſijn wy ſeer grā: oock hebbē wy wel ſommige Portugaloiſers gehadt ende geten, maer haren God en wert ſoe toornich niet als uwen God, daer door ſien wy nv wel dat ghy gheen Poortugaloiſer en moecht ſijn.

So lieten ſy my daer een tijt lanck gaen, ſy e
wiſten niet wel hoe ſijt met my hadden, o
ick een Portugaloiſer oft een Françoys war
Sy hadden oock wel Portugaloiſers gheſie
maer die hadden al ghemeynlijck ſwerte bae
den. Ende na dien verſcricken als die een mij
heer op quam, en ſeyden ſy my van gheene
eten meer, maer ſy verwaerdẽ my al euen wel
ende en wouden my niet alleen laten gaen.

¶ Hoe dat die Françoys die den wilden beuolen hadde datſe my eten ſoude, weder quam, ende ick hem badt dat hy my mede name, maer mijn heeren en wouden my niet verlaten.

Dat XXXV. Capittel.

SO was nv die Françoys Karwattuware, van dien ick voorgeſeyt hebbe, doen hy van my tooch metten wilden lieden, die hem gheleyden, eñ der Franchoyſen vrienden waren, die goeden die de wilde hebben, als peper, ende een ſoerte van pluymẽ die welcke ſy oock hebben, te vergaderen. Als hy nv wederom nae den oeuer reyſde daer die ſchepen aen comen, ghenaempt Munguwappe ende Iterroéne, moeſte hy daer door reyſen daer ick was. Te voren als hy vã daer tooch, en merćte

hy

hy niet anders, dan sy wouden my eten, ende haddet haer oock beuolē: aldus was hy een tijt lanck wt, ende hy en hadde niet anders ghemeynt dan ick was doot. Als hy nv inder hutten wederom by my quam, sprack hy met my op der wilden sprake, ende ick ginck die maels los. Doen vraechde hy my oft ick noch leefde: doen seyde ick, Ick dācke God dē heere, dat hy my so lange behoedet heeft, so mocht hy vanden wilden moghelijck oock gehoort hebbē hoet toeghegaen hadde, ende ick riep hem alleen op een sijde, op dat die wilde niet hooren en souden wat ick seyde, ende seyde tot hem, hy sach wel dat my God noch gespaert hadde dat leuen, Oock en was ick gheen Portugaloiser, maer ick was een Duytsche, ende metten Spaengiaerden om schipbruecx wil onder die Portugaloisers comen, dat hy den wilden nv oock woude segghen so ick hem geseyt hadde hoe dat ick van sijnen maechschap waer, dat hy my mede nemen woude daer die schepen en quamen, want ick sorchde waert dat hy dat niet en dede, sy souden dencken het waren oghenen, ende eens op een reyse my dooden als sy gram waren, ende dede hem een vermaninghe in der wilden sprake, eñ seyde hem oft hy oock en Christen hert int lijf ghehādt hadde, oft ghedacht hadde dat na desen leuen een ander comen soude, dat hy daer toe so hadde

gheraden datmen my doodẽ ſoude.Doen be-
goſtet hem te berouwen, eñ ſeyde hy en had-
de niet anders ghemeynt dan ick was een Por-
tugaloiſer,die welcke ſo arghen booſwichters
ſijn,als ſy yemanden crijghen coſtẽ inder Pro-
uincien van Braſilien,die willen ſy dá ter ſtont
hanghen, het welck oock waer is. Oock ſeyde
hy,ſy moeſten oock duycken onder haerliedẽ,
eñ hoe dat die wilde met haren vyãden maec-
ten, ſo moeſten ſy te vreden ſijn, want ſy wa-
ren derPortugaloiſers erfvyanden. So ick hem
gebeden hadde ſeyde hy dẽ wilden, hy en had
de my deerſte reyſe niet ghekent, maer ick was
wt Allemanien, ende was van haren vrienden
eñ woude my derwaerts nemen daer die ſche
pen plegen aen te comen. Doen ſeyden mijne
heeren,neen,ſy en wouden my niemant laten,
mijn eyghen vader ende broeder quamẽ daer,
ende brochten een ſchip vol goets, namelijck,
bijlen,aecxen,ſpiegelen,meſſen, cammen ende
ſcheren,ende gaue haer dat,wãt ſy hadden my
in der vyanden lant gheuanghen,ende ick was
haer eygen. Als die Françoys ſulcx hoorde,ſey
de hy my,ick hoorde wel datſe my niet verlatẽ
en woudẽ. Doen badt ick hem om Gods wil
dat hy my dan halen liet,ende mede in Vranc-
rijck nemen metten eerſten ſchepe dat comen
ſoude. Datgheloofde hy my, ende ſeyde den
wilden dat ſy my wel bewaerden eñ niet en
doodem,

dooden,mijn vrienden souden terstõt om my
comen, daer mede trock hy voortaen. Als hy
nv wech ghetrocken was, doen vraechde my
een van mijn heeren Alkindar miri genaempt,
(niet die sieck geweest hadde) wat die Karwat
tuwara(soe des Franchoysen naem was opter
wilden sprake) my ghegeuen hadde, eñ oft hy
van mijn lantslieden gheweest ware, ende wat
hy seyde, Ia meynde hy, waerom en heeft hy v
niet een mes ghegeuen dat ghy my ghegheuen
hadt, eñ wert toornich. Daer na als sy allle we-
derom ghesont waren, begosten sy wederom
ouer my te murmureren, ende seyden: die Fran
choisen dochten also luttel als de Portugaloi-
sers, also dat my wederom begost te grouwelē
ende te vreesen.

¶ Hoe sy eenē geuāgenē atē, eñ my mede daer by voerdē. Dat XXXVI. Cap.

VOorts na sommige daghen dat sy immers eenē gheuangenen eten wouden in een dorp Tickquarippe ghenaempt ontrent ses mijlen van daer ick gheuāgen lach, so trocken daer oock sommighe wter hutten daer ick in was, die voerden my mede, ende de slaue die sy eten wouden, was vā eender natie die Markaya heet, ende voerē met eenen naecker derwaerts. Als nv dē tijt quā dat sy hem be drinckē woudē, dedē sy na haer gebruyck, wāt

als sy eenē eten willen, so maken sy eenen drāc van wortelen die heeten sy Kawi : als die ghedroncken is,daer na dooden sy hē. Des auōts so sy des anderen daechs sijnen doot bedrincken wouden,ginck ick by hem, ende seyde tot hē:Ia ghy sijt al gerust totten doot. Daer loech hy,eñ seyde: Ia, So heeten nv die snoeren daer sy die gheuanghen in binden Mussuraua,ende is van catoen ghemaect, ende is dicker dan een vingher,soe was hy wel gerust met alle dingen dan alleen die Mussuraua en was noch niet lāc ghenoech(daer gebraken noch ontrent ses vademen daer aen)Ia seyde hy, by haer haddense betere,eñ maecte alsulcke maniere als oft hy ter kermissen soude gaen. So hadde ick nv een boeck by my in Portugaloiser sprake,het welc die wilden in een schip genomen hadden dat sy door hulpe vanden Françoysen gewonnen ende my ghegheuen hadden. Ende ick ginck vanden gheuanghenen, ende las in dat boeck, ende my iammerde sijnder. Daer na ginck ick weder tot hem, ende sprack met hem (wāt die Portugaloisers hebbē die selue Markaya oock te vrienden)ende seyde hem : Ick ben oock een gheuanghen so wel als ghy, ende en ben niet hier comen om dat ick van v eten soude, maer mijn heeren haddē my mede gebrocht. Doen seyde hy:hy wist wel dat wy lieden geen menschen vleesch en etē. Voorts seyde ick hem,hy soude

ſoude ghetrooſt ſijn, want ſy ſouden hem dat vlees alleen eten, maer ſijnen gheeſt ſoude op een ander plaetſe varē, daer onſe geeſten oock henē varē, daer is veel vruechdē. Doē meynde hy, oft dat ooc waer was. Doen ſeyde ick Ia. Ia ſeyde hy, hy en hadde God noyt gheſien. Ick ſeyde hem, hy ſoude hem int ander leuen ſien. Als ick nv mijn reden met hem gheeyndt hadde, ginck ick vā hem. Dien ſeluen nacht als ick des daechs met hem gheſproken hadde, quam eenen grooten wint, eñ waeyde ſo vreeſſelijcken dat hy ſtucken vanden daecke vāder hutten waeydde. Daer begoſten die wilde op my gram te worden, ende ſeyden in haer ſprake: *Apo Meiren geuppavvy vvittu vvaſu Immou.* dat is aldus gheſeyt. Der booſe menſch die heylighe, maeċt dat die wint nv coempt, want hy ſach des daechs inde donnerheude, ende meynden dat boec dat ick hadde, ende ick dedet daerom dat die ſlaue mijn eñ der Portugaloiſers vrient was, ende ick meynde ter auontueren die feeſt te beletten metten quaden wedere. Ick badt God den heere, ende ſeyde: heere ghy hebt my tot hier toe beſchermt, behoet my voort aen, want ſy murmureerden ſeer op my. Als nv dē dach aen quam ſo werdet ſchoon weder, ende ſy droncken ende waren wel te vreden. Doen ginck ick by den ſlaue, eñ ſeyde hem, Den grooten wint was God gheweeſt, ende hadde hem

willen hebben. Daer nae des anderen daechs wert hy geten, hoe dat dat toe gaet, sult ghy in die leste Capittelen vinden.

¶VVatter ghebuerde als wy wederom thuys voeren, als sy hem geten hadden. Dat XXXVII. Capittel.

ALs die feeste nu ghehouden was, voerẽ wy weder na onse wooninge, eñ mijne heeren voerden wat ghebraden vleesch met haer, ende wy waren dry daghẽ op de reyse, dwelck men anders wel op eenen dach varen soude, maer het waeyde eñ reghende seere. So seyden sy my des eersten daechs, als wy des auonts hutten maecten int bosch, om ons te legheren, ick soude maken dattet niet en regẽde, so wasser een knecht met ons die hadde noch een beenknokel vander slauen daer noch vlees aen was, ende dat adt hy. Ick seyde den iongen hy soude dat been wech worpen. Doen werde hy ende die andere gram, eñ seyden, dat was haer rechte spijse. Daer by liet ickt blijuẽ. VVy waren dry daghen onder weghen. Als wy nv een vierendeel vander mijlen weechs na by de wooninge quamen, en costen wy niet voorder comen, want die baren werden groot, wy toghen die naeckers opt lant, ende meyndẽ het soude des ander daechs goet weder worden

sijn,

ſijn,ſo ſoudē wy die naeckers thuys gebrocht hebbē, maer het was al euen geduerich quaet. Doen wert haer meyninghe ouer lant te gaen, eñ daer nae alſt goet weder ware, die naeckers te halen. Als wy nv gaen woudē, ſo aten ſy,eñ die ionge knaechde dat been voort af,daer nae werp hijt voort wech, ende wy ginghen ouer lant, eñ terſtōt werdet oock goet weder. VVel aen ſeyde ick,ghy en wout my niet ghelooúen als ick v ſeyde dat mijn God toornich was om dies wil dat die ionghe dat vleeſch ſo vanden beene adt,Ia meyndē die andere, hadde hijt ge ten dat ghjis niet gheſien en hadt,ſo ſoudt wel goet gebleuen hebben. Daer by bleeft. Als ick daer wederom inder huttē quam, ſo vraechde my die eene die oock deel aen my hadde Alkin dar ghenaemt, oft ick nv gheſien hadde hoe ſy met haren vyanden om gingen:doen ſeyde ick Ia,dat ghij ſe eet,dat dunct my ſcrickelijc ſijn.Ia ſeyde hy, dat is ons maniere,ſoe doen wy den Portugaloiſerē oock.Die ſelue Alkindar haette my ſeere,eñ hadde geerne gehadt dat die ſelue my dootgeſlagen hadde, dien hy my gegeuen hadde: want ghelijck ghy voor verſtaen hebt, ſo hadde hem die Ipperuwaſu een ſlaue gheſchonckē om doot te ſlaen,op dat hy hē eenen naem meer gewinnen ſoude, dies hadde hem Alkindar weder geloeft, dat hy dē eerſtē vyant die hy vinck hem wederom ſchencken ſoude.

Als

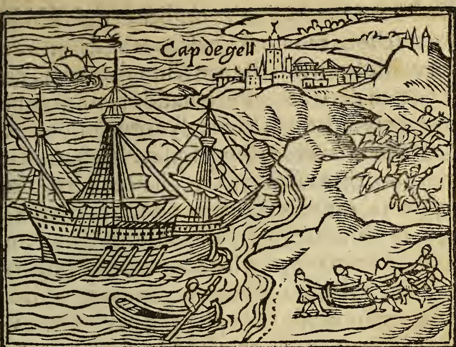
Als hem nu dat niet gebueren en mochte met my, hadde hijt al euen wel gheerne ghedaen, maer doch belette hem dat ſijn broeder in alle manieren, wãt hy vreeſde voor meerdet plage die hem ghebueren mochte. So hadde nv deſe Alkindar te voren eer my die ander derwaerts voerdē daer ſy dien aten, my op een niew ghe dreycht te dooden. Als ick nv weder quã, hadde hy binnen middelen tijt pijn inder ooghen ghecreghen, ende moeſt ſtille ligghen, ende en coſt niet ſien eenen tijt lanck, ſeyde doen dicwils, Ick ſoude met mijnen God ſpreken dat hem die oogen wederom goet werden. Doen ſeyde ick Ia, dat hy voortaen niet quaets ouer my en gedachte: doen ſeyde hy neen. Na ſommighe dagē creech hy ſijn geſontheyt weder.

¶ *Hoe datter weder een ſchip na my ge ſonden wert vanden Portugaloiſers.*

Dat XXXVIII. Capittel.

ALs ick nv inde vijfſte maēt by haer gheweeſt was, ſo quam weder een ſchip vã dat eylant Sancte Vincente daer by, ſoe hebben die Portugaloiſers dat voor een maniere, dat ſy al euen wel in haerder vyanden lant varen, maer wel gheruſt, eñ comenſchappen met haer, geuen haer houweelen, haecken ende bijlen, meſſen ende ander dinghen voor

Man-

Mandiokẽ meel,dwelck die ſelue wilde lieden op ſommighe plaetſen ſeer veel hebben, ende die Portugaloiſers die veel ſlauen hebben totten ſuycker gewaſs, die behoeuẽ dat meel om die ſelue daer mede te ſpijſen.Ende als die ſchepen comenſchappẽ metten wilden, ſo coempter van deſe wilden een oft twee in eenen naecker,ende reycken haer die ware opt fordelijcxſte dat ſy cõnen, daer na eyſchen ſy wat ſy daer voor hebben willen, dat gheuen haer dan die Portugaloiſers. Maer ter wijlẽ die twee by dat ſchip ſijn,houden haer ſommige naeckers vol wilden lieden vã verre, ende ſien toe. Ende als den coop ghehouden is, ſo beginnen die wilde dickwils mettẽ Portugaloiſers te ſchermutſelen,ende ſchieten pijlen nae haer, ende varen

we-

wederom wech. Dat voorghenoemde schip-
volck schoot een stuck gheschuts af,daer mede
die wilde hoorden dat een schip daer was, eñ
sy voeren derwaerts:doen haddẽ sy na my ghe
uraecht oft ick noch leefde, sy antwoorden Ia.
Doen hadden die Portugaloisers begheert dat
sy my mochten sien, want sy hadden een kiste
vol goets, die mijn broeder ooc een Françoys
voor my brachte, die oock int schip was. So
wasser nv een Frãçoys int schip metten Portu-
galoisers Claudio Micando ghenaempt, die
welcke voormaels mijn ghesellc geweest was,
den seluen noemde ick mijn broeder, ende die
(seyde ick) sal mogelijck int schip sijn, ende na
my vraghen, wãt hy daer alreede een mael ghe
weest hadde: ende sy quamen wederom van-
den schepe aent lant, eñ seyden my, mijn broe
der was noch eens comen,ende bracht my een
kiste vol goets, ende soude my gaerne sien.
Doen seyde ick,voert my van verre daer by,ick
wil met mijn broeder spreken,die Portugaloi-
sers en verstaen ons niet,ende ick wil hem seg-
ghen dat hy onsen vadere segghe als hy thuys
coẽpt,dat hy met eenen schepe come,eñ bren-
ghe veel dinghen mede,eñ my hale. Sy meyn-
den het waer goet allso, maer sy sorchden dat
ons die Portugaloisers verstõden,want sy had
den eenen grooten crijch op hãden,dien wou
den sy teghen die oogstmaent volbrenghen
teghen

de mijnen broeder beuolen dat hy soude sien dat hy den Portugaloisers ontquame, eñ trock in ons vaderlant, ende brachten een schip met veel goets, ende haelde my, want ghy lieden waert vroem, ende ghy hielt my wel, dat wou de ick dan loonen alst schip coempt, eñ moest also altijt het beste voorwenden, ende gheuiel haer wel. Daer nae seyden sy tot malcanderen: hy moet sekerlijck een Franchoys sijn, laet ons hem voort aen beter houden. Alsoe ginck ick daer eenen tijt lanck onder haer, eñ seyde: daer sal volcken een schip na my comẽ, dat sy slechs my wel tracteerden. Daer na voerdẽ sy my int wout herwaerts eñ derwaerts, eñ waer sy wat te doen hadden, daer moest ick haer helpen.

¶ Hoe sy een slaue onder haer hadden die my dicwils belooch, eñ hadde gaerne ghesien dat sy my corts ghedoot hadden, maer die selue wert gedoot ende geten in mijn teghenwoordicheyt.

Dat XXXIX. Capittel.

SO wasser nv eẽ slaue onder haer die was van eender natien gheheeten Carios, eñ sijn oock den wildẽ vyant, ende der Portugaloisers vrienden, die selue was den Portugaloisers eyghen gheweest, ende was haer daer

na ontloopen,Sulcke en dooden ſy niet die ſo tot haer loopen, ten ſy dat ſy wat ſonderlincx misbruycken,maer houdenſe voor haer eygen eñ moeten dienen: die ſelue Carios was drye iaer onder deſe Tuppin Imba gheweeſt, ende ſeyde, hy hadde my onder die Portugaloiſers geſien,ende ick hadde dicwils onder die Tuppin Imba geſchoten als ſy derwaerts ten crijch waren comen.So hadden nv die Portugaloiſers voor ſommige iaren van haren coninghen een gheſchoten, welcken coninck die Carios ſeyde dat ick gheſchoten hadde, ende riet ommers daer toe men ſoude my dooden, wāt ick was die rechte vyant,hy hadt geſien, eñ loecht al metten anderen,wāt hy was drye iaer onder haer gheweeſt,ende het was eerſt een iaer gheleden dat ick tot S. Vincente comen was, daer hy ontloopen was.Eñ ick badt God dickwils dat hy my voor die logene behoeden woude. So gebuerdet ontrent den iare 1554. inde ſeſte maent dat ick gheuanghen was, ſo wert die Carios ſieck, eñ ſijn heere badt my ick ſoude hem helpen op dat hy weder gheſont werde ende wilt vinck dat wy te eten creghen, want ick wiſt wel als hy hem yet brocht,daer gaf hy my oock af, maer waert dat my dochte dat hy niet weder geſont worden en ſoude, ſo ſoude hijen eenen goeden vrient ſchencken die hem doot ſloech eñ eenen naem aen hem wonne,

ſo

ſo was hy alreede ontrent neghen oft thien da ghen ſieck gheweeſt, nv hebben ſy tanden die ſijn van een dier dwelc ſy Backe heeten, die ſelue tanden wetten ſy ſcherp, als haer dat bloet hindert, ſo ſnijden ſy met die tanden ouer die huyt henen, daer loopt dan dat bloet wt, dat is ſo veel als wanneer men hier eenen coppen ſet. Vanden ſeluen tanden nā ick een, meynende hem daer mede die mediaen te ſlaen, maer ick en coſtſe daer mede niet door gheſteken, want den tant was te bot, ende ſy ſtōden om my. Als ick nv weder van hem ginck, ſach ick dat geen profijt en was: doen vraechden ſy my oft hy weder gheſont ſoude worden. Ick ſeyde haer, ick en hadde niet wt gerecht, daer en was gheen bloet wt gheloopen, dat hadden ſy wel geſien. Ia meynden ſy hy wil ſteruen, wy willen hem eer hy ſterft doot ſlaen. Ick ſeyde neen en doet dat niet, hy ſal moghelijck wederom gheſont worden, maer ten halp niet, ſy toghen hē voor des conincx Vratinge hutten, eñ haerder twee hielden hē, eñ hy was ſo crāck dat hy niet en wiſt wat ſy met hē doē woudē, ſo quā die diē hy gegeuē was doot te ſlaen, eñ ſloech hē opt hooft dat die herſſenē wt ſprōgen, daer lieten ſi hē liggen voor die hutte, eñ woudē hē eten. Ick ſeyde dat ſijt niet en dedē, het was een cranck menſche geweeſt, ſy mochtē oock ſieck wordē, alſo en wiſtē ſy niet wat ſy doē ſoudē,

doch quam daer een wter hutten daer ick in
was,ende riep die wijfs dat sy een vier by den
dooden maecté, ende hy sneet hem dat hooft
af,want hy en hadde maer een ooge,eñ scheen
leelijck vãder siecten die hy gehadt hadde, also
dat hy dat hooft daerom wech werp,ende het
lichaem sengde hy die huyt af ouer tvier. Daer
na sneet hy hem,ende deylde den anderé oock
ghelijck so haer gewoonte is,eñ aten hé op tot
aen den cop eñ op die dermen na, daer wisten
sy gebreck aen om dat hy cranck geweest had-
de. Daer ginck ick ouer en weer door die hut-
ten, inde eene braeyden sy de voeten,inde an-
dere die handen,inde derde die stucken vandẽ
lijue. Doen seyde ick henlieden hoe dat die Ca
rios dien sy daer brieden eñ eten wouden,had
de

de my altijt beloghen, eñ seyde ick hadde som
mige vá uwen vrienden (ter wijlen dat ick by
den Portugaloisers was geweest) gheschoten,
ende het was ghelogen, want hy en hadde my
noyt ghesien, nv weet ghy wel dat hy sommi-
ghe iaren onder v gheweest is, ende noyt cranc
gheworden, nv euen wel om der logenen wil
die hy op my gheloghen heeft, is mijn God
toornich geworden eñ heeft hẽ sieck gemaect,
eñ v den sin gegeuen dat ghy hẽ gedoot hebt,
ende oock etẽ sult, alſo sal mijn God alle scalc-
ken doen die my leet gedaen hebben eñ noch
doen willen. Voor sulcke woorden verscrictẽ
haer der veel, des dancke ick den almachtighen
God dat hy in allen dinghen so geweldich eñ
ghenadich tot my waerts hem verthoonde.

*Bidde daerom den Leser dat hy vvel achtin
ghe hebbe op mijn scrijuẽ, vvãt ick en doe dese
moeyte niet in sulcker vvijse als oft ick lust had
de vvat nievvs te scrijuen, maer alleen om dat
ick die oprechte vvaerheyt ende die vveldaet
Gods aen den dach brenghen soude.*

So nacte nv den tijt dat sy woudẽ ten crijch
trecken, daer sy drye maenden op toegherust
hadden om dien te voeren, so hoepte ick altijt
als sy wt trocken, sy souden my by den vrou-
wen thuys laten, eñ so woude ick ter wijlen sy
wt waren ontloopen sijn.

❡ Hoe een Françoys ſchip aen quam eñ metten wilden handelde van catoen eñ Braſiliehout, tot welck ſchip ick geerne gheweeſt hadde, maer het en was van God niet verſien. Dat XL. Cap.

ONtrent acht dagen te vorẽ als ſy wouden ten crijch wt varen, ſoe waſſer een Françoys ſchip acht mijlen van daer aen comen, in een hauene die welcke die Portugaloiſers Rio de Ienero noemden, eñ op der wilden ſprake Iteronne, daer pleghen die Franchoyſen Braſilie hout te ladẽ: ſo quamen ſy nu by dat dorp oock aen daer ick in was met harẽ boote, ende buetten den wilden peper, meercattẽ ende papegaeyen af, ende daer quam een wten boot aent lant die der wildẽ ſprake coſt, eñ hiet Iacop, die ſelue hãdelde met haer, dien badt ick dat hy my mede te ſchepe name, maer mijn heeren ſeyden neen, ſy en wouden my ſo niet wech ſchicken, maer wouden veel waren voor my hebbẽ. Doen ſeyde ick haer dat ſy my ſelue by dat ſchip brochten, mijn vrienden ſouden haer waren genoech geuen. Sy meynden neen, dat en ſijn v rechte vriendẽ niet, wãt die hier metten boot ſijn hadden v ten minſtẽ een hẽbde gegeuen, midts dat ghy naect gãet, maer ſy

ſy en achten niet op v (alſoot oock waer was) maer ick ſeyde, ſy ſullē my int groot ſchip clee den als ick daer quame. Sy ſeyden, dat ſchip en ſoude ſo corts niet wech varen, ſy moeſten ten crijch, maer als ſy weder quamen, wouden ſy my daer by voerē. So woude nv den boot we derom wech varen, wāt het hadde eenē nacht by dat dorp gheanckert. Als ick nu ſach dat ſy mettē boot weder wech wouden varē, dacht ick: O ghy genadige God, als dat ſchip nv ooc wech vaert eñ my niet mede en neempt, ſal ick toch noch onder haer om dē hals comen, wāt het is een volck daer geen betrouwen in en is. Met dien ghedacht ginck ick ter hutten wt nae dat water toe, ende ſy werdent ghewaer, ende liepen my na, Ick liep voor haer henen, ende ſy

wouden my grijpen, maer den eersten die my aen quam sloech ick vã my, ende daer was dat heel dorp achter my, doch ontquã ick haer, eñ swam by den boot. Als ick n vindẽ boot clim men woude, stieten my die Frãçoysen wederom wech, eñ meynden, waert dat sy my tegen der wilden dãc wech namen, mochten sy ooc teghen haer opstaen, ende oock haer vyanden wordẽ. Daer swam ick bedroeft wederom na den lande toe, eñ dachte, nv sie ick wel dattet Gods wille is dat ick langher inder ellenden blijue: ende waert dat ick dat ontloopen niet versocht en hadde, so soude ick achter nae ghe meynt hebben het waer mijn schult geweest. Als ick nv wederom by haer aent lant quam, waren sy vrolijck, ende seydẽ, neen, hy coempt weder. Doen was ick gram ende seyde, meynt ghy dat ick v so ontloopen woude, Ick hebbe daer inden boot gheweest ende mijnen lantslieden ghesеyt dat sy haer op schicken souden tegen dat ghy lieden wt den crijch quaemt eñ my derwaerts brenget, dat sy dan veel waeren by malcanderen hadden, ende v gauen; alsulcx behaechdẽ haer wel, ende waren wel te vredẽ.

¶ *Hoe dat die wilde inden crijch trockẽ ende my mede namen, eñ hoe dat op den tocht verginck.* *Dat XLI. Cap.*

Daer

DAer na in vier daghen versaemden haer sommighe naeckers die totten crijch wouden treckẽ in dat dorp daer ick in was, daer quam die ouerste Konyã Bebe metten sijnen oock daer by. Doen seydẽ mijn heere, hy woude my mede nemẽ. Ick seyde dat hy my thuys liet, eñ hadt oock wel ghedaen, maer doen seyde die Konyan Bebe hy soude my mede nemen. Ick en geliet my niet anders dan dat ick noode met trocke, op dat sy als ick ghe willich mede ghetrocken hadde, niet gedacht en hadden dat ick haer ontloopen soude als sy by haerder vyanden lant quamen, ende des te min acht op my hadden. Oock was mijn mey ninghe als sy my hadden thuys ghelaten, ick woude na dat Françoys schip gheloopen sijn, maer sy namen my mede, ende warẽ xxxviij. naeckers sterck, ende elcken naecker beset met xviij. mans, meer oft min, eñ haerder sommighe hadden ghepropheteert met haren afgodẽ vanden krijch met droomen ende ander geckspel meer, dwelc sy ghebruyckẽ, also dat sy wel ghemoet waren totter sake. Eñ haer meyninghe was in die teghenheyt Brikioka te varen daer sy my vinghen, eñ haer daer ront om opt lant verstrecken, ende die ghene die haer in dier maten in de handen vielen, om die met te nemen. Ende als wy den wttocht des crijchs begosten, was int iaer M.CCCCC. ontrent den

xiiij. Augusti. So loopen nv in dese maent(so voorgheseyt is) een gheslecht van visschen(die inde Portugaloisers sprake Doyngo heetē, op Spaensch Liesses, eñ inder wildē sprake Bratti) wter zee inde soete wateren om daer in te ligghen,ende die wilde heeten den tijt Pirakaen, als dan trecken sy vā beyde sijden gemeynlijck ten crijch waert, haer vyāden so wel als sy,om die visschen op de reyse te vanghen eñ te eten. Als sy daer henen varen, varen sy saechte, ende als sy wederō varen, varen sy opt geringste dat sy connen.So hoepte ick nv altijt dat die oock souden opte reyse sijn die welcke der Portugaloisers vrienden sijn, want die selue waren oock inden wil desen int lāt te vallen, also my die Portugaloisers te voren int schip gheseyt hadden.Sy vraechden my doorgaens opte reyse wat my dochte, oft sy oock yemant vangen soudē,eñ op dat icxse niet grā en maecte,seyde ick Ia,Ooc seyde ick haer, die vyāden sullē ons vertegenen,soe laghē wy eenen nacht in eenen hoeck lants die Vwattibi heet,daer vingen wy veel vā dien visschē Bratti, die welcke so groot sijn als eenē goedē snoeck,eñ het waeyde dien nacht seer, so gecten sy met my ende wouden veel vraghen. Soe seyde ick, desen wint waeyt ouer veel dooden lieden,Nv wasser eenen anderen hoop van desen oock te water aen een riuiere tusschen dat lāt henen geuaren,genaēpt die

die Paraibe, Ia meynden ſy hoe na hebben die der vyanden lãt alreede aengeuallen, dat haerlieder ſommighe ſijn doot bleuen. Als wy nv een dachreyſe vá daer waren daer ſi haren aenſlach volbrenghen wouden,legherden ſy haer int boſch by een eylãt welck ſancte Sebaſtiaen vanden Portugaloiſers ghenaempt wort,maer die wilde heetent Meyenbipe. Als den auont aen quam ginck die ouerſte Konyan Bebe ghe naẽpt door den leger henen int wout prekende ende ſeyde,ſy waren nv nae by der vyanden lant comẽ,dat een yeghelijck ſijnen droõ onthiele die hem dien nacht droomẽ ſoude, ende dat ſy toe ſaghen dat haer wat ghelucx droom de. Als die reden wt was danſten ſy tot inden nacht met haren afgoden,daer na ſliepen ſy:eñ als mijn heere hẽ neder leyde,ſeyde hy, Ick ſou de my oock wat goets droomen latẽ. Ick ſeyde ick en achte op gheen droomen, ſy ſijn valſch, ſo maeckt met uwen God euẽ wel dat wy van den vyanden vanghen moghen. Als den dach nv opbrack,verſaẽden haer die ouerſte om een becken vol geſodens viſch,den welcken ſy atẽ, ende vertelden die droomen ſõ veel datſe haer wel gheuielen,ſommighe die danſten met haren afgoden, ende ſy hadden voorghenomen ende waren vanden wille om op dien ſeluen dach na by haerder vyãden lant te varẽ, by een plaetſe Boywaſſukanghe genaempt,ende daer

wou-

wouden sy beyden tot dat den auont quam. Als wy wt voeren vā die plaetse daer wy dien nacht ghelegen hadden Meyenbipe ghenaēpt, vraechden sy my noch eens wat my dochte. Doen seyde ick, ter auontueren by Boywassukanghe sullen ons die vyanden verteghenen, sijt maer wel ghemoet, ende by dat selue Boywassukange was mijn meyninghe woude ick haer ontloopen sijn waert dat wy daer waren comen, want daer sy my gheuangen hadden, en was maer ses mijlen weechs vanden seluen hoeck. Als wy nv so voort lancx dat lant henē voeren, saghen wy oock naeckers die quamen ons tegen achter een eylant henen, doen riepē sy, daer comen onse vyandē die Tuppin Ikins oock aen, doch wouden sy haer verberghen achter eenen steen metten naeckers, op dat sy onuersiens by haer comē souden: euen wel so werden sy onser gewaer, eñ gauen haer weder ter vlucht na haren thuys, ende wy roeydē opt haestichste na wel vier ganssche vrē lanck, daer na quamen wy aen haer, ende haerder waren vijf naeckers vol, ende waren al van Brikioka. Ick kende se al tsamen wel, ende daer waren ses Mammelucken in een van die vijf naeckers, eñ die selue waren ghedoopt, onder haer waren twee ghebroeders, die een ghenaempt Diego de Praga, die ander Domingo de Praga, die selue twee deden groote weyre, die een met eenē

roere

roere, die ander met eenẽ flits booge: die twee hielden op in haren naecker twee heel vren teghen meer dan dertich vandẽ onſen naeckers. Als ſy nv hare pijlen verſchoten hadden, vielen die Tuppin Imba haer aen, ende namenſe gheuanghen, ende ſommmige werden ter ſtõt doot gheſlaghen ende geſchoten, ende beyde die broeders en werden niet ghewont: maer twèe vanden ſes Mammelucken werden ſeer heerliken gewõt, eñ vandẽ Tuppin Ikins ooc ſommige, onder die welcke een vrouwe was.

¶ Hoe ſy metten gheuangenen om ginghen als ſy wederom thuys trocken.

Dat XLII. Capittel.

Het

HEt was twee groote mijlẽ weechs van den lande inder zee daer sy geuanghen werden, si haesten haer opt haestichste dat sy costẽ weder na dat lant, om haer weder te legheren daer wy dien nacht te voren lagẽ. Als wy nv by dat lant te Meyenbipe quamen wast auont dat die sonne onder gaen woude: daer leyden sy die geuangenen een yegelijck in sijn hutte, maer die seer ghewont waren, trocken sy aent lant, ende sloegense voort doot, eñ snedense op haer maniere in stuckẽ, ende brieden dat vleesch. Onder die, die dien nacht gebraden werden, waren twee Mãmelucken die welcke Christenẽ warẽ, die eene was een Portugaloiser Georgio Ferrero genaẽpt een hooft mans sone, den welckẽ hy gecregen hadde van eender wilder vrouwen. Die ander hiet Iero-

nymus

nymus,den ſeluen hadde een wilde geuangen
die wt onſer hutten was daer ick in was, eñ ſij
nen naem was Parwa,die ſelue briet den Iero-
nymum ontrent een ſcherde weechs van daer
ick lach:die ſelue Ieronymus (God heb ſijn ſie
le)was Diego de Praga maechſchap.Den ſeluē
auont als ſy haer gelegert hadden, ginck in die
hutten daer ſy beyde die broeders in hadden
met haer te ſpreken, wāt het warē mijn goede
vrienden te Brikioka daer ick geuangen wert,
doen vraechden ſy my oft ſy oock geten ſoudē
worden.Ick ſeyde haer,dat ſy dat moeſten ſtel
len inden wille des hemelſchē vaders,ende ſij-
nen lieuen ſone Ieſu Chriſti des ghecruyſten
voor onſe ſondē, in wiens name wy gedoopt
ſijn met hē inden doot,den ſeluen gelooue ick
oock dat hy my ſo langhe behoet heeft onder
haer, eñ wat die almachtige God met ons aen
ſlaet,daer met moeten wy te vrede ſijn. Voort
vraechdē my beyde de gebroeders hoe dat met
haren neue Ieronymum was,ick ſeyde haer,hy
lach by dē viere eñ briet, eñ daer was alreede eē
ſtuck vā des Ferrero ſoō getē dat hijt geſiē had-
de: doen weendē ſy:ick trooſteſe weder eñ ſey
de haer, ſy wiſtē wel dat ick acht maēt oft daer
ontrent onder haer gheweeſt was,eñ dat God
my bewaert hadde, dat ſal hy met v oocdoen,
betrout hē. Voort ſeyde ick, het ſoude my met
recht meer ter herten gaen dā v,wāt ick ben wt
vreem-

vreemde landen, ende den ſcrickelijcken hādel van dien lieden niet ghewoon, ghy ſijt hier op ghetoghen ende gheboren. Ia meynden ſy, ick was ſo inder ellenden verhardt, ick en achtens niet meer. Als ick nv inde rede met haer was, hieten my die wilde vā haer gaen in mijn hutte, eñ ſeyden wat ick ſo langhe reden met haer hadde, ende het deyrde my dat ick moeſte van haer gaen, ende ſeyde haer dat ſy haer ganſſelijcken inden wille des heerẽ geuen moeſten, ſy ſaghen wel wat wy al allenden ende armoeden in dit iamerdal haddē. Sy ſeydē ſy en haddens noyt ſo wel verſocht als nv, eñ meynden ſy waren God doch eenen doot ſchuldich, ſy wouden oock des te vrolijcker ſteruē, ter wijlen ick oock by haer was: daer mede ginck ick wt haerder hutten, ende ginck door den ganſſchen leger, ende beſach die gheuangenen. Ick ginck ſo alleen, ende niemant en achte op my, ende hadde die reyſe wel connen ontloopen, want ick was by een eylant Meyenbipe ghenaempt, dwelck ontrent thien mijlen weechs van Brikioka is, maer ick liet om dē gheuangenen Chriſtenen wille, vanden welcken noch vier leuendich waren, wāt ick dacht, ontloope ick haer, ſo worden ſy toornich, ende ſlaen die ſelue dan ter ſtōt doot, ende in middelen tijde mach ons God al te ſamen met malcāderen be waren, ende dacht alſo by haer te blijuen ende

haer te trooſten, alſoe ick oock dede. Ende die wilde waren my ſeer gunſtich, om dat ick haer te voren gheſeyt hadde op auentuere, die vyan den ſullen ons teghen comen, alſoot nv oock gheuiel, eñ ſy ſeyden, Ick waer beter Propheet dan hare Markaya.

Hoe ſy met haren vyādẽ dāſten daer wy des anderen daechs ons legherden.

Dat XLIII. Capittel.

DEs anderen daechs quamen wy niet verre van haer lantſchap by een groot gheberchte Occaraſu ghenaempt, ende daer legherden ſy haer om dien nacht daer te blijuen. Doen ginck ick in des ouerſtẽ coninex hutten Konyan Bebe ghenaempt, eñ vraechde hem wat hy metten Mammelucken inden ſin hadde. Hy ſeyde, ſy ſouden geten worden, eñ verboot my ick en ſoude niet met haer ſpreken, want hy was ſeer gram op haer, ſy ſouden thuys gebleuen ſijn, ende niet met ſijnen vyanden gegaen oft ghetrocken hebben teghen hẽ. Ick ſeyde hem, hy ſoudeſe leuen latẽ, ende hare vrienden wederō vercoopen. Hy ſeyde ſy ſouden geten wordẽ. Ende die ſelue Konyan Bebe hadde eenen grooten corf vol menſchen vleeſch voor hem, eñ adt van eenen beene, eñ hieldet my voor den mont, ende vraechde oft

ick ook eten woude, ende ick seyde: een onuer nustich dier en eet vanden anderen niet, soude dan die een mensche vanden anderen eten? hy beet in dat been, ende seyde *Ia VVaresche*, Ick bē een Tyger dier, het smaeckt my wel, daer mede ginck ick van hem. Den seluen auōt gheboot hy, een yeghelijck soude sijnen gheuangenen voor dat wout brengen by dat water op een plaetse, eñ dat ghebuerde also. Daer vergaderden sy haer, eñ maecten eenen grootē dans al rontom, daer stonden die gheuangenen in, daer moesten die gheuanghenen alle ghelijck singhen ende ratelen metten afgodē Tammaraka. Als sy nv ghesonghen hadden, begosten sy te spreken die een nae den anderen so vrymoedich, ende seyden: Iae wy trocken wt als

cloecke

cloecke lieden plegen om onſe vyanden te vañ ghen ende teten, nv hebt ghy die ouerhant gecreghen ende hebt ons gheuangẽ, maer wy en vraghen niet daer na, die weyrachtige ſtercke lieden ſteruen in haerder vyanden lant. Soe is nv ons lant groot, die onſe ſullen haer aen v wel wreken. Ia ſeydẽ die ander; Ghy hebt vanden onſen veel verdaen, dat willen wy aen v wreken. Als die reden wt was, voerde een yeghelijck die ſijne wederom in ſijn logement. Daer na ten derden daghe quamen wy weder in haer lantſchap, ende een yeghelijck voerde ſijn gheuanghenen daer hy thuys was. Die inden dorpe Vwattibi woõden daer ick in was hadden acht wilde leuendich gheuanghen, eñ drye Mamelucken dat welcke Chriſtenen waren, namelijck Diego de Praga ende ſijn broeder Domingos de Praga, ende daer toe oock noch een Chriſten die Antonio hiet, den ſeluen Antonio hadde mijns heeren ſone geuanghen met noch twee ander Mammelucken, die welcke oock Chriſtenen waren, ende die voerden ſy ghebraden thuys om die daer te eten. Ende het was den elfſten dach doen ſy wederom thuys quamen van dien dach aen te rekenen dat ſy van huys voeren, binnen welcken tijt ſy deſe victorie teghen haer vyanden ghecreghen hadden, daer ſy ſo wreedelijck eñ onmenſchelijck mede omginghen.

¶ Hoe dat Franchoys schip noch daer was daer sy my brenghen wouden alsoe sy geloeft hadden als sy wederom wt dē crijch quamen, &c. als voorghemelt is.

Dat XLIIII. Capittel.

ALs wy nv weder vāden crijch thuys comen waren, begheerde ick van haer dat sy my wouden na dat Frāçoysche schip voeren, want ick was met haer ten crijch gheweest, eñ hadde hare vyanden helpen vangen, vanden welcken sy nv wel ghehoort hadden dat ick gheen Portugaloiser en was. Sy seyden Ia, sy woudē my daer by voeren, maer sy wou den eersten rusten, ende eten den Mokaen, dat is, dat ghebraden vleesch van beyde den Christenen.

¶ Hoe sy nv den eersten vanden twee Christenen atē, namelijck Georgio Ferrero des Portugaloisers hooftmās sone.

Dat XLV. Capittel.

SO waſſer nv een coninck ouer een hutte recht teghen mijnder hutten ouer, die selue was ghenaempt Tatamiri, die hadde eenen ghebraden, ende liet dranck maken nae

haer

haer ghewoonte, eñ haerder veel versamelden haer daer, drõcken, songen, eñ maecten groote vruecht. Des anderen daechs na dat drincken, soden sy dat ghebraden vleesch wederom op, eñ atent. Maer des anderen Ieronymi vleesch, hinck inder hutten daer ick in was in eenen corf ouer dat vier inden roock wel dry weken lanck, dattet also drooghe was als een hout, eñ dattet so lange ongegeten hinck ouer dat vier was dese oorsake: Die wilde diet hadde was genaẽpt Parwa, eñ die was op een ander plaet se ghetrocken wortelen te halen om den drãck te maken om des Ieronymi vleesch daer mede te bedrincken, dat den tijt also verliep: eñ sy en wouden my niet eer na dat schip voeren, sy en hadden dan eerst die feeste met Ieronymũ ghe houden eñ dat vleesch geten. Binnẽ desen mid delen tijde was dat Frãchoys schip wederom wech gheuaren, want het mocht ontrent acht mijlen weechs van daer sijn daer ick was. Als ick die tijdinge hoorde, was ick seer bedroeft: maer die wilde seyden, sy pleghen ghemeyn- lijck alle iaer daer henen te comen, ende also moeste ick te vreden sijn.

¶ Hoe dat die almachtighe God een tee_ken dede.

Dat XLVI. Capittel.

ICk hadde eén cruys gemaect van staken, by dat welcke ick dicwils mijn gebet dede tot ten heere, ende ick hadde den wilden beuolen sy en soudent niet wt trecken, haer mocht ongeluck daer af comē, maer sy verachtē mijn woordē. Op een tijt was ick met haer opte visscheryen, eñ daer en tusschē hadde een vrouwe dat cruys wt getrocken, ende hadt haren man ghegeuen om dat ront was, die soude haer een soerte van Pater nosters op wrijuen, die welcke sy van zeeslecken huyskens maken, dwelck my nv seer verdroot. Corts daer nae begostet seer te reghenen, ende duerde sommighe dagē. Sy quamen in mijn hutte, begherende ick soude met mijnē God maken dat den regē mocht ophouden, want waert dat niet op en hiel, het

soude

ſoude haer plantinge verachteren, wãt haren plãt tijt was daer. Ick ſeyde het was haer ſchult want ſy hadden mijnen God vertoornt dat ſy dat hout hadden wt ghetrocken, want by dat hout plach ick met mijnen God ſprake te houden. Als ſy nv meyndẽ dat dat de oorſaec was des reghẽs, ſo hielp my mijns heeren ſone weder een ander cruys oprechtẽ, eñ het was doen ontrent een vre na middach nae der ſonnen te rekenen. Alſt opgherecht was, werdet terſtont ſchoon weder, ende het was voor middaghe ſeer ongheſtadich. Sy verwonderden haer alle, eñ meyndẽ mijn God dede al wat ick woude.

¶ Hoe ick op eenen auont met twee wilde op die viſſcherye was, ende God een wonder by my verthoonde door eenen grooten reghen ende onweder.

Dat XLVII. Capittel.

ICk ſtont ende viſchte met noch twee van henlieden, waer af die eene oock een vãden vernaemſten was onder den wilden, ende was Parwa ghenaempt, die Ieronymũ ghebraden hadde. Eñ als wy metten anderen ſtõden ende viſchten, ſoe verhief hem eenen grooten wint eñ reghen met eenen donder int affchey

den vanden daghe, eñ reghende niet verre van ons, so dat den wint den regen heel na by ons dreef. Doen baden my beyde die wilde dat ick met mijn God spreké woude, dat ons den reghen niet en mocht hinderen, moghelijck sullen wy noch meer visschen vanghen, want ick sach wel wy en hadden inder hutten niet te eten. Die woorden beweechden my, ende ick badt den heere wt gront mijns herten dat hy sijn macht by my woude bewijsen ter wijlen die wilde dat van my begeerden, op dat sy nv sien soudé dat ghy mijn God altijt by my sijt. Als ick dat ghebet voleyndt hadde, so coempt die wint metten reghen aen pruysen, ende het reghende ontrent ses screden van ons, ende op die plaetse daer wy waren en vernamen wy niet, so dat die wilde Parwa seyde: Nv sie ick wel dat ghy met uwen God gesproken hebt, eñ wy vinghen sommige visschen. Als wy nv inder hutten waren, seydé alle beyde dese wilde den anderen wilden dat ick met mijn God ghesproken hadde, ende sulcke dinghen gheburt waren, daer af verwonderden haer alle die andere.

¶ Hoe sy den anderen vanden twee gebraden Christenen aten, Ieronymus ghenaempt. Dat XLVIII. Capittel.

Als

ALs nv die wilde Parwa alle gereetſchap by malcanderen hadde, als geſeyt is, liet hy dranck maken om des Ieronymi vleeſch te bedrincken. Als ſijt bedroncken hadden, brochten ſy die twee ghebroeders by my eñ noch eene, Antonius genaempt, den welcken mijns heeren ſoon gheuanghen hadde, ſo dat onſer vier Chriſtenen by den anderen waren, ende moeſten met haer drincken, maer eer wy drincken wouden, deden wy ons ghebet tot God dat hy der ſielen ghenadich woude ſijn, ende ons oocals onſe vre quame, ende de wilde alfden met ons, eñ waren vrolijck, maer wy ſaghen groot ellende. Des anderen daechs des morghens vroech ſoden ſy dat vleeſch weder op, ende atent, ende haddent op een corte tijt vernielt. Den ſeluen dach voerden ſy my te verſchencken. Als ick nv van beyde die gebroeders ſchiet, badẽ ſy my dat ick God voor haer bidden ſoude, ende ick gaf haer raet waert dat ſy ontloopen coſten, waer dat ſijt henen nemẽ ſouden int gheberchte, op dat ſijſe niet en coſten naegheuolghen, want ick des gheberchs kenſchap hadde, dwelck ſy oock gedaen hadden, waren ſo los worden eñ ontloopen, alſo als ick naemaels vernam: oft ſy weder gheuanghen werden, en weet ick noch niet.

¶ Hoe ſy my voerdẽ om te verſchenckẽ.

Dat XLIX. Capittel.

SY voeren met my daer henen daer ſy my verſchencken wouden Tackwara ſutibi genaempt, ende als wy een ſtuck weechs vanden lande waren, ſach ick om na die huttē daer ick wt voer, eñ daer was een ſwerte wolcke ouer die hutten. Ick wees haer dat eñ ſeyde, mijn God was toornich ouer dat dorp dat ſy dat Chriſten vleeſch geten hadden, &c. Ende als ſy my daer brachten, leuerden ſy my inden handen van eenen coninck Abbati Boſſange genaempt, den ſeluē ſeyden ſy dat hy my geenen ouerlaſt doen oft latē doen en ſoude, wāt mijn God was vreeſſelijcken ouer die my leet deden, want dat hadden ſy gheſien doen ick noch by haerlieden was: eñ ick dede hem ſeluen oock een vermaninghe ende ſeyde, mijn broeder ende mijn vrienden ſouden corts comen met een ſchip vol waren, dat ſy my ſlechs wel bewaerden ick wooude haer dan veel waren geuen, wāt ick voorwaer wiſte mijn God ſoude mijns broeders ſchip corts aen brengē. Dat behaechde haer wel, ende de coninck hiet my ſone, ende ick ginck oock met ſijnen ſonen op het weydewerck.

¶ Hoe dat my de wilde van dien dorpe vertelden, hoe dat dat voorghemelde

ſchip

ſchip wt Franckrijck weder wech gheſeylt was. Dat L. Capittel.

DIe wilde van dien dorpe ſeydē my, hoe dat dat voorghenoemde ſchip Maria Bellette genaempt van Diepen daer ick geerne in gheweeſt hadde, aldaer volle ladingē ghecreghen hadde, namelijck Braſiliehout, peper, cattoen, vederwerck, meercattē, papegaeyē ende dierghelijcke ware als daer valt, ende ſy hadden daer inder hauenen Rio de Ienero een Portugaloiſers ſchip ghenomen, ende hadden een vanden Portugaloiſers eenen wilden coninck Itawu ghenaempt ghegeuen, eñ die hadde hem geten. Oock was die Françoys in dat ſchip die den wilden beuolen hadde doen ick gheuanghen wert dat ſy my eten ſouden, ende die woude wederom na huys varen, ende dat was dat ſchip (als voor verhaelt is) als ick den wilden ontliep, ende by haren boot ſwom, eñ ſy my niet in nemen en wouden. Eñ dat ſelue was om comē oft bleuē opte wederom reyſe, want niemant vernomen hadde waer dat bleue doen ick metten anderen ſchepe in Franctijck quam, alſo namaels verhaelt wort.

¶ Hoe dat corts na dat ick verſchoncken was een ander ſchip wt Francrijck quā die my cochten, &c. Dat LI. Cap.

Ick

ICk was ontrent xiiij.dagẽ int dorp Tarc-
warafutibi, by den coninc Abbati Boffan-
ge, fo ghebuerdet op eenen dach dat fom-
mige wilde by my quamen, eñ feyden fy hoor
den fchietẽ, dat moefte in Iteroenne fijn, welc-
ke hauene oock geheeten wort Rio di Ienero,
als ick nv fekerlijck wifte datter een fchip was,
feyde ick haer dat fy my daer brochten, want
het moghen mijn broeders fijn, fy feyden Iae,
maer hielden my noch op fommighe daghen.
In middelen tijde fo ghebuerde dat die Fran-
choyfen die daer in comẽ waren hoorden dat
ick daer onder die wilde was, doen fchicte die
Capiteyn twee ghefellen vanden fchepe (met
fommighe wilde coninghen, die welcke fy te
vriende haddẽ) inden vlecken daer ick in was,
eñ quamẽ in een hutte waer af die coninc So-
warafu hiet, vaft byder hutten daer ick in was,
my wert die tijdinghe bracht vanden wilden
dat daer twee vãden fchepe comen waren, ick
wert blijde ende ginck tot haer, eñ hietfe wil-
lecome inder wildẽ fprake. Als fy my nv fo el-
lendich fagen gaen, hadden fy medelijden met
my, ende deylden my vã haer cleederen mede.
Ick vraechde haer waerom fy comẽ waren, Sy
feyden om mijnent wille, haer was beuolen
dat fy my te fchepe brachtẽ. Doen verblijde ick
my vã herten ouer die bermherticheyt Gods,
eñ ick feyde tot een vanden tween Perot ghe-
naempt,

naempt, die welcke der wildẽ ſprake coſte, hy ſoude te verſtaen gheuen dat hy mijn broeder ware, ende hadde my ſommighe kiſten vol co menſchap gebracht, dat ſy my met haer te ſche pe brachten, ende die kiſten haelden, ende dat hy te verſtaen geuen ſoude dat ick onder haer blijuen ſoude om peper ende meer ander wa re te vergaderen tot dat die ſchepẽ weder qua men op dat ander iaer. Na dien woordẽ brach ten ſy my met haer te ſchepe, ende mijn heere tooch ſeluer mede. Sy haddẽ int ſchip alle me delijden met my, eñ deden my veel goets. Als wy daer ontrent eenen dach oft vijue geweeſt hadden int ſchip, vraechde my der wilden co ninck Abbati Boſſanghe, den welcken ick ghe ſchenct was, waer die kiſten waren, dat icſe my liet geuen, op dat wy weder in tijts thuys co men mochten. Die ſelue meyninghe ſeyde ick den ouerſten des ſchips, ende die beual my ick ſoudeſe op houdẽ tot dattet ſchip ſijnẽ vollen laſt hadde, op dat ſy haer niet gram en maecten oft ongemack onderſtonden aen te nemen, eñ eenighe verraderye aen rechten mochten, als ſy ſaghen dat ſy my int ſchip behouden wou den, om dat een volck is daer geen betrouwen op en is, maer mijn heer die coninck meynde ganſſelijcken hy woude my mede thuyſwaert hebben, maer ick hielt hem ſo langhe op met woorden, eñ ſeyde hem dat hy niet ſo ſeer en

haeſte,

haeſte, want hy wiſt wel als goede vrienden te ſamen comen, en coſten ſo corts niet gheſchey den, maer als ſy metten ſchepe wech wouden, dan ſouden wy oock wederom na ſijnder hut ten varen, ende hielt hem alſo op. Ten leſtẽ als dat ſchip toegheruſt was, verſaemden die Fran çoyſen alle by malcanderen, ende ick ſtont by haer, ende mijn heer die coninc met die hy by hem hadde ſtōden oock daer. Ende die hooft-man des ſchips liet den wilden ſegghen met ſijnen taelſpreker, dat hem wel behaechde dat ſy my niet ghedoodt en hadden, na dien ſy my onder haren vyanden gheuonden hadden, liet hem voort ſegghen (om my met betere ghe-uoelicheyt van haer te brenghen) dat hy haer wat gheuen woude om dat ſy my ſo wel be-waert hadden, daerom hadde hy my met hem int ſchip begheert, om dat hy my ſommighe ware doen ſoude, ende dat ick onder haer blij-uen ſoude ter wijlen ick by haer bekent was, om peper ende ander goet te vergaderen dat hẽ dienende was tot dat hy weder quame. So hadden wijt nv ſo gheſloten, dat een oft thien vanden ſchiplieden verſaemdẽ, die welcke my in eeniger maniere ghelijck eñ gonſtich waren, die ſelue gauen wt dat ſy mijn broeders warẽ ende wouden my mede thuys hebben. Deſe meyninge wert den wilden voorghehouden, dat mijn broeders in geẽder manieren en wou

den

den hebben dat ick weder aent lant ſoude gaen, maer ick moeſte thuys trecken, want ons vader begheerde my noch eens te ſien eer hy ſtorue. Doen liet hem die Capiteyn oock weder ſegghen, hy was die ouerſte int ſchip, ende hadde geerne dat ick wederom aen lant ginck, maer hy en was maer een menſche, ende mijne broeder waren veel, eñ en coſt niet tegen haer gedoen. Dat wtgheuen gebuerde alſo, om dat ſy met properheyt vãden wilden geraken ſouden: ende ick ſeyde oock tot mijn heer die coninck, Ick woude geerne weder met hẽ thuys trecken, maer hy ſach wel mijn broeders die en woudens niet toe latẽ. Doen begoſt hy te weenen int ſchip, eñ ſeyde, als ſy my wouden mede nemen, dat ick dã metten eerſten ſchepe weder quame, want hy hadde my voor ſijnen ſone ghehouden, ende was ſeer toornich op die van Vwattibi dat ſy my hadden willen eten. Eñ eene van ſijnen vrouwen die welcke oock mede int ſchip was, moeſte my beſchreyen na haer ghewoonte, ende creet oock op haer maniere. Daer na gaf haer de hooftman ſommige ware, weert ſijnde ontrent vijf ducatẽ, in meſſen, aecxen, ſpieghelen eñ cammen. Daer mede togen ſy weder aent lant na haer wooninghe.

Alſo halp my die almogẽde God wt der tyrannen gewelt: hẽ ſy prijs eñ eere, door Ieſum Chriſtũ ſijnen ſone onſen ſalichmaker. Amen.

¶Hoe

¶ Hoe de ouerste des schips ghenaempt waren, ende vã waer dat het schip was, eñ watter noch gheschiede eer wy wter hauenen voeren, ende hoe lange dat wy opter reysen ña Vrancrijck waren.

Dat L I I. Capittel.

DIe hooptman des schips was ghenaẽpt VVilhelm de Moner, ende die stiermã Franchoys de Schantz, dat schip was genaempt Catharine van VVattauilla, &c. Sy rusten dat schip toe om weder na Vrãcrijck te zeylen, so ghebuerdet op eenen morgen doen wy noch inde hauene Rio de Ienero ghenaẽpt laghen, dat een Portugaloisers schipken quam eñ woude wter hauenen varen, eñ hadde ghecomenschapt met een gheslacht wilden die welcke sy te vriende hebben, ende heeten los Markayos, diens lantschap stoot aen die Tuppin Imba, welcke die Franchoysen te vriende hebben, die beyde nationes sijn vyanden met malcãderen, eñ het was dat schipken (so voor verhaelt is) dat na my comen was om my van den wildẽ af te coopẽ, eñ hoorde een Factoor toe Peeter Rosel ghenaempt. Die Franchoysen stakẽ haren boot wt wel versien met geschut, voeren teghen haer in, ende meyndense te nemen,

men,

men, eñ namen my mede om dat ick met haer ſpreken ſoude datſe haer opgeuẽ ſouden, maer als wy dat ſchip aẽn vielen, ſloegen ſy ons wederom af, eñ alſo werden ſommige Franchoyſen gheſchoten, ende ſommighe ghewont, Ick wert oock totter doot toe ghewont met eenẽ ſchoot veel meer dan yemant vanden ghenen die daer leuendich bleuẽ waren, ende ick riep in deſen ancxt totten Heere, want ick en voelde anders niet dan des doots noot, ende badt onſen goedertieren God eñ vader dat hy my toch noch behoudẽ woude, op dat ick in der Chriſten lantſchap wederom comen mochte, eñ dat ick daer ſijne aen my verthoonde weldaet, anderen lieden oock vertellen mochte, ter wijlen hy my toch wt der tyrannen ghewelt

 verloſt

verloſt hadde, ende ick bequã noch wederom in volcomen gheſontheyt, gheloeft ſy der goedertieren God van eewicheyt tot eewicheyt.

Anno M. CCCCC. ende Liiij. den leſten Octob. gingen wy inde hauene vã Rio de Ienero tſeyle, ende voeren weder na Vrancrijck. VVy hadden ouer zee ſo goedẽ wint, dat haer die ſchiplieden verwonderden, ende meyndẽ dat een alſulcken weder een ſonderlinge gaue van God moeſt ſijn, ghelijct oock wel te ghelooouen is. Oock dede die Heere een merckelijc wonder teeken by ons op der zee: VVant op den ſeluen dach voor den Kerſdach quamen veel viſſchen ront om dat ſchip, die welcke mẽ zeeverckenẽ heet, eñ dier vinghen wy ſoe veel dat wijer ſommighe dagen ghenoech haddẽ.

Des

Des ſeluen ghelijcken oock op den heylighen drye Coningē auont beſchicte ons God oock viſſchen genoech, wāt wy anders op die reyſe niet veel teten en hadden dan wat ons God wter zee gaf. Daer na op dē xx.dach Februarij oft daer ontrent, quamen wy int conincrijck van Vrācrijck inden Iare M.CCCCC. eñ Lv. by een ſtedeken Honflor genaempt, ende leyt in Normandien. VVy en ſaghen op die ganſſche reyſe int wederom comen gheen lant by cans in vier maenden. Als wy nv te lande comen waren, ende ſy dat ſchip ontladen wouden, doen halp ick haer liedē oock. Als dat nv oock ghedaen was, doen dancte ick haerliedē van haer weldaet die ſy my beweſen hadden. Daer na begheerde ick een paſpoorte vanden hooftman, maer hy hadde lieuer gheſien dat ick noch een reyſe met hem aenghenomen oft ghedaen hadde. Maer euen wel, doen hy ſach, dat ick gheenen luſt te blijuen en hadde oft mede reyſen en woude, ſo beſtelde hy my een paſpoorte van Moenſoral Mirant, een ouerſte in Normandien. Die ſelue oock, als hy van my ghehoort hadde, dede hy my voor hem comē eñ gaf my ſelue die paſpoorte, eñ mijn hooftman gaf my teyrgelt om ouer wech te comen. Alſo nam ick doen oorlof, ende vertrock van Henfloer na Habelnuef, ende van Habelnuef track ick na Diepen.

¶ Hoe ick te Diepen in des hooptmans huys des schips Bellette geuoert werde daer hy de huysweert ende ouerste was, die welcke voor ons wt Brasilië gereyst was, ende noch niet comen.

Dat LIII. Capittel.

DAt voorseyde schip Maria Bellete ghenaempt was vā Diepen, eñ daer in was die taelspreker ooc, die dē wildē beual datse my eten souden, ende die ghene die my niet mede in haren boot nemen en woudē als ick den wildē ontliep, eñ haer hooftman was die selue die den wilden eenen Portugaloiser gegeuē hadde om te etē na dat hy hē sijn schip ghenomen hadde: dese al tsamen waren voor ons op de reyse om wederom in Vrancrijck te varen, ende en waren met haren schepe Bellete ghenaempt noch niet te lande comen als ick daer quam, hoe wel sy nae die rekenschap van dat schip VVattauilla (dwelck my vāden wilden cocht) drye maenden voor ons souden comen sijn. Deser seluer lieden wijfs eñ vrienden quamen by my, ende vraechden my oft icxse niet vernomen en hadde. Ick seyde, Seer wel heb icxse vernomen, daer sijn een deel goddeloose lieden int schip, sy sijn waer sy willen, eñ ver-

vertelde haer hoe datter een vã haer lieden on-
der die wilden geweest was die oock int schip
was, die den seluen wildẽ beuolen hadde dat-
se my eten souden, maer nochtãs heeft my die
almoghende God behoedet, ende seyde haer
voort, hoe dat sy met haren boot by de hutten
geuaren waren daer ick in was, eñ hadden den
wilden peper ende mercatten af ghemangelt,
ende hoe dat ick den wilden ontloopen was,
ende tot haer by den boot ghe swommẽ was,
maer dat sy my niet en haddẽ willen in nemẽ,
eñ hebbe daerom wederom moeten aent lant
swemmen onder den wilden, het welcke my
doen oock eenen grooten hertsweer was, ende
dat sy den wilden eenen Portugaloiser ghege-
uen hadden om te eten, het welcke die wilde
oock deden, ende hoe dat sy my geensins geen
ghenade en haddẽ willen doen oft bewijsen:
daer door sie ick nv oock wel dat het die lieue
God soe goet met my ghemeynt heeft, dat ick
(God sy lof) voor haer hier ben om v lieden
die nieuwe tijdinghe te brenghen. Sy mogen
oock comen als sy konnen, maer ick wil v een
Propheet sijn, dat sulcke ongenadicheyt ende
tyrannie die sy daer int lant aen my ghedaen
hebben (dwelck haer God vergheuen wil) en
sal ongestraft niet blijuen, het sy int cort oft int
langhe, want het was blijckelijck ende goet te
sien dat my selue die heere God inden hemel

ontfermherticheyt ghethoont heeft. Noch sey de ick voort, hoe wel dat dien op de reyse ghegaen was die my vanden wilden gecocht hadden, also dat oock die waerheyt is, want God gaf ons goeden wint, oock goeden visch wter diepte vander zee. Sy hielden haer qualijcken, eñ meynden wat my dochte, oft sy oock noch voor handen oft leuende waren. Ende om dat ick haer niet heel quadẽ troost gheuen en soude, so seyde ick: Sy souden noch moghelijck co men moghen, hoe wel dat den meesten hoop ende ick anders niet rekenen en costen dan dat sy metten schepe verdroncken ende bleuen waren. Na alle dese woorden so schiet ick van haer, ende seyde, sy souden dẽ anderen weten laten oft sy quamen, God hadde my gheholpen, ende dat ick daer gheweest hadde. Van Diepen voer ick met een schip nae Londen in Enghelant, ende daer was ick sommighe daghen. Daer na voer ick van Londẽ in Zeelant, eñ van daer voer ick na Antwerpen. Also heeft my die almogẽde God, (wien oock alle dinck mogelijck is) wederom in mijn vaderlant gheholpen. Hem sy eewelijck lof prijs ende danckbaerheyt van eewicheyt tot eewicheyt.

Amen.

¶ Mijn ghebet tot God den Heere ter wijlen dat ick inder wilden lieden ghewelt was om my te eten, &c.

¶ Ghebet.

O Ghy almachticheyt, ghy die daer den hemel ende aerde ghefundeert hebt, Ghy God onser voorvaders Abrahã, Isaac ende Iacob, Ghy die dat volck van Israel so gheweldichlijcken wt haren vyanden handen gheuoert hebt door die roode zee. Ghy die Danielẽ onder den leeuwẽ bewaert hebt, v bidde ick ghy eewighe God gewelt-hebber dat ghy my wilt verlossen wt der hãt van desen Tyrannen die v niet en kennen, Om Iesus Christus dijns lieuen soons wille, die welcke die gheuanghenen verlost wter eewigher ghe uanghenisse, niet te min Heere ist uwen wille dat ick sulcken Tyrannischen doot lijden sal, van desen volck die v niet en kennen, ende segghen als ick haer van v segghe, Ghy en hebt gheen macht my wt haren handẽ te nemen, so sterct my inder lester vren als sy haren wil aen my willen volbrenghen, dat ick dan niet en twijffele aen uwe barmherticheyt. Ende moet ick dan so veel lijden in deser ellende, so gheeft my toch hier namaels ruste, ende behoet my

voor een toecomendé ellende daer voor alle onſe voorvaders gheureeſt hebben, euen wel Heere ghy condt my wel wt haer ghewelt hel pen, Helpt my, Ick weet Ghy condt my wel helpen, Ende als ghy my geholpen hebt ſo en wil ick dat den ghelucke niet toe ſcrijuen, maer alleen uwe gheweldige hant, ende dat die my wt haerlieder ghewelt gheholpen heeft, ende uwe weldaet wil ick prijſen ende int licht brenghen onder alle menſchen waer ick comen mach.

AMEN.

EYNDE DES EER-ſten boecx.

EEN VVARACHTICH CORT BERICHT VANDEN HANDEL ENDE ZEden der Tuppin Imbas, diens gheuangen ick gheweeſt ben, woonende onder haer in dat lantſchap America, dwelck leyt inden xxiiij. graet op der Zuydtſijden der linien equinoctiael, ende ſtoot aen een riuiere Rio di Ienero ghenaempt.

Gheprint ThantVVerpen inden gulden Eenhoren, by Chriſtoffel Plantijn.

1 5 5 8.

Hoe die schipvaert beghint wt Portugal nae Rio de Ienero, gheleghen in America, ontrent inden xxiiij. graet Tropici Capricorni. Dat I. Capittel.

Isbona is een stadt in Portugal gheleghen, inden 39. graet op de noord sijde der linien equinoctiael, alsmen van Lissebona wil af varen op die prouincie van Rio de Ienero, ghelegen int lantschap van Brasilien datmen oock America noempt, soe vaertmen eerstmaels op eylanden die heeten Cannarie, eñ behooren den coninc van Spaengien toe, eñ het sijn die sesse die hier genaempt worden. Deerste Gran canaria. Het tweede Lanserutta. Het derde Forte Ventura. Het vierde Il Ferro. Het vijfde La Palma. Het seste Tineriffe. Van daer vaertmen na eylandē die heeten Las Insulas de cape virde, dat is soe veel geseyt als Die eylanden des groenē hoots, welck groen hoot int swert mooren lant leyt, dwelck oock wel Gene ghenaempt wort. Die voorgemelde eylanden liggen onder den Tropico Cancri, ende behooren den coninck van Portugal toe. Van dien eylandē seyltmen suyd west na dat lantschap van Brasilien toe, ende is een groote wijde zee: men seylt drye maenden oft langher eer datmen in dat lantschap coēpt.

Eerst

Eerst seyltmen optē Tropicum Cancri dat hy achter blijft. Daer nae door die linien equino-ctiael alsmen die noordtwaerts achter seylt, so en sietmen die noordtsterre niet meer, welcke mē oock noempt Polum articū. Daer na coēpt men inder hoochde des Tropici Capricorni, ende men vaert onder die Sonne henen, ende alsmen ouer die hoochde des Tropici Capricorni is na die middaechs sijde, so vaertmē vāder sonnen af na den noorden toe. Daer is altoos groote hitte tusschen beyde die Tropici, ende dat voorghenoemde lant Brasilien leyt eensdeels inden Tropicis.

¶ Hoe dat lant America oft Brasilien ghelegē is, so ick eensdeels gesien hebbe. Dat II. Capittel.

America is een groot lant, ende heeft veel geslachtē vā wilde lieden, die selue hebben veel veranderingen van spraken, eñ daer sijn veel seltsame dieren. Het is lustich om aen te sien, Die boomen sijn altijt groen, maer het en heeft geen bosch oft hout dat den boomen, bossche oft houte vā desen lāde gelijck is. Die liedē gaen naect, want het en is in dat deel des lāts dat tusschē die Tropicis leyt in geenē tijt des iaers so coudt als hier ontrēt Michaëlis oft bamis. Maer dat deel des lants dat hē Suydwaerts

waerts vanden Tropicus Capricorni ſtreċt, is wat couder, ende daer woonen een natie van wilden die Carios heeten, die ſelue ghebruyckē huyden vā wilde dieren, die welcke ſy eerſt fijn bereyden, ende haer daer mede bedecken. Der ſeluer wilden wijfs maken dinghen van cattoen oft boomwollen garen ghelijck eenen ſack, onder eñ bouen open, dat trecken ſy aen, eñ heetēt op haer ſprake Typpoy. Daer ſijn int lant ſommighe vruchten der aerden ende boomen daer haer die menſchē ende dieren mede gheneren. Die lieden van dien lande ſijn root ende bruyn van verwen, om der ſonnen wil dieſe alſo ſeer verbrant, een geraſch volck ende wel ghemaeċt van leden, liſtich tot alle booſheyt, ſeer gheneycht om haer vyanden te veruolgen ende te eten, &c. Haer lantſchap America heeft ſommighe hondert mijlen noorden ende ſuyden inde lengde, van welcken ick wel vijf hondert mijlen lancx dat lantſchap henen ghezeylt hebbe, ende een deel in veel plaetſen des lants gheweeſt ben.

¶*Van een gheberchte dwelck daer int lant leyt.* *Dat III. Capittel.*

HEt heeft een gheberchte dwelck reyċt op drye mijlen na by der zee, maer op ſommighe plaetſen voorder, ende op ſommighe plaetſen naerder, ende beghint ontrent

trent inder hoochden Boiga de todos los ſan-
tos,een plaetſe alſo gheheeten daer die Portu-
galoiſers gebout hebben,ende woonen.Ende
dat ſelue gheberchte ſtreckt hem inder lengde
aen de zee 204.mijlen,eñ in de hoochde xxix.
gradus op der Suydtſijden der linien equino-
ctiael, Deſen berch eyndet hem op plaetſen,eñ
is acht mijlen breedt, Achter den berch iſt plat
lant, eñ daer comen veel ſchoone riuieren tuſ-
ſchen die bergen wt,ende heeft veel wilts. Eñ
inde berghen onthouden haer een gheſlacht
wilder lieden die VVayganna heeten, die ſelue
en hebben gheen vaſte wooninghen ghelijck
die andere die voor ende achter die berghen
woonen. Die ſelue VVayganna hebben oor-
loghe teghen alle die andere natien,eñ waer ſy
die crijghen, die eten ſy, deſghelicx alſo doen
die andere haerlieden oock. Sy treckẽ het wilt
na int gheberchte, ende ſijn cloeck om wilt te
ſchieten metten hantboge, ende ghebruycken
veel behendicheden met andeten dinghen,als
ſleypnetten ende vallen daer ſy dat wilt mede
vangen. Daer is oock veel wilden honichs int
gheberchte, den welcken ſy eten. Sy connen
oock ghemeynlijck ghelijck het gedierte blee-
ten,ende ghelijck die voghelen ſinghen op dat
ſijſe te beter verſchalcken eñ ſchieten konnen.
Sy ontſteken haer vier van twee houterkens,
ghelijck die ander wilden oock doen,ende dat
vleeſch

vleesch dat sy ghemeynlijck eten, braden sy. Sy vertrecken met wijf ende kinderen, als sy haer erghens achter legeren. Seer na by haren vyanden lant vlichten sy thuynen vast om haer hut ten henẽ, op datmense niet haestelijckẽ en souden connen ouerloopen, eñ om der Tyger dieren wil, steken oock scherpe doornen rontom die hutten Maraba eibe Iu genaempt, ghelijck soomen hier minck ijsers leyt, ende dat doense wt vreesen vã haren vyandẽ, den heelen nacht hebbense vier by haer, ende als den dach aencoempt so doen sijt wt, op datmen den roock niet en wort siende, ende haer na spuere. Sy laten lanck hayr opt hooft, ende langhe naghelen aen die vingheren wassen. Sy hebben oock ratelen Maraka ghenaempt ghelijck die ander wilde, die welcke sy voor God houdẽ, hebbẽ oock haren drãck eñ dansen: Oock wilde dieren tanden daer sy mede snijden, ende steenen beytels daer sy mede houwẽ, gelijck die ander natien oock gehadt hebben eer sy metten schepen ghecomenschapt hebbẽ. Sy trecken oock dicwils wt na haren vyanden. Als sy die vangẽ willen, legghen sy haer achter dorre houteren die by haerder vyanden hutten staen, eñ doen dat daerom, oft daer eenighe wt quamen van haren vyanden om hout te halen, dat sijse dan vanghen souden. Sy gaen oock veel tyrannelijcker met haren vyanden om, dan haer vyanden

den met haer doen, want sy snijden haer dic-wils armen ende beenen al leuendich af van groote nijt, maer die andere slaen haer vyandẽ eerst doot eer sijse snijden om te eten.

¶ Hoe die wilde Tuppin Imba diens geuangen ick was haer wooninge hebbẽ. Dat IIII. Capittel.

SY hebben haer wooninge voor dẽ voorghenoemden grootẽ geberchte vast aender zee, oock achter dat gheberchte streckt haerlieder wooninghe wel lx. mijlen, eñ daer coempt een vlietende water wten bergen inder zee vlieten, dat selue bewoonen sy op een sijde, eñ heet die Paraeibe, lancx dẽ zeestroom henen, hebben sy ontrent xxviij. mijlen lants dat sy bewoonen. Sy sijn alomme met vyanden bedronghen, Op de Noordsijde palen sy haer met een gheslacht wilden die VVeittaka heeten, ende sijn haer vyanden, Op die Zuydsijde sijn haer vyandẽ die de Tuppin Ikins ghenaempt worden, Te lande waerts in, sijn haer vyanden Karaya ghenaempt, Maer die VVayganga die int geberchte vast by haer sijn, ende noch een ander gheslacht die Markaya heeten, eñ tusschen haer woonen, van dese hebben sy seer groot veruolch. Die voorgenoemde gheslachtẽ hebbẽ crijch door malcanderẽ henen,

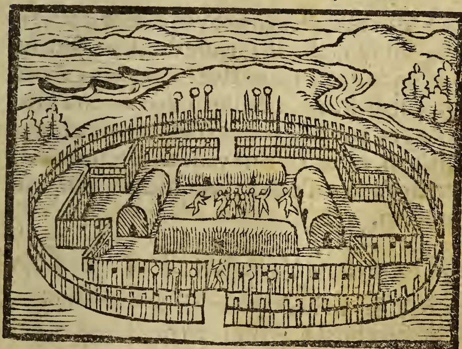
ende

ende als deen den anderen vāgt,die eten ſy. Sy ſetten haer wooninghe gaerne daer ſy dwater ende hout oft boſch niet verre en hebben, om wilt ende viſſchen te crijghen, ende als ſijt op een plaetſe verwoont hebben veranderen ſy haer wooninghe op een ander plaetſe. Ende als ſy dan willen haer huttē maken, verſaempt een ouerſte onder haer een partye oft xl.mans ende vrouwen, alle die hy ghecrijghen kan, eñ dat ſijn ghemeynlijck vrienden ende maghen onder malcanderen. Die ſelue rechtē met malcanderen een hutte op, die welcke is ontrent xiiij. voet breet, ende wel xv. voet lanck, daer na dat haerder veel ſijn, ende ſijn ontrent twee vademen hooghe, bouen ront ghelijck een kelder gewelffel, dat ſelue decken ſy dick met palmen rieten datter niet in en reghene, die hutte is binnen al open, daer en heeft niemant geen ghemack op ſijn ſeluen toeghemaeċt, een yeghelijcke partye wijf eñ man heeft ſijn ruymte inder hutten op een ſijde van xij. voeten, op die ander ſijde deſgelijcx een ander partye, alſo ſijn hare hutten vol, ende een yegheli jcke partye heeft ſijn eyghen vier: Die ouerſte heeft ſijn logement inder middelt vander hutten, ende ſy hebben oock alle ghemeynlijck drye poortkens oft doren, te weten, op elck eynde een, eñ int midden eene, ſy ſijn oock ſo leeghe dat ſy lieden moeten bucken als ſy wt ende in gaen,

haer

haer dorpen hebben luttel ouer de ſeuen hutten, ende laten een plaetſe tuſſchen die hutten daer ſy haer gheuanghenen doot ſlaen. Oock ſijn ſy geneycht tot ſterꝍten rontom haer hutten te maken, die welcke ghemaeꝍt worden in ſulcker manieren ghelijck hier na volcht.

¶ Hoe dat ſy haer hutten ẽ ſtocketten maken. Dat V. Capittel.

SY maken een ſtaeckerſel om die hutten henen van palmen hout oft van boomen, die clieuen ſy van een. Dat ſtaecket is wel anderhalf vademen hooghe, ende maeckent ſo dicht dat geenen pijl daer tuſſchẽ door comen en can. Sy hebben cleyne ſchietgaetkẽs daer in ſy door wt ſchieten. Ende om dat ſtaec

ketſel henen maken ſi noch een ander ſtaket vā grooten ſtaken, maer ſy en ſetten die ſtakē niet vaſt by malcāderen, maer wel alſo, datter geen menſche en can door ghecruypē, ende hebben ſommighe die maniere dat ſy die hoofdē van den ghenen die ſy geten hebbē op de ſtaecketſels ſteken voor aen den ingāck vander huttē.

¶ *Hoe ſy vier maken.* *Dat VI. Cap.*

SY hebben een ſoerte van houte dat heeten ſy Vrakueiba, ende dat drooghen ſy, ende nemen dan twee ſtocxkens eenen vingher dick, ende wrijuen den eenen opten anderen, ende dan gheeft dat ſtof ende roock van hem, ende die hitte vanden wrijuen ſteeċt den ſtof aen, ende daer mede makē ſy vier, alſo ſy willen.

¶ *Vvaer in datſe ſlapen.* *Dat VII. Cap.*

SY ſlapen in dinghen die ſy heetē Iuni op haer ſprake, eñ ſijn van catoen garen ghe maeċt, ende die bindē ſy aen twee palen bouen der eerden, ende hebben des nachts altijt vier by haer. Sy en gaē des nachts niet geerne wt haer hutten haer geuoech doen ſonder vier, ſo ſeer vreeſen ſy voor den duyuel, den welcken ſy Ingange noemen, ende ſien hem oock dicwils.

¶ *Hoe*

¶ Hoe gheschiet dat sy lieden sijn om wilde dieren eñ visschẽ te schieten met pijlen. Dat VIII. Capittel.

ALs sy int bosch gaen oft by den watere so hebben sy altoos haren boghe ende haer pijlen by haer. Eñ also sy int bosch gaen, hebben sy altijt haer ghesicht om hooge na die boomen in, achter ende voor. Ende als sy wat vernemen van groote vogelen, mercatten oft andersins eenighe dieren die haer op die boomen houden, gaen toe, eñ legghen toe om te schieten, volghende haer so langhe nae tot dat sy wat vanghen. Selden ghebueret als een wt gaet na dat weydewerck, dat hy ledich thuys coempt. Desghelijcx volghen sy die vis-

ſchen na vaſt by den oeuer vander zee,ſy hebben oock een ſcherp gheſicht, want als hem ergens eenen viſch verheft, daer ſchieten ſy na, luttel ſchueten faelgeren ſy, eñ als ſy eenen ghetreft heb ben,ſpringhen ſy int water eñ ſwemmen hem na. Sommige groote viſſchen als ſy den pijl gheuoelen.geuen haer ſeluen te gronde,eñ die ſelue duyckelen ſy na wel tot ſes vademen diep, ende brengen dien mede. Sy hēb ben hengelen ende nettē, ende dat garen daer ſy die af maken oft aen een vlechten, trecken ſy van langhe ſcherpe bladeren, welcke ſy Tockaun heeten, ende als ſy metten garen oft netten viſſchen vangē willen,ſo vergaderen haerder ſommighe by malcanderen, een yeghelijck heeft ſijn beteekēde plaetſen eñ eenē hoec waters daert niet diep en is. Dan gaen ſommighe eñ ſlaen int water cruyſwijs door een, dan ſo loopt die viſch na de diepte,eñ coēpt haer alſo in haer garen,die dan het meeſte vāgt,die deylt den anderen mede. Daer comen oock dicwils toe die verre vander zee woonen, eñ vanghen veel viſſchen tſamen, bradenſe heel dorre,ſtoo tenſe ende maken meel daer af, dwelck ſy wel drooghen eñ malen, alſo dat langhen tijt dueren kan, eñ dat voeren ſy mede thuys, eñ eten wortelen meel daer toe: maer ſoudē ſy die viſſchen ghebraden mede thuys voeren,ſy en ſouden niet langhe dueren,want ſijſe niet en ſouten.

ten. Oock pactmẽ dat meel beter by een, ende gaets meer op een hoop dan vanden ghebraden visschen.

¶VVat fatsoen oft gestaltenisse die lieden hebben. Dat IX. Capittel.

HEt is een fijn wel ghefaetsoneert volck beyde man eñ wijf, gelijck als die liedẽ hier te lande sijn, alleenlijck dan datse bruyn sijn vander sonnẽ, maer sy gaen al naect ionck ende oudt, ende en hebbẽ oock niet met allen voor die schamelheyt. Sy verstellen haer seluen met schilderen ende verwen, sy en hebben gheenen baert, want sy plucken dien wt metter wortelen also dicwils als hy wast, maken oock gaten inden mont eñ in haer ooren,

daer hangen sy steenen in, ende dat is haer cieraet,ende behanghen haer met pluymagien.

¶ Vvaer mede sy houwē oft snijden, eñ sonderlinge op die eyndē, daer die Christenen haer noch gheen ware en brengen, als bijlē, messen, scherē eñ aecxen.

Dat X. Capittel.

SY hebben voormaels eer schepē int lant quamen, ende noch op veel plaetsen des lants daer gheen schepen en comen, namelijck eenderhande swerte steenen blawachtich,ende makent ghelijck eenen beytel, ende op die breedtste sijde wetten sijt rondt, ende makent scherp, is wel een spanne lanck,twee vingheren dick,een hãt breedt, sommige grooter, sommige cleynder, dan nemen sy een dun stocxken ende buygen dat daer bouē om den beytel,ende bindent met basten te samen. Die selue figuere hebben nv oock die ysere beytels die haer die Christenen gheuen op sommighe plaetsen, maer sy maken die stelen op een ander maniere,want sy steken daer een gat dore, daer steken sy den beytel dore,ende dat is haer bijle daer sy mede houwen.

Sy nemen wilde verckens tanden ende wettense int middele datse scherp wordē, eñ bindense

denſe dã tuſſchen twee houterkens, daer mede ſchauen ſy dan haer pijlen eñ boghen datſe ſo ront worden oftſe ghedraeyt werden, ghebruycken oock eenen tant van een dier Pacca genoempt, eñ dien wetten ſy voor ſcherp, eñ als ſy ghebreken aent lijf hebben van bloets weghen, ſo ſcrabben ſy op de ſtede daert haer ſeer doet, dat bloedet dan, eñ dat is met haer ſo veel als buſſen laten.

¶ Vvat haer broot is, hoe ſy haer vruchten heeten, ende hoe die ſy die planten ende maken datmenſe ghenieten kan.

Dat XI. Capittel.

DIe plaetſen daer ſy planten willen, houwen ſy die boomen af op die planten, ende latenſe een maent oft dry drooge worden, daer na ſteken ſy dat vier daer in ende verbrãdenſe, dan plãten ſy hare wortelen tuſſchen die ſtocken oft ſtroncken, van welcken ſy haer behulp hebben, eñ heeten Mandioka, het is een boomken eenen vadem hooghe, eñ geeft drye wortelen vã hẽ, eñ als ſy die wortelen genieten willen, trecken ſy dat booken wt eñ breken die wortelen af, eñ breken die tackẽ vanden boomen, eñ ſtellenſe weder inde aerde, dat crijcht dã wortelen, eñ in ſes maenden wordet ſo groot datmen ſijnder genieten can,

ſy nuttẽ deſe wortelen op dryderley maniere. Ten eerſtẽ wrijuen ſy die op eenen ſteen heel in cleyne morſeelen, dan perſſen ſy daer ſap wt met een ſifte, ende backen dan vanden meele dunne koecken. Dat dinck daer ſy haer meel in drooghen ende backen is van leem oft cley ghebacken, ende veel makent op een maniere van een groote ſchotel. Oock nemẽ ſy die wortelen verſch, ende legghenſe int water, latenſe daerin verrotten, nemenſe dan weder eñ leggenſe onder den viere inden roock, eñ latenſe drooghen: die drooge wortelen heeten ſy dan Keincima, ende dueren langhe. Ende als ſijſe dan nutten oft beſigen willen, ſtooten ſijſe in eenen mortier van hout ghemaeɛt, ſo wordet ſo wit als wit meel, daer maken ſy koecken af

die

die ſy heeten Byyw . Oock nemen ſy wel verrotten Mandioka eer ſy hem drooghen , ende menghelen die met drooghen ende met groenen. Daer droogē ſy dat meel wt, eñ dat duert wel een iaer, ende blijft euen goet om te eten, ende ſy noemen dat *V,y than*. Oock maken ſy van viſch eñ vleeſch meel, eñ doen dat vleeſch oft viſch braden ouer tvier inden roock, ende latent heel dorre worden, treckent van een, eñ drooghent noch eens in ſchotelen oft vatē die ſy daer toe metten viere ghebrant eñ gemaeckt hebben, ende heeten *yuepaun*. Daer na ſtooten ſijt cleyn in eenen houtē mortier, ſiftent door een ſeue, ende makē meel daer af, eñ dat duert langē tijt, want ſy en hebben gheen gewoonte viſch eñ vleeſch te ſouten, ſulcken meel eten ſy dan totten wortel meel, ende het ſmaeckt tamelijcken wel.

¶ *Hoe dat ſy haer ſpijſe gereet maken. Dat XII Capittel.*

DAer ſijn veel gheſlachten des volcx die gheen ſout en eten. Die ghene daer ick onder gheuanghen was, ſommige van dien eten ſout, dwelck ſy vāden Frāchoyſen gheſien hebben die met haer hādelen. Maer ſy berechten my hoe datter een natie van volck daer aent lant liggen die Karaya heeten, te lant waerts in vāder zee af, die daer ſout maken vā

palmen boomen,eñ dat ſy dat eten, maer dies veel ghebruycken teten en leefden niet langhe, ende ſy makent op die maniere, want ick ſacht ende halp daer toe: Sy houwen eenen dicken palmboom af, ende clieuẽ hem in cleyne ſplin teren, maken daer nae een gheſtelte van drooghen hout, leggen die ſplinteren daer op, ende verbrandenſe metten drooghen houte tot aſſchen, ende vanden aſſchen maken ſy looghe, ende die ſieden ſy, dat ſcheyt hem dan ghelijck ſout. Ick meynde het waer ſalpeeter gheweeſt, ende proefde dat daerom int vier, maer het en was gheen, het ſmaeckt oock ghelijck ſout, ende is grau van verwen: maer het meeſte deel van dat volck en eet gheen ſout. Als ſy yet ſieden het ſi viſch oft vleeſch, ſo doen ſy gemeynlijck groenen peper daer in, ende alſt dan redelijck ghenoech gheſoden is, ſo nemen ſijt wten ſope, ende makẽ daer eenen dunnen bry af, dien heeten ſy Mingau, ende drincken dien wt cou worden, de welcke ſy voor vaten hebbẽ: oock als ſy eenderley ſpijſe makẽ willẽ het ſy vleeſch oft viſch dat eenen tijt lanck duere, dat leggen ſy vier ſpannen hooghe ouer tvier op cleyne houterkens, ende maken dan een redelijck vier daer onder, latent ſo braden ende beroocken tot dat heel drooge wort. Ende als ſijt daer na eten willen, ſo ſiedẽ ſijt weder op ende etent, ende ſulcken vleeſch heeten ſy *Mochaein*.

¶VVat

¶ Wat regiment eñ ordinantie sy hebben metter ouerheyt ende rechten.

Dat XIII. Capittel.

SY en hebben sonderlinghen gheen regiment oft recht, elck hutte heeft eenẽ ouersten die is haer Coninck, want alle haer ouerstẽ sijn van eenen geslachte, een gebieden eñ regiment, men mach daer af makẽ datmen wil, het mach hem die een wat meer gebruyct hebbẽ in oorloge oft crijchs handel, dat hy in dier wijse meer ghebots heeft dan een ander, als sy ten crijch trecken, ghelijck als die gemelde *KonianBebe*, anders en heb ick geen sonderlijck recht onder haer vernomen, dan dat die ioncxste de oudtste ghehoersaem sijn te doen dat hare seden mede brengt. Als yemant den anderen verslaet oft schiet, sijn sijne vrienden bereyt dien wederom te dooden, hoe wel dat selden gebuert. Oock sijn sy den ouerstẽ haerder hutten gehoorsaẽ, wat die yemãden heet, dat doet hy sonder eenich bedwanc oft vreese, dan alleen wt goeden wille.

¶ Hoe sy die potten ende het eerdewerck backen die sy ghebruyken.

Dat XIIII. Capittel.

Die

Die wijfs maken die vaten die sy besigen alsso: Sy nemē cley, aerde, oft leem, ende maken die gelijck deech, daer af maken sy vaten, potten, schotelen pannen, oft dat sy willen, ende latent eenen tijt lanck drooghen, ende wetent fijn te schilderen, ende als sijt dan backen willen, so stelpen sijt op steenen, setten dan daer veel boomschellen rondtomme die drooghe sijn, ende steken het vier daer in, ende daer mede worden sy ghebackē dattet gloeyet ghelijck een heet yser.

¶ Hoe sy haren dranck maken daer sy haer droncken in drincken, ende hoe sy haer houden metten drincken.

Dat XV. Capittel.

Dat vrouwen volck maect den dranck. Sy nemen die wortel Mandioka ende sieden groote potten vol. Alst gesoden is, nemen sijt wten pot, ende gietent in eenen anderen pot oft teyle, latent een luttel coudt worden, ende dan setten haer die ionge maechden daer by ende knauwent metten mōde, eñ dat geknawde doen sy in eenē besonderē pot oft teyle. Als die gesoden wortelen al geknawt sijn, so doen si dat geknawde wederom inden pot doen, ende gieten dien dan wederom vol waters, menghelende dat metten geknawden

wor-

wortelen, ende dan laten ſijt wederom werm worden. Dan hebben ſy ſonderlinghe vaten de welcke ſy half inder eerden begrauen, ende gebruyckenſe daer toe gelijcmen hier die vatẽ tot wijn oft bier gebruyct, daer gieten ſijt dan in, ende makent wel toe, dat gert oft dijdt dan in hem ſeluen ende wort ſterck, latẽt alſo twee daghen ſtaen, ende daer na drincken ſijt, ende worden daer droncken af: het is dick, eñ voedt oock ſeer wel. Elcke hutte maect ſijnen dranck byſonder. Ende als hem een dorp wil vrolijck maken (dwelck ghemeynlijck alle maent eens ghebuert) ſo gaen ſy eerſt alle met malcanderẽ in een hutte, eñ drincken daer eerſt wt, dat gaet alſo op de rije om tot dat ſy den drãck in allen hutten wt gedroncken hebben. Sy ſetten haer

ront

rondtom die vaten henen. Sommighe op de branden, ſommighe op der aerden. Die wijfs reycken haer den dranck veruolghende, ſommighe ſtaen ſingen ende danſen om die vaten henen, ende opter plaetſen daer ſy drinckẽ, maken ſy oock haer water. Dat drincken duert den heelen nacht, danſen oock wel tuſſchen die branden henen, roepen eñ blaſen met baſuynen, maken een vreeſſelijck gheruchtals ſy droncken worden. Oock ſietmen luttel oft ſelden dat ſy twiſtich worden. Sy ſijn oock malcanderen ſeer gonſtich, ende wat die een meer heeft van eten ſpijſe dan die andere, dat deylt hy hem mede.

¶VVat des mans cieraet is, ende hoe ſy haer ſchilderen, ende vvat haerlieder namen ſijn.

Dat XVI. Capittel.

SY maken een cruyne op haer hooft, ende laten daer rontom een cranſken waſſen vã hayr ghelijck eenen moninck. Ick heb haer dicwils gheuraecht van waer dat ſy dat monſter vanden hayre hadden. So ſeyden ſy, haer voorvaders haddent aen eenen man gheſien die had de Meirs Humane geheeten, ende hadde vele wonderlijcke dinghen onder haer ghedaen, ende men wil ſegghen dat een Propheet

pheet oft apostel gheweest is. Voort so vraech de ick haer waer mede sy die hayren af hadden connen snijden eer haer die schepen scheren ghebracht hadden. Sy seyden, sy haddẽ eenen steenen beytel genomen, ende hadden een ander dinck daer onder ghehouden, ende daer op die hayren af gheslaghen, maer die middelste cruyne hadden sy met een schelfer van eenẽ harden steen ghemaect, dwelck sy dicwils ghe bruycken ende besigen inde stede van eender scheren. Voort hebben sy een dinck van rooden vederen ghemaect, eñ dat heet *Kannitare*, dat binden sy om dat hooft. Sy hebben oock inden ondersten lippen des monts een groot gat, dat maken sy van ioncx af als sy noch iõck sijn, sy steken metten scherpẽ punct van eenen hertshoré daer door, daer in steken sy dan een steenken oft houtken, eñ smerent dan met haren saluen. Dat gaetken blijft dan open. Als sy nv so groot worden dat sy weyrachtich sijn, so maken sijt dan haerlieder grooter, ende dan steect hy daer eenen grooten groenen steen in, die is aldus gemaect: het smal eynde bouẽ, dat coempt binnen inden lippen te hangen, ende dat dicke hangt buyten wte: eñ die lippen des monts hangt haer altijt om leege vanden ghewichte des steens. Oock hebbẽ sy op beyde sijden des mõts inde caken noch eenen cleynen steen. Sommige hebbender van cristal steenẽ,

die

die ſijn ſmal ende lanck. Ende noch hebben ſy een cieraet dat ſy wt groote zeeſlacken huyſen maken, ende die heeten ſy *Matte pue*, ende dat is ghemaect als een half mane, dat hanghen ſy aenden hals, het is ſneeu wit, eñ wort Bogeſſy ghenaempt. Oock maken ſy witte cordellen van witte zeeſlecken, ende is eenen goeden halm dick, ende het coſt veel arbeyts te maken: dat hanghen ſy aen den hals. Oock binden ſy pluymboſſchen aen die armen, ſchilderẽ haer ſwert, oock met rooden ende witten vederen ſo bont door malcanderen, ende die vederen placken ſy opt lijf met materie die wt den boo men coempt, eñ dat ſtrijckẽ ſy op die plaetſen daer ſy pluymen hebben willen, ende daer op legghen ſy dan die pluymen, eñ dat blijft dan

daer

daer aen cleuen, ende sy scilderen hē oock den een arm swert den anderen roet, dien beenen ende dat lijf des ghelijcks. Sy hebben oock eenen zieraet vā struysvederē gemaeckt, dat is een groot ront dinck van vederē, dat bindē sy opt gat als sy inden crijch varen tegē haer vianden oft sy sus eenige feest houdē, dat heet Enduap hare namen noemen sy nae die wilde dieren ende sy gheuen haer seluen veel namen, maer altijt metten onderscheyt, als sy eerst geboren worden so wort haer eenē naem gegeuē, dien behouden sy niet langher dan tot sy weerachtich worden, ende vianden doot slaen, so veel als hyer dan ghedoot heeft, so menighen namen heeft hy.

¶ Vvat des wijfs oft vrouwen zieraeth is. Dat XVII. Capittel.

DIe wijfs scilderen haer int aensicht ende ouer dat ganße lijf, oock opte voerghe seyden maniere also haer die mans scilderen, maer sy laten dat hayr lanck wassen, also oock ander wijfs, sy en hebben sonderlick geenen zieraet, dan inden oren hebben sy gaten daer hanghen sy dinghen in fijn ontrent een span lanck, ront ontrent eenen duym dick, heeten op haer spraeck nambibeya, makent vā zee sleckē, Mattepue genaemt, haer namē sijn nae

voghelen, visschen, vruchten der boomen ghe heten, en hebben vanden ionckheyt op maer eenen naem, maer so menigen slauen die mā doot slaen, so menigen naeme geuen haer die wijfs oock. Als die een den anderen luyst die luysen eten sy, ick hebse dicwils ghevraecht waerom dat sijt doen, so seydense het waren hare vianden, etense vanden hoofde ende wil len hen aen haer wreken, daer en sijn geen besondere vroevrouwen, als een wijf in barens noot is, loopt daer toe wie datter naest by is, beyde man ende wijf. Ick h bse sien gaen ontrent den vierden dach nae datse baert hadden Sy droeghen haer kinderen optē rug in keuien van catoen garen ghemaeckt, doen harē arbeyt met huy, die kinderen slapen en sijn wel te vreden hoe sy met haer bucken oft op rechten.

¶ *Hoe sy den kinderen een eerstē naem geuen.* Dat XVIII. Capittel.

VAnden wilden, een die welcken niet vangen halp sijn huysvrou hadt eenen ionghen soon ghebaert, sommighe daghen daer nae nam hy sijn naeste gebuerē vanden hutten bevraeghende hem met haer wat hy den kinde woude voor eenen naem geuen, die dapper ende vreeselick waer, sy hieldē hem veel namen voor die hem niet en behaechden hy meynde hem vandē vier voorvaders eenen

naem

naem seyde die kinderen die sodanige namen hadden dijden wel ende waren spoedich slauen te vangen, hy noemde die vier voorvaders die eerste hiet Krimen, die ander Hermittā, die derde Koem, des vierden naem en heb ic niet onthouden, Ick dacht als hy van Koem seyde het most Cham sijn, maer Koem heet op haer spraeck den mergē, so seyde ic hem dat hy hem den seluen naem gaue, want die selue most sekerlijck sijnder voorvaderen een gheweest sijn der namen een behielt dat kint, so geuē sy haer namen sonder doopsel oft besnijdinghe.

¶ *Hoe veel wijfs een heeft eñ hoe hy hē met haer hout. Dat XIX. Capittel.*

DEn meestē hoop en heeft maer eē wijf elcks, sommige oock meer, maer sommighe van haer Coningē hebben xiii ofte xiiii wijfs. Die Coninck die ick lestmael gesconcken was, vanden welcken my die Franschoisen cochten, Abbati Bossangeghenaemt die hadt veel wijfs, eñ eene die sijn eerste gheweest was, die was die ouerste onder hē. Elcke vrouwe hadde haer logement inden hutten, eygen vier, haer eygen wortel gewas, met welcke hy te doen hadde inder seluē losament was hy die gaf hem teeten, dat ginck so om, die kinderen die sy hebben trecken opt weydwerck als sy groot sijn, eñ wat sy brenghen geeft een

yeghelijck sijnder moeder, die coeken dat ende deylen dan den anderen mede, eñ die wijfs verdraghen haer wel onder malcanderen. Sy hebbẽ oock die maniere dat een den anderen een wijf schenckt als hyse moeyende is, oock schenckt den eenen den anderen een dochter oft suster.

¶ Hoe sy haer verlouen. Dat XX. Capittel.

SY verlouẽ haer dochters als sy noch iõck sijn, ende als sy groot worden dat sy tot vrouwen ghebruyck crijghen oft comen snijden sy haer dat haer vanden hoofde, scrabben haer eenen besonderlijcken snede inden rugge, binden haer sommige wilden dierẽ tan den aenden hals, daer nae alst haer weer ghewassen is, ende die sneden toe ghewassen sijn, so sietmen euen wel dat teeken vanden snede, want sy doẽ daer wat in daer mede dat swert blijft alst toe geheylt is, dat houdẽ sy voor een eer, als sulcke cerimonien gheeynt sijn, daer nae leueren syse ouer diese hebben sal, en maken gheen sonderlinhe cerimonien. Man eñ wijf houden haer oock gebuerlijck, makẽ haer dinghen heymelijck. Item ick heb oock gesien dat een ouerste van haer by tijden den merghens vroech door alle hutten ginck ende crabde die kinderen met eenen scharpen visch tant inden beenen

beenen, om haer daer mede sorchvuldich te maken eñ vreesende, op dat als sy crijten ende onlijdsaem waren, die onder haer daer met dreychden, daer compt een, ende niet payden datse sweghen.

¶Vvat haer goeden sijn.
Dat XXI. Capittel.

DAer en is gheen deylinghe oft parthe-ringe onder haer liedẽ, sy en wetẽ oock van gheenen gelt te seggen, haer schat-ten sijn pluymen van voghelen, vanden welc-ken dier veel heeft die is rijck, ende welcke sij-nen steen inden lippen des mont heeft, die is oock vanden rijcksten een. Een yegelijcke par-tie man ende wijf heeft sijn eygen wortel ghe wasch daer sy af eten.

¶Vvat haer meeste eer is.
Dat XXII. Capittel.

DAt is haer eer als een veel vianden ghe-vanghen eñ doot gheslagen heeft, wãt dat is die maniere onder haer lieden, so menigẽ viant hy doot slaet, so menigen naem geeft hy hem seluen, ende dat sijn die vernaem ste onder haer lieden, die welcke sulcke namen veel hebben.

Vvaer aen dat sy ghelouen.

Dat XXIII. Capittel.

SY gelouen aen een dinck dat waſt als een ronde couwoerde, ende is ſo groot als eenen pot van eenen pot nats, het is binnen hol, ſteken een cleyn ſtocxken daer door, ſnijden een gaetken daer in gelijck eenē mont, ende doen cleyn ſteenkens daer in dattet ratelt ratelen daer mede als ſy ſinghen ende danſen, ende heetent Tammaraka, ende is geformeert oft ghemaeċt ghelijck hier volcht.

Die ſelue hebbē dat mās volck elck een eyghē ſy ſijn nv ſommige onder haer die ſy noemen Paygi, die wordē onder haer gheacht ghelijck men hier die waerſeggers acht, die ſelue treckē des iaers eēs door dat lant, in alle hutten, ende geuen te verſtaē hoe dat eenen geeſt by haer is

geweeſt

geweeſt,die welcke verre van daer wt vreemde landẽ comen was,hadde haer die macht gegeuẽ dat alle die ratelen Tammaraka,die welcke wouden,ſouden ſpreeken eñ macht crygẽ dat ſy om baden ſoude haer gheworden ende ghegeuen weſen,ende ſo ghebueren. Een yeghelijck wil dan dat in ſijne ratelen die ghewelt connen maken eenen groote feeſte met drincken,ſinghen,ende waerſegghen, houden veel ſelſame cerimonien, daer beſtellen die waerſeggers eenen dach inden hutten, die welcke ſy ledich maken, daer en moeten gheen wijfs noch kinderen in blijuen, dan ghebieden die waerſeggers dat een yeghelijck ſijn Tammaraka roet ververwe met pluymẽ ende daer in come, ſo wil hy haer die ghewelt ouer leueren, dat ſy ſpreeken ſullen.Daer nae comẽ ſy inden hutten, ſo ſetten ſy haer bouen aen die waerſeggers,eñ hebben haren Tammaraka by haer inder eerden ſteken, daer by ſteken die andere de huere, oock een yeghelijck geeft den waerſeggers giften oft gheſchenck, die welcke ſijn flitſpijlen vederen, dingen die ſy aen die oren hanghen, op dat een yeghelijcken ſijne Tammaraka niet vergeten en worde, als ſy dan alle by malcanderen ſijn,ſo neempt hy dan een yeghelijcx Tammaraka ſonderlijcken, ende beroeckſe met cruijt, twelcke ſy Bittin noemen, daer nae neempt hy die ratel vaſt voordẽ mõt

ende ratelt mede, ſeyt totten ratel Nee Kora, nu ſpreeckt ende laet v horen ſijdi daer inne, dan ſpreeckt hy met cleynder ſtemme, eñ raſch een woort datment niet wel mercken en can, oft die ratel doet oft dat hyt doet, ende dat an der volck meynt dat die ratel doet, maer die waerſegger doetet ſelue, ſo doet hy met allen ratelen die eenen nae den anderen, een yeghelijc meynt dan dat ſijn ratel groote macht by haer heeft, dan ghebieden hen die waerſeggers dat ſy ten crych trecken vianden vangen, want die geeſten die inden Tammaraka ſijn hebben luſt ſlauen vleſch te eten, nae dien raet trecken ſy naeden crych, wanneer nu die waerſegghet Paygi wt allen ratelen goden gemaeckt heeft, ſo neempt dan een yeghelijc ſijn ratel wederom nae hem, ende heetſe lieue ſoō, maeckt hem een eygen hutken, daert in ſtaet, ſedt hem etē voor begeert van hem alle wat hem van noode is, ghelijc als wy den warachtigen god doen, die hemel ende eerde geſcapen heeft, bidden dat ſijn nu hare goden. Metten warachtigen God die hemel ende eerde geſcapē heeft, en hebben ſy geen becommeringe, houden voor een out heercomen dat hemel ende eerde geweeſt ſijn en weten ſus niet ſonderlijcx vanden beghin der weerelt, dan ſy ſegghen, daer is eens groot water gheweeſt, dat heeft alle haer voorvaders verſopen, ende ſommighe ſijn in eenen

naec-

naecker daer wt comen, sommighe op hoghe bomen het welck ick achte, het moet die Deluuie gheweest sijn, als ic nu die eerste reyse onder haer quam, eñ sy my daer af seyden, meynde ick het was een duyuels voorspel, want sy seyden my dicwils hoe dat die dinghers spreeken, als ic nu inden huttē quam daer die waersegghers in warē, die welcke die dingers souden spreekende maken, mosten sy haer alle neer setten, maer als ick dat bedroch sach, ginck ick ter hutten wt ende dacht hoe armen verblinden volck is dat.

¶ Hoe sy vanden wijfs waersegghersen maken. Dat XXIIII. Capittel

SY gaen eerstmaels in eene hutten, eñ alle die wijfs der hutten nemen die een voor die ander nae, ende becoeckēse, daer moet dat wijf cryten en springen eñ omlopen, so lange dat sy moede worde, datse opter aerden vallen gelijck al oft sy doot warē, daer nae seyt die waersegger, siet nu is sy doot, terstont wil ickse wederom leuendich maken, als sy dā wederom tot haer seluen compt, seyt hy sijt nv spoedich toecomende dingen te segghen, als sy dan naden crych trecken, so moeten haer die wijfs vanden crych waerseggen, mijns heeren vrou (dien ick ghesconckē was om te dooden) begost eens te waerseggē, seyde tot haren man

man gaer was eenen geeſt wt vreemden lan-
den comen, die begeerden van haer te weeten,
hoe corts ick ſoude gedoot wordẽ, eñ vraech
de nae dat hout daermen my mede doot ſlaen
ſoude, waer dattet waer, hy antwoerde haer,
het en was niet verre, alle dinghen waren ghe-
reet, niet dan alleen, hy liet hem duncken ick
en waer gheen Portugaloſe, maer ick was een
Franchois, als dat wijf haer waerſegginge vol
bracht hadde vraechden ick haer, waerom ſy
my ſo nae mijn leuen ſtont, ter wylẽ ick geen
viãt en was, of ſy niet en vreeſde dat haer mijn
Godt een plage toe ſchicken ſoude, ſy ſeyde ic
en ſoude my dat niet aen keeren, want het wa
ren vreemde gheeſten, die wouden beſcheet
van my weten, ſulcken ceremonien hebben
ſy veel.

Vvaer in dat ſy opt water varen. Dat XXV. Capittel.

DAer ſijn eenderhande boomẽ int lant,
die welcke heetẽ Ygaywera, dies boẽs
ſcalen loſſen ſy gans af van bouen aen
tot beneden toe, maken beſondere geſtel ront
om den boom heenen, om die ſchael gans eñ
heel af te cryghen, daer nae nemen ſy die ſchale
ende dragenſe wten gheberechte bijden zee,
heytenſe met vier, luegenſe achter ende voor
hoceh

hoech op, binden ſwerte houten in midden daer onder ende ouer, dat ſy niet wieder en worden, maken naeckers daer af, daer in haerder 30 varen connen ten crych, die ſchale is eenen duym dicke, wel vier voet in die wiede, 40 voeten lanck, ſommighe langher, ſommighe oock corter, die ſeluen royen ſy ſeer gheringhe, ende lichtveerdich duere, varẽ daer mede ſo verre als ſy willen, als die zee onſtelt is, door onweer trecken ſy die naeckers opt lant, tot dat wederom goet weer wort, ſy en varen ouer twee mijlen niet inden zee, maer lancx den lande heenen varen ſy verre

¶Vaer om den een viant den anderen eet Dat XXVI. Capittel.

SY en doens van gheenen hongher, maer van grooten haet ende nijt, ende als ſy inden crych teghen malcanderẽ ſcermutſen, roept die eenẽ den anderen aen wt grooten haet, Dete Immeraya, Schermiuramme, heiwoe, die come alle ongheluck aen mijn eeten coſt, De kange Iuea eypota kurine. Ick wil v noch heden deſen dach dat hooft doorſlaen, Sche Innamme pepicke Reſeagu, mijnen vrienden doot aen v te rechten ben ick hier, Yan de ſoo, ſchemocken Sera, Quora Oſſorime Kire, & cætera. V vleeſch ſal heden

heden desen dach eer die son onder gaet mijn gebraet sijn, sulcx alle doẽ sy wt grooteŕ viant scap.

❡ *Hoe sy haer aenslaghen maken als sy willen in haren vianden lant ten crych trecken. Dat XXVII. Capittel.*

ALs sy willen in haren vianden lant ter oorlogen trecken, so vergaren hen haer ouersten, houden raet hoe sijt maken willen, dat ontbiedẽ sy dan in alle huttẽ door en weer dat sy haer op rusten, ende sy noemen eenderhande fruyt der bomẽ als die rijp worden, so willen sy wt trecken, want sy hebben geen onderscheyt der iaren ende dagen, oock bestellen sy eenen tijt wt te treckẽ alser een geslacht visschen wter zee inden ryuiren loopen, die welcke sy Pratti heeten op haer spraeck, eñ den liggenden tijt alsmen die visschen siet, noemen sy Pirakaen, op sulcken tijt rusten sy haer met naeckers ende pijlen, eñ hert wortel meel, dwelck sy heeten Vythan tot victalie, daer nae beraden sy haer metten waersegger Pagy, oft sy victorie sullen hebben, die seggen dan wel ia doch beuelen sy haer dat sy achtinge op die dromen hebben souden die haer vanden vianden dromeden, als den meesten deel droempt datse sien haerder viandẽ vleesch bradẽ, dat bediet victorie, maer als sy siẽ haer eygen vleesch braden

braden daten bediet niet goets, so dat sy dan thuys blyuen,als haer die dromen nv wel behaechden, so rusten sy haer op, maken in alle hutten groote vrolijcheyt met droncken drincken, en dansen metten afgoden Tammaraka, een yeghelijc bidt den sijnen,dat hy hem help eenen viant vanghen,daer nae varen sy heenen als sy dan vast by haerder vianden lant comen so beuelen haer ouersten den nacht te vorē,als sy des anderen daechs haerder vianden lantschap willen aen vallē,dat sy die dromen onthouden souden, die welcke haer die nacht droempt.Ick was eenen toch met haer,als wy nv vast by haerder vianden lant waren des auont te voren, so haer meyninghe was den anderen nacht haerder vianden lant aen te vallen,ginck die ouerste door den leger heenen, seyde haer dat sy die droemen wel behielden, die haer dien nacht droemen souden, geboet voert dat die iōge gesellē als dē dach op brack wildt scieten souden ende visschen te vangen, dat gebuerde also die ouerste liet ghereet maken, daer nae onboet hy die ander ouersten die quamen voor sijne hutten,settem haer alle opter eerden in eenē rōden circkel, liet haer teeten geuen, als sy geeten hadden vertelden sy dromen, so veel als haer wel behaechden, daer nae dansten sy met haren Tāmaraka van vruechden, haerder vianden hutten besaghen

sy in-

ſy inder nacht, vallen aen meer mergenſtont als den dach op gaet, als ſy eenen vanghen die ſeer gewont is, dien doden ſy terſtont eñ vueren dat vleſch gebraden mede thuys, maer die noch geſont ſijn vueren ſy al leuendich mede thuys, daer nae in haren hutten dooden ſijſe Sy vallen aen met eenen grooten geſcrey, treden ſtijf opter aerden, blaſen in baſuynen van langhe couwoerden gemaeƈt, ſy hebben alle gader ſnoeren om haer lijf gebonden om die vianden daer mede te binden, ſchilderen ende vermalen haer met roden vederen, op dat ſy voor die ander bekent ſouden weſen, ſchieten ſeer gheringe, ſchieten oock vierighe pijlen op haerder viandē hutten, om die daer mede aen te ſteken, eñ als haerder een gewōt wort, hebben ſy haer eygen cruyden daer ſy haer mede heelen.

¶Vvat haren crych ruſtinghe is. Dat XXVIII. Capittel.

SY hebben flitſboghen, ende die ſpijtſen oft hoorenen ſijn ghemaeƈt van beenen eñ herde weeren die ſy ſcarp wetten, eñ daer op binden, ſy makenſe oock vā viſch tanden, die welcke men heet Tiberaun, worden inden zee gevangen, oock nemen ſy cattoē oft boomwolle mengelenſe met was, bindent bouen aen die pijlen, ſteken dan dat vier daer in

n,dat sijn haer vier pijlen,sy maken oock scil-
len vā boomscorssen eñ anderen wilden die-
en snijen. Sy grauen oock scarpe doornen ge-
lijck als hier die minckijsers. Ick heb oock van
haer gehoert maer niet gesien,dat,als sijt doen
willen dat sy hare viāden wt die vasticheyden
ende sterckten wel connen verdrijuen met pe
per,in dier manieren die welcke daer wast. Sy
wouden groote vieren maken als die wint
wayde,eñ worpen dan vanden peper eenen
hoop daer in, als den dump tot haer inde hut
ten sloech mosten sy haer ontswijcken, eñ ick
geloefs wel,want ick eens metten Portugalo-
sers in een prouintie des lants Brannenbucke
genaempt,als voor verhaelt is,daer bleuen wi
met een schip opt droghe in een Reuier leg-
gen,want die vloet was ons ontgaen, doen
worpen sy veel droochs stroys tusschen dat
schip ende den oeuer,meynden ons oock met
ten domp vanden peper te veriagen, maer sy
en consten dat hout niet ontsteken.

Met wat ceremonien sy haer vianden dooden ende eten, waer mede sijse doot slaen, eñ hoe sy met haer om gaen.

Dat XXIX. Capittel.

ALs sy haer vianden eerstmaels thuys
brengen, so slaense die wijfs eñ die ion
ghers

gers ,daer nae ſchilderen ſijſe eñ behanghenſe met grauwen vederen, ſcheeren haer die wijn brauwen afbouen doghen , danſen om haer heeren,binden hem wel dat hy niet en onloo pe,gheuen hem een wijf die hem bewaert,eñ oock met hem te doen heeft,ende als die kint draget,dat kint voeden ſy op tot dattet groot wort, daer nae alſt hær inden ſin compt,ſlaen ſijt doot ende etent, ſy geuen hem wel teeten hõden hem ſo eenen tijt lanck maken ghereet ſcap,maken wel vaten van eerden werck,daer ſy den dranckin doen, backen ſonderlinge va ten daer in doen ſy die reetſchap , daer ſy hem mede ſcilderen en palleeren , maken vederen boſchen die ſy aen dat hooft doen ende binden,daer mede ſy hem doot ſlaen, maken een lange ſnoer Maſurana genaempt, daer binden

ſy hem

ſy hem in als hy ſteruen ſal. Als ſy alle gereetſchap by malcanderen hebben, ſo ordineren ſy eenen tijt wanneer hy ſteruen ſal, noyẽ die wilden van anderen dorpen, dat ſy op die tijt derwaerts comen, dan maken ſy alle vatẽ vol dranckx, ende eenen dach oft twee te voren eer die wijfs den dranck maken, voeren ſy den gevangen eens oft twee mael opte plaetſe, danſen om hem heenen. Als ſy nv alle byden anderen ſijn, die van buyten comẽ, heet haer die ouerſte vander hutten willecome. Seyt alſo, compt helpt uwen viant eten. Des daechs te voren eer ſy beginnen te drincken, binden ſy den geuanghen den ſnoer Maſurana om den hals, dien ſeluen dach ſcilderen ende palleren ſy dat hout Iwera Pemme genaempt, daer me

 de

de ſy hem doot ſlaen willen, diens gheſtelte-
niſſe is alſo deſe figure bewijſt, is langer dan
een vayem,ſtrycken dingen daer aen dat cleeft
dan nemen ſy eyerſchalē die ſijn graw, eñ ſijn
van eenen vogel Mackukawa ghenaempt,die
ſtoten ſy cleyn als ſtof, eñ dat ſtrijcken ſy dan
aent hout,dā ſidt een vrow ende wrijft inden
aencleefden eyerſchalā ſtof, die wy ſie ſcildert
ſtaeget vol wijfs,om haer die ſinghen. Als die
Iwera Pemme,dan is alſoet ſijn ſoude met ha
ren quiſpelen ende ander gereetſchap,hangen
ſy dan in een ledighe hutte bouen der eerden,
in eenen tuynſtaeck, ende ſinghen dā daerom
alle den nacht,des ghelijcx ſcilderen ende ma-
len ſy den geuangen ſijn aenſicht, oock ter wij
len dat wijf ſcildert, ter wijlen ſinghen die an-
der.Ende als ſy beginnen te drinckē,ſo nemen
ſy den geuangen by haer, die drinckt met haer
eñ gecken ende aluen met hem. Als dat drinc-
ken nv een eynde heeft, des anderen daechs ru
ſten ſy, maken den gheuangen een hutken op
die plaets daer hy ſteruen ſal,daer leyt hy dien
nacht,in wel verwaert,dan des merghens een
goede wijl voorden dach gaen ſy dāſen ende
ſinghen om dat hout, daer ſy hem mede doot
ſlaen willen,tot dat den dach aen compt, dan
trecken ſy den geuanghen wten hutken, bre-
ken dat hutken af,maken ruymte, dan binden
ſy hem die muſſurana vāden hals af,ende bin-
denſe

denſe hem omt lijf henen, treckenſe ſo ouer beyden ſijden ſtijf, hy ſtaet midden daer in ge bonden, haerder veel houden dat ſnoer van beyden ſijden, laten hem ſo eenen luttel ſtaen, leggen cleyn ſteenkens by hem, daer hy mede nae die wijfs worpt, die om hem loopen, ende crijgen teetē, die ſelue ſijn daer geordineert ende geſcildert, als hy ontween geſnedē wort, metten eerſten vier ſtucken rōt om die hutten te loopen, daer nae hebben die andere tijt ver drijf. Als dat nv geſchiet is, maken ſy een vier ontrent twee ſcreden wijt vander ſlauen, dat vier moet hy ſien, daer naer coempt een vrow metten hout Iwera Pemme gheloopen, keert die verbuſſelen om hoge, tiert ende ghebeert van vruechden, loopt voor den gheuanghen ouer, op dat hijt ſien ſoude. Als dat geſchiet is, ſo neempt een mans perſoon, dat hout gaet daer mede voorden geuanghen ſtaen, houdet voor hem, op dat hijt aēſiet, ter wijlen gaet die de welcke hem doot ſlaen wil ſelue henen met noch 14 oft 15, maken haer lijf graw met aſſen, dā compt hy met ſijne mede geſellē opte plaet ſe by den geuanghen, dan leuert die ander die voor den gheuangen ſtaet dat hout ouer, ſoo comept dan die Coninck vander hutten, ende neempt dat hout, eñ ſteeket den genen die den geuanghen doot ſlaen ſal eens tuſſchen die bee nen door, dwelck nv een eer onder haer is, dā

 neempt

neempt die wederom dat hout diē doot slaen sal, ende seyt dan, ia hier ben ick, ick wil v doo den, want die uwe hebben mijder vrienden oock veel ghedoot ende geeten, dan antwoort hy, als ick doot ben so heb ick noch veel vrien den, die sullen my wel wreekē, daer mede slaet hy achter opt hooft dat hem die hersenē daer wt springhen, terstont nemen hem die wijfs, trecken hem opt vier, scrabben hem die huyt al af, maken hem gans wit, stoppen hem dat achterste met een houtkē toe, op dat hem niet en ontgae, als hem dan die huyt af geuecht is, neempt hem een mans persoen, snijt hem die beenen ouer die knien af, ende die armen aen dat lijf, dan comen dier vier wijfs eñ nemen die vier stucken eñ loopen daer mede om die hutten heenen, maken een groot gescrey oft ge rucht van vruechden, daer nae snijden sy hem den rugge metten achtersten vanden voordee len af, dat selue deylen sy onder haer, maer dat inghewant behouden die wijfs, siedent ende int sop makē sy eenen brije, mingau genaemt dien drincken sy ende die kinder, dat ingewāt. eten sy, eeten oock dat vleesch vanden hoofde die herssenen binnen in dat hooft, die tonghe ende wat sy sus daer aen ghenieten connē, dat eten die iongers, als dat al gheschiet is, soo gaet dan een yegelijck wederom nae huys ende ne men haer deel met hen, die ghene die desen ge-

doot

doot heeft,geeft hem seluē noch eenen naem. Ende die Coninck vander hutten scrabt hem met eenen tant van eenen wilden dier bouen aenden arm,alst recht gheheelt is, soo sietmen dat litteeken, dat is een eere daer voor v, dan moet hy den seluen dach stille liggen in eenen nest, doen hem een cleyn flitsboechken met eenen pijl,daer hy den tijt mede verdrijft,sciet daer mede in was,dat gesciet daerom dat hem den arm niet onseker oft anghewisch worden en soude vanden verschricken des dootslaens. Dat al heb ick ghesien ende ben daer by ghe-weest, sy en connen met ghesetten ghetal niet voerder tellen dan tot vijf toe, als sy voerder tellen willen, wijsen sijt byden vingeren ende teenen der voeten,als sy willen vá grooter ge-

tal ſpreeken,wijſen ſy op vier oft vijf perſonen ſo veel vingeren ende teenen als die hebben.

¶Berecht van ſommighe dieren inden lande. Dat XXXI. Capittel.

DAer ſijn int lant Rechbocken ende geyten gelijck verkenen ſo groot, vanden tweederley gheſlacht, die een is ſeer by gelijck die recalueren hier int lant, die ander cleyn ghelijck als ionghe vercxkens,heetẽ Teygaſu dattu,eñ en ſijn niet ſeer goet te vanghen in die val die de wilden ghebruycken om wilt te vanghen . Daer ſijn oock dryderley meercatten, die een heeten Key, eñ ſijn die hier te lande comen. Dan iſſer een ſorte heeten Ackakey, ſpringen ghemeynlijck met groten hopen op die boomen, maken een groot gherucht ende geſchrey int hout oft boſch.Ende daer is noch eenderhande geſlacht van meercatten,die heeten Pricki,die ſijn roet, hebben baerdẽ gelijck ſuygen eñ geyten , ſy ſijn ſo groot ghelijck een middelbaer hont.Oock heeftmen daer eender ley gedierte, die heeten Dattu , dat is ontrent een ſpan hoge , anderhalf ſpanne lanck, dat is gewapent al ront om dat lijf, wtgenomẽ den buyck,daer en heuet niet, die wapen is gelijck horen, ſluyt op malcanderen met vouwẽ ghelijck een harnaſchs, eñ heeft eenen langen ſcerpen mondeken,eenen langhen ſteert,gaet gaer ne

ne opte steenclippē om, sijn spijse sijn muysen het heeft vet vlesch, ick heb dicwils daer af ghe eten.

¶ Serwoy. Dat XXXII. Capittel.

DAer is eenderhande wilt gediette dat heet Serwoy, dat is so groot als een catte, eñ is wat graw van hayr, eñ sommighe oock swert graw, heeft eenen stert gelijck een catte, ende alst baert heeftet een ionck oft sesse, het heeft eenen slip inden buyck, is wel een half spannelanck, ende binnen inden slippen heeftet noch een vel, want den buycken is hem niet open, eñ binnen inden slip heeftet conduyten, ende daert henen gaet daer draget die ionghen inden slip, tusschen die twee vellen. Ick hebse dickwils helpen vanghen, eñ die iongen wten slip gelanckt.

Daer sijn oock een geslacht Thijger dieren int lãdt, die welcke die lieden verworgen ende eten, eñ groote schade doen. Daer is oock gheslacht Leuwen, diemen heet Leoparden, dat is gheseyt grauwe gespickelde leuwen, eñ ander wonderlijcke dieren veel. &c cetæ. Daer is oock een dier genaempt Catiuare, hout hem opt lãt ende int water, die fleym eñ vulicheyt dat opte cantē vanden oeuers vanden souten wateren blijt, daer leuen sy af, ende onderhouden haer daer mede, eñ dat eten sy, als haer ergens voor vreest oft dat verveert is, so vliet int

water optẽ gront,ſy ſijn grooter dan een ſcaep, ſy hebbẽ een hooft gelijckẽ een haſe, corte ooren, ſy hebben eenẽ corten ſtert, redelijcke beenen, loopen oock ſeer raſſchelijcken op t lant, vãden eenen water totten anderẽ, heeft ſwert grauw haer, heeft drye knobbelen aen elcken voet, ſmaeckt gelijck verken vleeſch. Oock ſijn eenderhãde heydiſchen int water, oock op lãt, die ſelue ſijn goet om eten.

¶ Van een ſorte van wormkẽs ghelijck vloyen, welcke die wildẽ heetẽ Attum. Dat XXXIII. Capittel.

DAer ſijn wormkẽs ſijn gelijck die vloyen, euen wel cleynder, heetẽ Attum op ter wilden ſpraeck, groyen inden hutten vanden menſchen vulicheyt, die ſelue cruypen eenen in die voeten, ende het iockt eenen maer inwendich als ſy daer in cruypẽ, die eten ſo int vleeſch datmen des niet en ghevoelt oft ſeer luttel gewaer wort, eñ datmenſe niet terſtont wt en doet, maket een cloue ſo groot als een arweete oft erte. Ick heb ghesien als ic eerſt metten Spangaierden aent lant quam, dat ſy ſommighe van onſen geſellen die voeten heel verdoruẽ, om datſe geẽ acht daer op en haddẽ.

¶ Van eenderley vliermuyſen des lants, hoe ſy die lieden des lants des nachts in den

den slaep inden teenen vanden voeten ende in dat voorhooft bijten.

Dat XXXIIII. Capittel.

DAaer sijn vliermuysen van eender manieren, die grooter sijn, dan die hier in Duytsch lant sijn, die vliegẽ des nachts inden hutten om die nesten daer die lieden in slapen, eñ als sy gewaer worden dat die menschen slapen ende haer laet gewerden, vliegen sy by die voeten, eñ bijten eenen mont vol, oft sy bijten int voorhooft, ende vliegen dan wederom wech. Doen ick onder die wildẽ was, beten sy my dickwils vanden teenen der voeten, ale ick wacker wert, sach ick die teenẽ bloy ende, maer sy bijten die wildẽ gemeynliick int voorhooft.

¶ Vanden Bien eñ Hummelẽ des lants.

Dat XXXV. Capittel.

DRyderhande gheslacht Bien siin in dat lant. Die eerste siin seer geliick die Bien int ghemeyn hier siin. Die andere sijn swert eñ groot, geliick als die groote vlieghen Die derde sijn cleyn als muggẽ, oft cleyn vliexkens, des Bien al gelijck hebben haren honich in holle boomen, eñ ick heb dickwils metten wilden dẽ honich wt geheuen van alle dryen geslachten, dat wy gemeynlijck beterẽ honich

by

by die cleynste vonden, dan by die andere, sy en steeken oock niet so seer ghelijck die Bien hier te lande, want ick dickwils gesien heb, dat die wilden den honich langhen, ende dat die Bien op haer vlogen, eñ datse genoch af te stry ken hadden vanden naecten lijue, oock heb ic selfs den honich naect gelanckt, maer ick moste dat eerstmael van grooten wedom in dat water loopen eñ die Bien daer in af wasschen, anders en const ickse niet quijt worden vanden lijue.

❡Vanden vogelen des lants. Dat XXXVI Capittel.

DAer sijn oock veel selsame vreemde vogelen daer in dat lant, een geslacht ghenaempt Vwara Pirange, die hebben haer voyeringe bijden zee, nestelen opte clippen die welcke daer ligghen vast byden vasten landen, is by nae so groot gelijck een hoen, het heeft eenen langen beck eñ beenen, by nae gelijck eenen Reygher, maer niet al wt so lanck, eñ heeft die natuer, die eerste vederen die den ionghen wt wassen sijn wit graw, daer nae als sy vlucht worden, sijn sy swert graw, daer mede vlieghen sy dan bycans een iaer, dan veranderen haer die selue vederẽ, eñ den gansen vogel wert so roet, als eenighe roode verwe sijn mach, so blijft hy dan, sijn vederen sijn groot gheacht by die wilden.

❡Berecht

¶ Berecht van ſommige boomẽ des lãts Dat XXXVII. Capittel.

DAaer ſijn boomen, die welcke die wilden Iuni pappeeywa noemen, op die ſelue boomen waſt een vrucht, eenen appel niet ſeer ongelijck, die vrucht knauwen die wilden, eñ drucken dat ſap daer wt in vaetkens, daer mede verwen eñ ſcilderen ſy haer, als ſijt eerſt opte huyt ſtrijcken, ſo iſt gelijc water, daer nae ouer een wijle wort haer die huyt ſo ſwert gelijck inckt, dat duert tot indẽ negenſten dach, dan vergaet dat weder, eñ niet voor die tijt, hoe veel ſy haer waſſchen in water.

¶ Hoe den cattoen oft boomwolle waſt eñ den Braſieliaenſen peper, ende oock ſommige ander wortelẽ meer, die welcke die wilde planten om te eten. Dat XXXVIII. Capittel.

DEn Cattoen oft boomwolle waſt op boomkens, ontrent eenen vadem hoghe, heeft veel ſcueten oft tacken, als ſy bloyen ſo crygen ſy veel knoppen, als die rijp worden ſo gaen ſe open, eñ die wol ſtaet alſoo inden knoppen om ronde kerenkens, die ſijn ſwert, dwelck dat ſaet is daermẽſe af plant oft ſayet, eñ die tacken ſijn heel vol vanden knop

pen

pen. Den peper van dien lande is tweederley faetſoen, den eenen is gheel, den anderen root, maer waſt op een maniere, als ſy groen is ſo is hy ſo groot als haechbeſien, die opte doornen waſſen, het is een cleyn boomken, ontrent een half vaden hoech, ende heeft cleyne bladerkēs, hangt vol vanden peper, is ſcerp inden mont, plucken hem af als hy getijdich is, droogende inde ſonne, eñ daer is noch een ander faetſoen cleynen peper, den voorghenoemde niet ſeer pnghelijck, den welcken ſy oock alſo als den anderen drooghen.

Daer ſijn oock wortelen die Iettiki heetē, die ſijn van goeden ſmaeck, als ſy die planten, ſnij den ſy die in cleyne ſtucken, ſteekē die ſtucken inder eerdē, dat ontfonct hem, eñ breydet hem ouer die eerden gelijck hopſmeten, ende wort vol van dien wortelen.

Saluyt reden.

¶ *Den leſer wenſcht Hans Staden Godts genaede ende vreede.*

GOnſtighe leſer, deſen mijnen ſchipvaert ende reyſe heb ick om oerſaec int corte nae beſchreuen, allen den aenvāck te vertellen, hoe ick inden tyranniſſchen menſchen gewelt comen ben, om daer mede te bewijſen hoe geweldelijckē ſonder eenige hoope, my die noothelper onſe Heer

se Heeren Godt verlost heeft wt haer ghewelt dat oock een yegelijck hoore, dat die almachtighe Godt nv noch euen so wel sijne Cristenen gelouigen onder den Heydensen goddelosen volck, wonderlijcken bescuddet en geleyt, als hy vanden begin der weerelt oyt gedae heeft, dat oock ee yegelijck met my Godt daer voor danckbaer sy, en hem inden noodt op he verlate, want hy selue spreeckt. Roept my aen inden tijt der noot, so wil ick v beraden en helpen, ende ghy sult my prijsen, &cet.

Nv mocht die menige seggen, ia soudick dat al drucken late wat ick mijn leefdage versocht en ghesien heb, so most ic een groot boeck maken, dat is waer, dien nae te volghen, wist ick noch wel meer te schrijuen, maer ten heeft die reden niet noch gestelteniße. Ick heb die meyninghe, wat my daer toe beweecht heeft dit boeck te schriiuen, genoch herwaerts en derwaerts in veel plaetsen aen geteekent, hoe wel wy allegader schuldich siin Godt te louen en dancke, dat hy ons behoet heeft en bescermpt vander eetster vren va ons geboerte, tot opten tegenwoerdighen dach ende vre ons leuens.

Voort so can ick wel bevroyen, dat het inhout van desen boecke, den sommighen sal vreempt duncken, wie can daer teghen, niet te min, so en be ic die eerste niet, en en sal die leste oock niet bliiuen, dien sulcken schipvaerden,

lant

lant,eñ volcken wel bekent ſijn, dien ſeluẽ eñ is oock alle dingen niet met lachen ſijn gewor den,noch en ſullen geworden yemãden,maer dat dien, diemen vanden leuẽde lijue ter doot brengen wilt, ſoude te moede ſijn als die ſijn, die daer verre af ſtaen eñ het ſpel aen ſien, oft daer af horen ſeggen,dat weet een yegelijc wel te berechtẽ. Als die oock altſamẽ ſouden indẽ tyrãniſchen viãden hãden comen,die in America varen oft zeilen,wie ſoude dã daer heenen verlangen. Maer dat weet ic waerachtich, dat menich eerlijck mã in Gallicië,Portugael, Frãc rijck,oock ſommige Tãtwerpen in Brabãt,die in America geweeſt ſijn, my des moeten ghetuychniſſe geuen datter ſo mede is,ghelijck ick ſcrijue.Maer dien die ſulcke dingẽ niet en weeten noch verſocht en hebbẽ, beroep ic my op deſe getuyghen ende Godt voor al aen.

Die eerſte reyſe die ick dede in America,was met eenẽ Portngaloeſchen ſchip, die hoopmã hiet Pintyado, waeren onſer drye duytſchen opt ſchip, die eene die was van Breemen ende hiet Heynrick Brant, die ander hiet Hans van Bruchhauſen, ende ick.

Die ander reyſe dede ick vã Ciuiliẽ wt Spaengien nae Rio de Platta,eenẽ prouintie in America gelegen ſo genaempt.Die ouerſte vanden ſcheepen hiet Don Diego de Senabrie,daer en was geen duytſch op die reyſe mede,maer nae

lange

lange moyte,anxt eñ vreeſe te water eñ te lande,dwelck duerde ontrēt twee iaer, alle inden een leſte reyſe als voor gemelt,ten leſtē ledē wi ſchipbruyck by een eylant genaēpt S. Vincente, leet heel by den vaſten lāden van Braſilien, eñ die Portugaloſers de bewonen dat,daer op die ſelue plaetſe vont ick eenen lantſmā Eoba ni Heſsi ſaligen ſonē een, die my daer ſeer wel ontfinck.Noch hadden coop heeren van Ant werpen, die welcke men Scheetz heet, eenen factoer daer die heet Peeter Roeſel,die alle bey de moeten my getuychniſſe geuen,hoe ic daer ben aen comen, oock hoe ick ten leſtē vanden Tyranniſchen viandē ben gevangen worden. Voort die ſchippers die my vandē wilden gecocht hebben,waren wt Normādien in Franc rijck,die hooftmā vanden ſchepe was van wat tauilla, genaempt Vvilhē de Moner,dier ſtierman heet Franchoie de Schantz,ende was van Harſlor,die Dolmuts was vā Harſlor,genaēpt Perott,die eerlicke lieden(Godt die louet haer inder eewiger ſalicheyt) die hebben my gehol pen naeſt Godt,in Franckrijck, ſy hebben my helpen een paſport vercrijgen, ſy hebbē my ge cleet,eñ gauen my teer gelt,die my die getuyge niſſe ſijn,waer ſy my gecreghen hebben. Daer ſcheepte ick vā Diepen wt Frāckrijck,eñ quam te Londē in Engelāt,daer vernamen die Coop geſellen vanden Nederlanſche borſe oft ſtael-

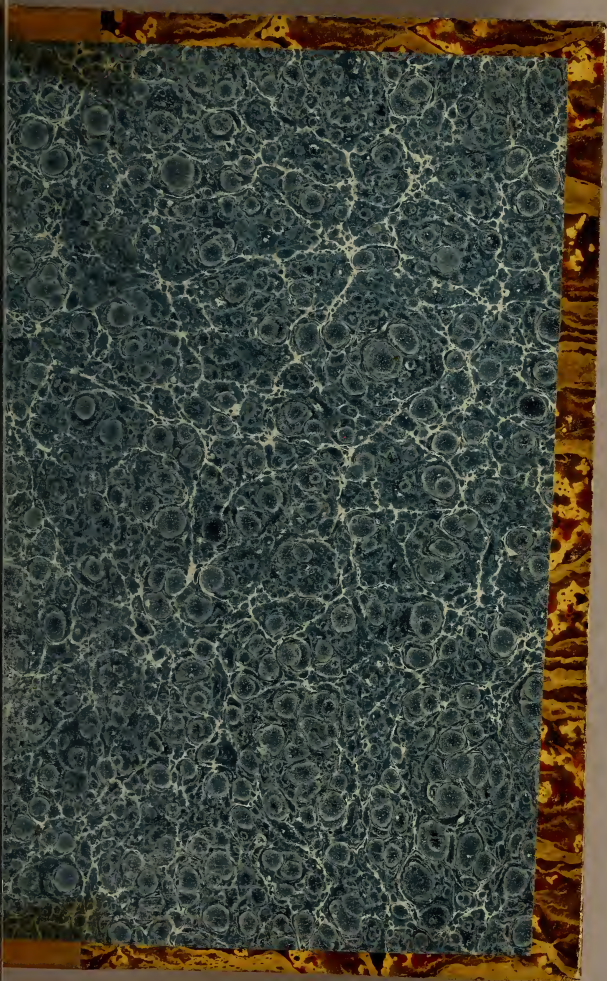
hof

hof vanden ſcipman, daer ic mede daerwaerts comen was, hoe dat met mijn ſaeck gheleghen was, noydē my te gaſt vereerdē my met eenen teerpēninck, daer nae ſeylde ick ïn Duytſchlāt.

Tantwerpen quā ic int huys vā Aken by eenen coop heer, Iaſper Schetz genaempt, dē ſeluen gaet dien voorghenoemden factoer Peter Roſel in S. Vincente oock aen, als voorgeſeyt is, dien brocht ic die tijdinge, hoe dat die Franſchoiſen ſijns factoers ſchipken in Rio de Ienero hadden aengevallē, maer waren wederom afgheſlaghen, die ſelue Coop heer ſchanck my twee Keyſers ducatē, God wilt hē vergelden. So nv ergens een ionck geſel ware, die met deſen ſcrijuen eñ getuygen niet te ghenuegen eñ ware, op dat hy niet in twijfel en leue, ſo neēpt dan Godt te helpe, eñ vaet deſe reyſe aen, ickheb hem hier kenniſſen ghenoch gelaten, dien pat volge hy nae, die Godt helpt en is die weerelt niet geſloten. Den almachtigen Godt, diet alle in allen is, ſy lof eer eñ prijs vā eewichȝ tot eewichȝ. Amen.

FINIS.

HT